

“En hjelpende hånd for adoptivforeldre”

Foreldrenes vurdering av adopsjonsforberedende kurs

Therese Gunset og Sylvia Krogstad

Masteroppgave ved Institutt for Spesialpedagogikk

Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Institutt for spesialpedagogikk.

UNIVERSITETET I OSLO

10.07.2009

Sammendrag

Oppgavens tittel:

En hjelpende hånd for adoptivforeldre.

- Foreldrenes vurdering av adopsjonsforberedende kurs

Bakgrunn for egen undersøkelse:

Denne oppgaven omhandler adopsjonsforberedende kurs i sammenheng med adopsjon, barnets tilknytningsprosess, foreldrenes syn på egen foreldrerolle og tidligere tilknytning. Begrunnelsen for vårt valg av undersøkelsen kan ses i forbindelse med vårt syn på viktigheten med adopsjonsforberedende kurs.

Ved at adoptivsøkerne får informasjonen og kunnskapen som formidles gjennom disse kursene, kan det forberede kommende adoptivforeldre på barnets tidligere erfaringer og deres reaksjoner på brudd til nære omsorgspersoner. For å møte adoptivbarnet på riktige premisser, er det av betydning at foreldrene tilegner seg forståelse for barnets tidligere erfaringer med relasjoner og omstendigheter. På den måten kan de nye omsorgspersonene forholde seg til dette, og oppfatte barnets eventuelle strategier for å regulere sin avstand til omsorgspersonene. Derfor er vi opptatt av å finne ut om adoptivsøkerne opplevde kurset som en "hjelper" i adopsjonsprosessen.

Problemstilling og underproblemstilling:

- *Hvordan vurderer adoptivsøkere innhold og eget utbytte etter gjennomført adopsjonsforberedende kursets?*
  - *Hvilken betydning har adopsjonsforberedende kurs før adoptivsøkerne forberedelse til foreldrerollen, og forståelse av barnets tidligere erfaringer?*
  - *Hvilke tema(er) er særlig sentrale for økt foreldrekompetanse?*

Metode:

Undersøkelsen vår bygger hovedsakelig på en kvantitativ tilnærming. Vi har gått inn i et eksisterende arbeid, der utvalget vårt er hentet fra evaluerte spørreskjemaer gjennom Barne-, ungdoms- og familieetaten. I tillegg til kvantitativ metode valgte vi å gå noe dypere inn i flere av kommentarfeltene i spørreskjemaet. Spørreskjemaet innholdt spørsmål innenfor kursdeltakerens generelle opplysninger, kursets innhold, organisering og atmosfære, forholdet til adopsjon, kursets faglige innhold, egen innsats og samlet vurdering av adopsjonsforberedende kurs. Gjennom disse spørsmålene ønsket vi å finne ut hvordan adoptivsøkere har evaluert adopsjonsforberedende kurs, og hvilket utbytte de har fått av å delta på kurset.

Resultater:

Resultatene fra vår undersøkelse viste at respondentene generelt vurderte kurset meget positivt og ga gode tilbakemeldinger. Respondentene ga uttrykk for at kurset var nyttig og engasjerende. I tillegg hadde det styrket dem både kunnskapsmessig og psykisk i forhold til adopsjon. Etter endt kurs hadde de tilegnet seg ny kunnskap som de anså som viktig i forhold til deres mulige kommende foreldrerolle. De temaene respondentene anså som mest nyttige og av betydning var i hovedsak tilknytning, barnets bakgrunn og livet som adoptivfamilie. Flere av respondentene følte at de etter kursdeltakelse var mer samkjørt med sin partner. Parene hadde fått en felles plattform, med en bredere forståelse for hverandre, men også et bredere grunnlag for å lettere diskutere nye emner.

Forord

Arbeide med denne masteroppgaven har vært utrolig lærerikt og interessant, men til tider også krevende. Det har vært spennende å utforske områder rundt adopsjon og adopsjonsforberedende kurs, og vi føler vi sitter igjen med nyttig kunnskap.

Vi ønsker å takk Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, spesielt Helene Vedeld, som har bistått oss med respondenter, informasjon og besvart våre spørsmål om adopsjonsforberedende kurs, slik at vi kunne gjennomføre denne undersøkelsen.

En stor takk går til våre veiledere professor Monica Dalen og Kristin Vonheim, ved Institutt for spesialpedagogikk. Deres kunnskaper, støtte og oppmuntring har både vært til stor hjelp og inspirasjon for oss. I tillegg fortjener Lage Jonsborg en stor takk, som var så vennlig og imøtekommende da vi fikk behov for hjelp.

Deretter fortjener Maria Baastad en takk, for støtten i denne tiden og bidrag med gode diskusjoner vi har satt stor pris på. Tusen takk, Maria.

Vi må takke familie og venner som har vært en utrolig støtte i denne tiden. Dere har vist oss tålmodighet og omtanke, og sett bort i fra våre usosiale sider. Spesielt må vi takk våre foreldre som har støtte oss, både økonomisk og praktisk, i løpet av studietiden. Uten dere hadde det vært vanskelig å fullføre våre studier.

Til slutt går en stor takk til våre fantastiske kjærester; Lars og Geir for all deres tålmodighet og støtte, ikke minst inspirasjonen dere har gitt, i denne lange perioden.

Oslo, juli 2009

Sylvia Krogstad & Therese Gunset

Innhold

SAMMENDRAG	3
FORORD	5
INNHold	7
FIGUR, TABELL OG VEDLEGG OVERSIKT	9
1. INNLEDNING	11
1.1 INTRODUKSJON	11
1.2 BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSENS FORMÅL	12
1.3 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	13
1.4 UNDERSØKELSENS PROBLEMSTILLING	14
1.5 OPPGAVENS OPPBYGGING	14
2. ADOPSJON	15
2.1 ADOPSJONSPROSESSEN	15
2.2 ADOPSJONSFORBEREDENDE KURS	16
3. TEORETISK REFERANSERAMME	20
3.1 ADOPTIVBARNETS BAKGRUNN	21
3.2 TILKNYTNING	23
3.3 TILKNYTNINGSPROSESSEN	25
3.4 TILKNYTNINGSMØNSTER	26
3.4.1 KONSEKVENSER AV LITE TILFREDSSTILLENDENDE OMSORG	28
3.4.2 TILKNYTNINGSMØNSTER HOS VOKSNE	29
3.4.3 OVERFØRING AV TILKNYTNINGSMØNSTER	31
3.5 FORELDREKOMPETANSE	32
3.6 LIVET SOM ADOPTIVFAMILIE	37
3.7 OPPLÆRING FOR FOSTERFORELDRE	41
4. FORSKNINGSMETODEN	44
4.1 VALG AV FORSKNINGSTILNÆRMING	44
4.2 UTVALGET	44
4.2.1 PRESENTASJON AV UTVALGET	45

4.3	KVANTITATIV UNDERSØKELSE MED SPØRRESKJEMA	46
4.3.1	SPØRRESKJEMA	46
4.4	ANALYSE OG BEARBEIDING AV DATAMATERIALET	47
4.4.1	ANALYSE AV DATAMATERIALET	47
4.4.2	UTVELGELSE AV SPØRSMÅLENE	48
4.4.3	SKRIFTLIG MATERIALET	49
4.5	VURDERING AV RELIABILITET OG VALIDITET	49
4.5.1	RELIABILITET	49
4.5.2	VALIDITET	50
4.6	VÅR FØRFORSTÅELSE	52
4.7	ETISKE OVERVEIELSER	53
4.8	KOMMENTAR TIL SPØRRESKJEMAET	54
5.	PRESENTASJON OG ANALYSE AV DATAMATERIALET	57
5.1	BAKGRUNNSVARIABLER	57
5.2	KURSETS ORGANISERING OG ATMOSFÆRE	59
5.3	KURSETS FAGLIGE INNHOLD	62
5.4	RESPONDENTENES ERFARING FRA KURSET	67
5.4.1	RESPONDENTENS FORHOLD TIL ADOPSJON	67
5.4.2	KOMMENTARFELT	70
5.4.3	RESPONDENTENES OPPLEVELSE	77
5.5	SAMLET VURDERING AV KURSET	79
6.	DRØFTNINGSDEL	83
6.1	RESPONDENTENS VURDERING AV KURSET INNHOLD	83
6.2	RESPONDENTENS EGET UTBYTTE VED KURSDELTAKELSE	88
6.3	BETYDNINGEN AV ADOPSJONSFORBEREDENDE KURS FOR DEN KOMMENDE FORELDREROLLEN	90
6.4	HVILKE TEMAER KAN ØKE FORELDREKOMPETANSE OG BIDRA TIL EN BEDRE FORSTÅELSE FOR BARNETS TIDLIGERE ERFARINGER?	93
6.5	RESPONDENTENES SAMLEDE VURDERING AV ADOPSJONSFORBEREDENDE KURS	103
7.	SAMMENFATNING	105
KILDELISTE		107

Figur, tabell og vedlegg oversikt

Figurer

Figur 3.5.1 - Foreldreholdninger til adopsjon s. 36

Figur 3.5.2 - En tredje dimensjon s. 37

Tabeller

Tabell 5.1.1 - Oversikt over utvalget s. 57

Tabell 5.2.1 - Korrelasjonsanalyse s. 60

Tabell 5.2.2 - Stolpediagram s. 61

Tabell 5.2.3 – Stolpediagram s. 62

Tabell 5.3.1 - Frekvenstabell s. 63

Tabell 5.3.2 - Gjennomsnitt og standardavvik s. 63

Tabell 5.3.3 - Kursets temaer s. 64

Tabell 5.3.4 - Gjennomsnitt og standardavvik s. 65

Tabell 5.3.5 - Frekvenstabell s. 65

Tabell 5.3.6 - Gjennomsnitt og standardavvik s. 66

Tabell 5.3.7 - Gjennomsnitt og standardavvik s. 66

Tabell 5.4.1.1 - Gjennomsnitt og standardavvik s. 67

Tabell 5.4.1.2 - Frekvenstabell s. 68

Tabell 5.4.1.3 - Gjennomsnitt og standardavvik s. 68

Tabell 5.4.1.4 - Frekvenstabell s. 69

Tabell 5.4.1.5 - Gjennomsnitt og standardavvik s. 69

Tabell 5.4.1.6 - Gjennomsnitt og standardavvik	s. 70
Tabell 5.4.2.1 - Gjennomsnitt og standardavvik	s. 71
Tabell 5.4.3.1 - Stolpediagram	s. 77
Tabell 5.4.3.2 - Gjennomsnitt og standardavvik	s. 78
Tabell 5.4.3.3 - Gjennomsnitt og standardavvik	s. 78
Tabell 5.4.3.4 - Gjennomsnitt og standardavvik	s. 79
Tabell 5.5.1 - Frekvenstabell	s. 79
Tabell 5.5.2 - Gjennomsnitt og standardavvik	s. 80
Tabell 5.5.3 - Frekvenstabell	s. 80
Tabell 5.5.4 - Gjennomsnitt og standardavvik	s. 81
Tabell 5.5.5 - Frekvenstabell	s. 81
Tabell 5.5.6 - Gjennomsnitt og standardavvik	s. 82
Tabell 5.5.7 - Gjennomsnitt og standardavvik	s. 82
<i>Vedlegg</i>	
Vedlegg 1- Godkjennelse fra NSD	s. 112-113
Vedlegg 2 - Godkjennelse fra NSD, endret	s. 114
Vedlegg 3 - Bekreftelse fra Bufdir	s. 115
Vedlegg 4 - Underskrevet taushetserklæring, Therese Gunset	s. 116
Vedlegg 5 - Underskrevet taushetserklæring, Sylvia Krogstad	s. 117
Vedlegg 6 - Spørreskjemaet	s. 118-123

1. Innledning

1.1 Introduksjon

Å bli en familie er for mange par et stort ønske, og at valget har falt på adopsjon kan være av flere ulike grunner. Ettersom flere ønsker å adoptere er det viktig at en prioriterer å gi disse parene nyttig informasjon og kunnskap om adopsjon.

Norsk adopsjonslovgivning § 2 har lagt til rette for at internasjonale adopsjoner skal kunne gjennomføres på en forsvarlig måte for å kunne ta hensyn til barns grunnleggende interesser (Barne- og likestillingsdepartementet, 2000).

Utenlandsadopsjon startet på slutten av 1960-tallet og siden den gang har utenlandsadopsjon blitt et voksende fenomen (Howell, 2001). I dag anses adopsjon som en helt akseptabel måte å bli foreldre på. Fra 1979 til 2008 er det registrert 15542 utenlandsadopterte barn som har ankommet Norge gjennom norske adopsjonsforeninger (Bufetat, 2009a). I 2008 ble det gjennomført 304 utenlandsadopsjoner i Norge. Siden 2007 har antall utenlandsadopsjoner minnet fra 426 til 304. Dette utgjør en nedgang på 28.6 % og skyldes i stor grad den økte ventetiden for å adoptere.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) startet med adopsjonsforberedende kurs for adoptivsøkere på høsten 2006. Bufdirs målsetning med kurset er å forberede kommende adoptivforeldre, for hva det vil si å adoptere et barn fra utlandet (Bufetat, 2008a). På denne måten kan adoptivsøkere være bedre rustet til å møte utfordringer som kan oppstå i adopsjonsforholdet (Bufetat 2008a). Adopsjonsforberedende kurs er per dags dato ikke obligatorisk i Norge. Norge er dermed det eneste landet i Norden som ikke krever obligatoriske kurs for adoptivsøkere (Finlex, 1996; Íslensk ættleiðing 2000; Adopsjonsforum 2008). De fleste adopsjonslandene Norge er i samarbeid med ønsker sterkt at også Norge skal ha obligatoriske kurs for adopsjonsforeldre.

Barneombudet kommenterte et høringssvar der det ble framstilt et forslag til endring i lov 28. februar 1986 om adopsjon (Barneombudet, 2005). Forslaget gikk ut på å innføre obligatorisk adopsjonsforberedende kurs. Barneombudet stiller seg positiv til

at det skal innføres obligatorisk adopsjonsforberedende kurs, og at disse organiseres av Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat). I lys av dette skrev barneombudet (Barneombudet, 2005):

”Å kunne forberede foreldre på de spesielle utfordringer en adopsjon kan føre med seg, kan både bevisstgjøre foreldre på om adopsjon virkelig er det rette valget, men også bedre kunne legge til rette for en god omsorg for barnet etter adopsjonen”.

I forbindelse med dette står det skrevet i statsbudsjettet for 2009, at Bufdir skal ha ansvaret for å tilby alle førstegangsadoptanter adopsjonsforberedende kurs, men dette ikke er vedtatt enda (Det Kongelige Barne- og likestillingsdepartementet 2008/2009). Likevel er det et steg videre fra tidligere.

1.2 Bakgrunn for undersøkelsens formål

Denne oppgaven omhandler adopsjonsforberedende kurs i forhold til adopsjon, barnets tilknytningsprosess og egen foreldrerolle. Grunnen til at vi har valgt denne problematikken er fordi vi ser viktigheten med adopsjonsforberedende kurs til adoptivsøkere som skal adoptere barn med en annen bakgrunn. Barn som blir adoptert fra utlandet har i hovedsak tilbrakt perioder av sitt liv på institusjoner og fosterhjem. Studier av barn som blir adoptert til Norge, viser at mellom 5 og 25 % av adopterte barn kan utvikle en eller annen form for vansker (Clifford, 2009). Dalen referert i Clifford (2009), hevder at det er 7 % av adoptivbarn som kan utvikle alvorlige psykiske lidelser.

Adopsjonsforberedende kurs kan være med på å støtte og hjelpe adoptivsøkere. Kurset kan føre til at adoptivforeldre føler seg sikrere til å håndtere sin situasjon, noe som kan medføre økt selvtillit. I noen tilfeller vil barnet ha vansker med å tilknytte seg nye omsorgspersoner, og derfor vil det være av betydning hvordan nye omsorgspersonene er overfor barnet (Dalen, 2007). I lys av dette er det viktig at omsorgspersonene forholder seg til barnet og dets tilknytningsmønster, og samtidig avdekker hvilke strategier barnet kan ta i bruk for å regulere sin avstand til omsorgspersoner (Carli & Dalen, 2006). Det er avgjørende at viktige personer rundt

---

barnet har en forståelse av barnets vansker, slik at de kan hjelpe barna. At disse barna får støtte til å finne nye strategier, vil kunne bidra til at de kan få opplevelser av at relasjoner med andre barn og voksne kan være trygge og varige. På denne måten kan de få positive erfaringer som på sikt kan endre deres selvoppfatning og forståelse av relasjoner til andre. Det er en fordel for adoptivsøkerne å kunne få en innsikt i barnets liv og verden, slik at de kan møte barnet på riktige premisser. Dette kan bidra til at barnet får den tryggheten og stabiliteten det trenger. Tilknytingsmønster er i dag sterkt knyttet til hvordan menneskets psykososiale fungering forblir livet ut (Kvello, 2007).

1.3 Bakgrunn for valg av tema

I studietiden har vi vært interessert i tematikken rundt tilknytning og foreldrekompetanse. Gjennom prosjektet ”Internasjonalt adopterte barns sosiale utvikling” fattet vi interessen for adopsjon og tilknytningen til nære omsorgspersoner. Underveis i masterseminaret fikk vi informasjon om adopsjonsforberedende kurs for adoptivsøkere som ønsker å adoptere et barn fra utlandet. Dette gjorde et inntrykk på oss begge, og vi bestemte oss for at dette var noe vi ville jobbe videre med. Vår hovedinteresse baserte seg på å undersøke om adoptivsøkerne følte seg bedre rustet ved å delta på et slik kurs, og om de fikk økt kompetanse etter kursdeltakelse.

I utgangspunktet hadde vi et ønske om å gjennomføre semistrukturert forskningsintervju med deltakere som hadde fått barn og deltatt på kurs. I tillegg ville vi ta for oss spørreskjemaer som allerede var evaluert av kursdeltakere i regi av Bufdir, fra årstallene 2006-2007. Bakgrunnen for valget var at sjansene var større for at deltakere fra årene 2006- 2007 hadde fått barn, enn de som deltok i året 2008. Men på grunn av hindringer underveis, var det vanskelig å finne informanter etter våre kriterier som hadde deltatt på adopsjonsforberedekurs og fått barn. I tillegg ble prosessen med å sende ut forespørsel om deltakelse i vår undersøkelse forsinket på grunn av sykdom. Dermed måtte vi ta en avgjørelse som innebar å legge hovedtyngden på evalueringsskjemaene, og se bort i fra intervjuene.

1.4 Undersøkelsens problemstilling

Med tanke på hva som er presentert ovenfor er vår hovedproblemstilling:

Hvordan vurderer adoptivsøkere innhold og eget utbytte etter gjennomført adopsjonsforberedende kurs?

Ut fra vår hovedproblemstilling har vi formulert noen underproblemstillinger som er:

- *Hvilken betydning har adopsjonsforberedende kurs for adoptivsøkerne forberedelse til foreldrerollen, og forståelse av barnets tidligere erfaringer?*
- *Hvilke tema(er) er særlig sentrale for økt foreldrekompentanse?*

1.5 Oppgavens oppbygging

Vår masteroppgave omfatter syv kapitler. Oppgaven starter med en presentasjon av undersøkelsens område, formål, valg av tema og problemstillinger. De to neste kapitlene tar for seg undersøkelsens teoretiske forankring. Vi har valgt å dele vår teoretiske referanseramme i to deler. Kapittel 2 er bakgrunnen for oppgaven og inneholder kunnskap om adopsjon og adopsjonsforberedende kurs. Kapittel 3 omfatter sentrale begreper som er valgt på grunnlag av teorien som presenteres i adopsjonsforberedende kurs. I kapittel 4 beskrives forskningsmetodene som er benyttet for å belyse våre problemstillinger. Videre drøftes undersøkelsens reliabilitet, validitet, fenomenologisk perspektiv, etiske overveielser og kommentarer til spørreskjemaet. Våre resultater blir presentert i kapittel 5, etterfulgt av våre drøftninger som gjøres i kapittel 6. Avslutningsvis i kapittel 7, vil vi sammenfatte resultatene og komme med noen tanker om adopsjonsforberedende kurs og fremtiden.

2. Adopsjon

Vi har valgt å introdusere adopsjon som et eget kapittel ettersom dette temaet danner bakgrunn for vår oppgave. Dette kapitlet inneholder fagkunnskap om adopsjon og adopsjonsprosessen. Første del i dette kapitlet omhandler den formelle saksgangen i en adopsjon. Videre bygger det på teori og intervju med to sentrale personer i utviklingen av adopsjonsforberedende kurs. Vi har valgt å introdusere selve adopsjonsprosessen, før vi presenterer adopsjonsforberedende kurs.

2.1 Adopsjonsprosessen

I Norge er det per i dag tre godkjente adopsjonsorganisasjoner, Adopsjonsforum, InorAdopt og Verdens Barn (Bufetat, 2008b). Adopsjonsforeningene skal være hjelpelige ovenfor adoptivsøkerne i adopsjonsprosessen. Hjelpen innebærer at adopsjonsforeningene skal gi adoptivsøkerne opplysninger om aktuelle adopsjonsland, hvilke krav som stilles til adoptivsøkeren, prosessen generelt og tidsaspektet. Det kreves at det legges ved en bekreftelse fra en av de tre adopsjonsorganisasjonene før søknaden sendes fra kommunen (ibid.).

Selve adopsjonsprosessen starter med at adoptivsøkerne henvender seg til bostedskommunen for å få utarbeidet en sosialrapport (Bufetat, 2008b). Sosialrapporten skal gi et mangfoldig og bredt bilde av de kommende adoptivforeldrene. Det er barnevernstjenesten i kommunen som er ansvarlig for utredningen av adoptivsøkerne og den endelige sosialrapporten. I tillegg til sosialrapporten må adoptivsøkerne legge med fødselsattest, vigselsattest, ligningsattest, legeattest, samt en egenerklæring om egen helsetilstand og en uttømmende politiattest som sendes til bostedskommune for videre utredning (ibid.).

Når den endelige sosialrapporten er i orden sendes den til Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) for å motta forhåndsgodkjennelse til adopsjon (Bufetat, 2008b). Etter at søknaden er registrert hos Bufetats regionskontor mottar adoptivsøkerne en søknadsbekreftelse med antatt saksbehandlingstid. Bufetats mål

for saksbehandlingstiden skal være under tre måneder etter mottatt søknad. Etter mottatt forhåndssamtykke fra regionskontoret kan adoptivsøkerne videresende søknaden til adopsjonslandet. Adopsjonsorganisasjonene fører adopsjonsprosessen videre etter forhåndssamtykke (ibid.)

Det er myndighetene i barnets fødeland som vanligvis står for utvelgelsen av adoptivforeldre til det enkelte barn (Bufetat, 2008c). Forhåndssamtykke til adopsjonen gis på betingelse av at formidlingen skjer ved bruk av godkjente adopsjonsorganisasjoner. Adoptivforeldre må regne med at selve adopsjonen av barnet vil ta lang tid. Adopsjonsforeningen tar kontakt med adoptivforeldrene når barnet er klar for adopsjon, og det gis informasjon om barnet. I de fleste tilfeller reiser adoptivforeldrene selv til landet for å hente hjem sitt barn. Eskorte blir brukt i noen tilfeller ved at en person bringer barnet til sitt nye hjemland (ibid.).

2.2 Adopsjonsforberedende kurs

Adopsjonsforeningene har jobbet i mange år for å utvikle et felles kurs for alle adoptivsøkere og de er fornøyde med at adopsjonsforberedende kurs i dag holdes i regi av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Tidligere holdt foreningene egne kurs, men disse var tidkrevende og kostbare både for kursdeltakerne og foreningene. Kursene baserte seg på adoptivforeldrenes egne erfaringer, noe som førte til store variasjoner fra kurs til kurs. I 2002 opprettet departementet derfor en arbeidsgruppe bestående av tre personer. Disse utarbeidet et notat som bestod av flere retningslinjer og rammer, og notatet ble nærmest et forslag til adopsjonsforberedende kurs. Notatet inkluderte både forslag til kursinnhold og en indikasjon på kursets målsetning. I oppstartet av kursene hadde arbeidsgruppen et nært samarbeid med lignende arbeidsgruppe i Danmark. Målet for adopsjonsforberedende kurs er at det skal være et gratis og landsdekkende tilbud for førstegangsadoptanter. I tillegg er kursets målsetning å forberede adoptivsøkere på hva det innebærer å adoptere et barn fra utlandet (Bufetat, 2008a). Når adoptivsøkere deltar på kurs får de informasjon og kunnskap om ulike aspekter vedrørende adopsjon. En slik informasjon og kunnskap

---

kan gjøre adoptivsøkerne mer forberedt og bedre rustet slik at de kan møte mulige utfordringer som fremtidige adoptivforeldre.

Buudir ønsker at kurset gjennomføres så tidlig som mulig i adopsjonsprosessen og gjerne før adoptivsøkerne har startet med utredningen i kommunen og utarbeidelsen av sosialrapporten. Dersom de gjennomfører kurset tidlig i prosessen, kan de ta en velbegrunnet avgjørelse angående adopsjon. Siden kurset for øyeblikket ikke er obligatorisk, er det viktigste at adoptivsøkere ønsker å delta på kursene uavhengig hvor de er i adopsjonsprosessen. I følge Buudir er tilbakemeldingene vedrørende kursene like positive enten kursdeltakerne er tidlig eller sent i adopsjonsprosessen. I forkant av adopsjonen sender adopsjonsforeningene ut brosjyre om Buudirs kurs. Likevel vil mange søkere få den første informasjonen om kurset på egenhånd gjennom Buudirs hjemmeside.

Så lenge Buudir klarer å holde kurs for adoptivsøkere som ønsker å delta, er det ingen av adopsjonsforeningene som for øyeblikket holder tilsvarende kurs. Colombia og Chile (Adopsjonsforum, 2009a, 2009b) krever at adoptivsøkerne har deltatt på et adopsjonsforberedende kurs før de adopterer et barn. Selv om ikke alle land krever at adoptivsøkere deltar på adopsjonsforberedende kurs, er det ønsket. Dersom adoptivsøkere, som ønsker å adoptere fra land som krever adopsjonsforberedende kurs ikke kommer med på Buudirs kurs, har adopsjonsforeningene en forpliktelse til å gi disse adoptivsøkerne et tilsvarende kurs.

Adopsjonsforberedende kurs, i regi av Buudir, hadde kursstart i september 2006. Til sammen er det gjennomført 60 kurs, inkludert våren 2009. Det er et prosessorientert kurs som går over to helger, med fire til seks ukers mellomrom. På hvert kurs er det opptil 24 deltakere som følger hverandre over begge samlingene. Det oppstår ofte et nettverk mellom deltakerne på kursene. Dette nettverket velger noen å beholde både før og etter at barnet har kommet. Kurset ledes av to kursledere, en kvinne og en mann. Minst en av dem skal ha personlig adopsjonserfaring, enten som adoptant eller adoptivforelder. Den andre skal ha fagkompetanse innenfor det pedagogisk-

psykologiske feltet og erfaring med prosessorientert arbeid. Kurslederne får jevnlig veiledning og har samlinger for å kvalitetssikre kurset.

Adopsjonsforberedende kurs er lagt opp på en bevisst måte i forhold til temaene som presenteres i kurset. Tematikken ble utarbeidet av departementets arbeidsgruppe og denne dannet utgangspunktet for den videre utviklingen av kurset. Temaene kommer i en bestemt rekkefølge for at kurslederne kan formidle innholdet på en fornuftig og prosessorientert måte. I løpet av to kurshelger er det ulike temaer som skal gjennomgås. Disse er rettet mot foreldrenes tanker, følelser og personlige overveielser i forhold til å bli foreldre til et barn som har en annen bakgrunn, men det er også temaer som er direkte rettet mot barnets forhold. Temaene er som følger: På vei mot adopsjon: Målet er å øke kursdeltakernes innsikt, egne holdninger og motivasjon for å adoptere. I tillegg skal adoptivsøkerne bevisstgjøres i forhold til at adopsjon er annerledes enn å føde biologiske barn. Barnets biologiske bakgrunn: her kan adoptivsøkerne reflektere rundt barnets biologiske bakgrunn. Noen adoptivbarn har med seg opplysning fra sitt biologiske opphav når de kommer til barnehjemmet. Denne historien er noe adoptivforeldrene skal forvalte og bringe videre gjennom barnets liv. I kurset vises det flere filmer som et pedagogisk virkemiddel. Tilknytning: Tilknytning går som en rød tråd gjennom hele kurset. Kursleder introduserer temaet med en kort innføring om hva tilknytning er, og beskriver videre forskjellen på biologiske og adopterte barn. Adoptivbarn har opplevd flere brudd i sin tilknytning. Videre fokuseres det på adoptivsøkernes egen tilknytningshistorie, barnets tilknytningshistorie, samt møtet mellom disse. Det vil være av betydning at adoptivsøkerne er bevisst på sitt eget tilknytningsmønster og er i stand til å reflektere over dette. Ved å være bevisst over dette vil adoptivsøkeren kunne reflektere over hvordan eget tilknytningsmønster kan utløses under stress. Hentereisen og den første tiden med barnet: Kursleder poengterer hva en må være forberedt på den første tiden med barnet. Dette inkluderer alt fra hentereisen til tiden etter. Spesielt reflekteres det over egne og barnets reaksjoner. Livet som adoptivfamilie: Under dette temaet reflekteres det over utfordringer som adoptivforeldrene bør være forberedt på. Dette kan for eksempel være rasisme, at barnet kan bli tatt for å være innvandrere eller

---

flyktning. Deltakerne vil her utfordres til å tenke over egne holdninger. I tillegg reflekteres det over spørsmål som berører adoptivfamiliens synlighet, tanker rundt barnets opphav og deres reaksjoner dersom barnet utsettes for erting eller mobbing på grunn av sitt utseende. Ett av målene er å bevisstgjøre de kommende foreldrene på at det å adoptere er noe du gjør for resten av livet. Annerledeshet er et emne kurslederne er opptatt av, med tanke på at man alltid er synlig som adoptivfamilie. Ventetid – å være i en adopsjonsprosess: Kursleder forsøker å formidle hvordan det er å være i adopsjonsprosessen og ventetiden. Her snakkes det om å være underlagt andres vurderinger og kontroll, at en selv ikke har medbestemmelse i prosessen. Noen kan gå i den usikkerhet og engstelse for ikke å bli godkjent som adoptivforeldre. Etter godkjenningen kommer ventetiden, som for mange kan oppleves som vanskelig. Veien videre: Deltakerne reflekterer i fellesskap om kurset har påvirket deres beslutning om adopsjon, og hvordan de står i forhold til adopsjon etter endt kurs.

Som presentert ovenfor, er det i forbindelse med adopsjon en rekke sentrale områder som er viktige for det faglige utbytte av kurset. Disse områdene blir vektlagt i vår teoretiske referanseramme, som presenteres i kapittel 3.

3. Teoretisk referanseramme

I dette kapitlet vil vi redegjøre for den teoretiske rammen som danner utgangspunktet for våre problemstillinger. Teorien er valgt på grunnlag av adopsjon og adopsjonsforberedende kurs. Som tidligere nevnt er formålet med å holde adopsjonsforberedende kurs å øke adoptivsekernes kompetanse rundt adopsjon. Adopsjonsforberedende kurs inneholder temaer som rettes mot foreldrenes tanker og følelser, og det fokuseres på foreldrerollen til et barn som har en annen bakgrunn og fortid enn dem selv. Ut fra disse temaene har vi vektlagt viktigheten med tilknytning. I tillegg har vi valgt å redegjøre for adoptivbarnets bakgrunn, foreldrekompetanse og livet som adoptivfamilie. Temaene er betydningsfulle med tanke på adoptivbarnets utvikling, og tilknytningen til nye omsorgspersoner. For å trekke inn paralleller fra lignende kurs, har vi valgt å trekke inn PRIDE og PMTO som belyses avslutningsvis i dette kapitlet.

Adoptivbarn har opplevd brudd, kanskje flere brudd med omsorgspersoner i løpet av sitt første leveår (Dalen, 2007). Når de kommer til sine adoptivforeldre, må de gjennom nok en tilknytningsprosess. Dette kan både være krevende og sårbart for barnet. Hvordan denne tilknytningsprosessen utvikler seg vil avhenge av barnets erfaringer og adoptivforeldrenes innsats. Det er flere faktorer som er viktig i denne prosessen. Den første faktoren er hvordan tilknytningsprosessen påvirker barnet, og den andre faktoren er hvilke utfordringer foreldre og barn vil møte i denne prosessen. De fleste barn vil takle denne utfordringen på en god måte, men de vil derimot bruke lenger tid på tilknytningsprosessen (Dalen, 2007). Betegnelsen tilknytning stammer fra begrepet ”attachment”. Dette handler om barnets tilknytning til den voksne og hvordan barnet opplever trygghet og tillit hos den voksne (Bowlby, 1984; Schaffer, 2000). Kvello (2007) argumenterer for at tilknytningsmønster handler om to tilstander hos individet. Den første omfatter i hvilken grad en er tilknyttet, mens den andre innebærer kvaliteten av menneskets tilknytning. Når det gjelder den voksnes tilknytning er det snakk om ”bonding”, med det menes den voksnes interesse og omsorg for barnet (Schaffer, 2000).

3.1 Adoptivbarnets bakgrunn

Voksnes syn på barn har endret seg fra tidligere og viktigheten av å se barnet som et subjekt kommer i dag tydeligere frem (Bunkholdt & Sandbæk, 2008; Bae, 2005). Det som er viktig i forhold til dette skiftet er å se barnet som et subjekt fra fødselen av, og ikke som et objekt som kan påvirkes og formes av den voksne. Forskning på små barn viser at de er sosiale skapninger som søker og går inn i relasjoner til andre igjennom kroppslige handlinger og nonverbal kommunikasjon. Barn bidrar til utformingen av egen barndom og samfunn gjennom deres kommunikasjon og interaksjon. For å kunne anerkjenne barnet som et subjekt, må man kunne møte barnet som et individ som forholder seg til seg selv og som har egne rettigheter til selvstendige tanker og følelser. Å ta barnets perspektiv vil si å kunne forstå barnets subjektive verden (ibid.).

Barnehjem er ofte preget av regelmessige rutiner og de ansatte har ansvaret for mange barn samtidig (Schaffer, 2000; Smith, 2002). Kontakten blir dermed upersonlig og kortvarig, og barnet kan ha vansker med å knytte seg til barnehjemmets pleiere. I dag vet man hvor viktig det er at barn knytter nære bånd til omsorgspersoner det første leveåret. Barn som ikke får muligheten til dette kan få vansker med å utvikle en trygg tilknytning til andre senere i livet. Sætersdal og Dalen (1999) støtter dette synet og mener at det kan være vanskelig for adoptivforeldre når de opplever at barnet ikke knytter seg til dem. Dermed bør adoptivforeldre være forberedt på at barnet kan vise forskjellige tilknytningsmønstre. I verste tilfelle kan dette virke rent ødeleggende på adoptivfamiliene.

Adoptivbarn har en annerledes start på livet enn biologiske barn (Sætersdal & Dalen, 1999). Hvilke forhold barnet har opplevd i fødelandet er ikke alltid velkjent (Andersen, 2005). Barnet kan ha tilbrakt sine første måneder eller leveår på institusjoner og fosterhjem. I tillegg har barnet opplevd å bli separert fra sine biologiske foreldre, familier eller andre omsorgspersoner før adopsjonen. En slik separasjon kan for noen barn oppleves som et tap og de kan reagere med sorg. Mens andre barn vil derimot ikke påvirkes like sterk av dette. Det er viktig å være bevisst

på at barn kan ha ulike erfaringer, men også at de reagerer forskjellig på denne erfaringen. Barna kan ha hatt behov som ikke har blitt tilfredsstillt. Disse behovene kan være så primitive som at de er sultne og trenger bleieskift (Sætersdal & Dalen, 1999). Tilknytningsatferden hos et lite barn er den mest fremtredende ved observasjon (Anke, 2007). Andersen (2008) påpeker at de minste barna kan trekke seg tilbake, ha uvanlige sove- eller spisemønstre og vise uro. Eldre barn kan reagere kraftigere enn de minste barna. Noen reaksjonsmønstre kan være voldsomt gråt, og barna kan avvise sine adoptivforeldre. For adoptivforeldre kan en slik opplevelse føles overveldende og vanskelig (ibid.).

Forskjellige forhold i barnets omgivelser kan påvirke dets intellektuelle utvikling (Tetzchner, 2001). Ernæringen i barnealder har betydning for videre læring og utvikling. I de tilfeller der barnet er underernært, vil det også kunne påvirke barnets motoriske ferdigheter. I tillegg kan de bli noe lettere distraheret, ha dårligere oppmerksomhet og vise en svakere emosjonsregulering. Barn er mest sårbare for underernæring spesielt i de første leveårene. Mangel på stimulering og sosial kontakt kan føre til redusert kognitiv fungering. Imidlertid kan også lavt funksjonsnivå grunnet understimulering, reverseres. Ved at barna ikke får stimulert sine primære behov, kan deres emosjonelle, motoriske og kognitive utvikling forsinkes (Beckett et al., 2006; Sætersdal & Dalen, 1999). Dermed vil disse barna ha mye å ”ta igjen”.

Når det angår barns tidlige utvikling, vil det sosiale miljøet være avgjørende for om barnets grunnleggende fysiske behov blir dekket (Rye, 2007). For at barnet skal både lære og mestre omverdenen, må barnet selv danne egne erfaringer. Hvordan de mestrer, erfarer og lærer om sitt forhold til omverdenen, kan være av betydning for hvordan de oppfatter seg selv. På den måten kan forholdet til nye utfordringer påvirkes av tidligere erfaringer. Dersom negative erfaringer omhandler daglige situasjoner, kan det føre til at barnet gir opp søken etter erfaringer som kan lede til mestring i dagliglivets situasjoner (ibid.).

I forhold til adopsjon er det svært viktig at adoptivforeldre har evnen til å registrere og reagere på barnets signaler på en formålstjenlig måte (Kvello, 2007). Dette er

---

avgjørende for barnets videre utvikling (Parke, 2004, ref. i Kvello, 2007).

Adoptivbarn kan reagere forskjellig på kontakten med nye omsorgspersoner (Andersen, 2005). Noen søker seg til adoptivforeldrene med én gang og lar seg trøste av dem, mens andre barn ikke ønsker den samme nærheten. Dette kan være kontakt som overskrider barnets fysiske intimgrense, for eksempel ”store klemmer”. Det er viktig at adoptivforeldrene ikke oppfatter dette reaksjonsmønsteret som avvisning, men som et ledd i barnets sorgprosess. I slike tilfeller er det viktig at adoptivforeldrene prøver å stimulere barna på en måte som er tilpasset barnets behov. I noen tilfeller kan barnet først knytte seg til den ene adoptivforelderen den første tiden. Dette kan oppleves vanskelig for den som ”ikke blir valgt”. Dermed er viktig at personen som ”ikke blir valgt”, ikke avviser barnet, men fortsetter å vise interesse. Utfordringen vil være hvordan foreldrene møter barnet, og om de klarer å holde tilbake og porsjonere ut kjærligheten. Samspillet mellom foreldre og barnet er en viktig faktor for hvordan barnet utvikler seg (Kvello, 2007). Foreldre som er for intense eller overivrige kan stresse barnet. Dette kan føre til at barn mister sin selvstendighet og kontroll, noe som kan påvirke barnets holdning til seg selv og i tillegg kan føre til et utrygt tilknytningsmønster. Det adopterte barnet har vært ønsket svært lenge av sine foreldre, noe som kan føre til at de tar mer hensyn til egne behov for nærhet enn barnets behov (ibid.).

3.2 Tilknytning

Bowlby (1984) hevder at barnet viser respons når det skilles fra moren, og innen barnets første leveår har det utviklet et sterkt bånd til sin omsorgsperson. For at dette båndet skal utvikles, må barnet ha en omsorgsperson som det kjenner og som er tilstedeværende for barnet behov. Derfor er kjærlighet og omsorg svært sentralt de første levemånedene. Det må poengteres at tilknytning går begge veier, det vil si at barnet knyttes til omsorgspersonene og at omsorgspersonene knyttes til barnet (Rye, 2002).

Den første mor - barn kontakten etableres under svangerskapet og barseltiden (Rye, 2002). Etter fødselen utvikler barnet seg gradvis og danner seg erfaringer og

forestillinger etter hvordan samspillet mellom barnet og omsorgspersonene fungerer. Barnet erfarer etter hvert at det ikke bare er fysisk omsorg og næring som kommer fra omsorgspersonene. I tillegg oppfatter barnet stimulering av sanseopplevelsene ved berøring, syn og hørsel fra sine omsorgspersoner. Dette er med på å gjøre samspillet mellom barnet og omsorgspersonene komfortabelt og tiltrekkende for barnet (ibid.). Dessverre er det mange faktorer som fører til at barn ikke opplever den kjærligheten og omsorgen som de har behov for. Killén og Olofsson (2003) påpeker at en harmonisk utvikling avgjøres i den tidlige mor - barn kontakten under oppveksten. Killén og Olofsson (2003) skriver at Bowlbys hovedhypotese er ”Alle barn knytter seg til sine omsorgsgivere, uansett hvordan de blir behandlet. Det må de for å overleve”.

Joachim Haarklou (2007a) er spesialist i klinisk psykologi med fordypningsområdet barne- og ungdomspsykologi. Han har mye erfaring fra klinisk behandling av adoptivbarn med tilknytningsvansker. I tidlig barndom kan hyppig omsorgsskift medføre store konsekvenser for barnets personlighetsutvikling (Haarklou, 2009). Desto flere relasjonsbrudd i tidlig barndom, desto større skade kan det bli for adoptivbarnet. Det betyr at barn som bare er noen måneder gamle, i verste fall kan preges av tilknytningsforstyrrelser resten av livet. På bakgrunn av mange og tidlige tilknytningsbrudd, vil barnets erfaring være en opplevelse av uro, uoversiktighet og uforutsigbarhet. Dette kan medføre at barn opplever generell mistillit til voksne, samt en opplevelse av å ha blitt forlatt og gitt opp (ibid.).

Barn knytter seg til omsorgspersoner på ulike måter, noe som blant annet vil være avhengig av det følelsesmessige samspillet mellom barnet og de nye omsorgspersonene (Killén, 2007). Foreldrenes sensitivitet vil spille en viktig rolle i møte med adoptivbarnet. Mange adoptivbarn har ikke opplevd forutsigbare foreldre, og kan på grunn av dette utvikle utrygg tilknytning. Når adoptivforeldrene viser oppmerksomhet og tålmodighet overfor barnets signaler og behov, kan dette bidra til at barnet utvikler trygg tilknytning til adoptivforeldrene. Etablering av trygg tilknytning til nye omsorgspersoner synes å være avhengig av om omsorgspersonene klarer å være omsorgsgivende overfor barnet når det føler frykt eller er stresset

---

(Smith, 2002). Hvis barnet har opplevd en trygg tilknytning det første leveåret, vil det lettere kunne knytte seg trygt til andre voksne, som ved adopsjon.

3.3 Tilknytningsprosessen

Erik H. Erikson (1902-1994) var en psykoanalytiker som spesielt er kjent for sin teori om personlighetsutvikling (Erikson, 2000). Denne teorien omfatter åtte ulike psykososiale faser i utviklingen. Det er kun den første fasen som er aktuell for vår oppgave, dermed beskriver vi kun denne fasen. Ved hjelp av de psykososiale fasene beskriver han menneskets livslange utvikling som gradvis skjer i delte tidsperioder og følger hverandre i fast rekkefølge. Teorien bygger på Sigmund Freuds teori om at barns personlighet formes gjennom bestemte faser (Tetzchner, 2001). Selv om Erikson (2000) bygger på Freuds teorier, skiller den seg likevel fra Freuds teori ved å inkludere andre konsekvenser og et annet innhold. Eriksons (2000) første fase inkluderer barnets første leveår. Innen dette tidsperspektivet dannes det en grunnfølelse som består av tillit versus mistillit. I følge Erikson (2000) betyr det å få eller å motta det første samværsmonsteret barnet tilegner seg. Det avgjørende vil være på hvilken måte barnet får eller mottar, og hvilke kvaliteter som preger samspillet mellom barnet og foreldrene. Haarklou (2009) påpeker at mennesket gjenskaper innholdet i tilknytningsforhold som tilsvarte det man hadde i barndommen. Barnets opplevelse av tillit, ro, og forutsigbarhet i sine første tilknytningsforhold, kan bidra til søken etter tilknytninger av samme innhold og kvalitet. Dermed vil disse relasjonene gi en trygghetsfølelse fordi den er velkjent (ibid.).

Haarklou (2007b) fremstiller barns normalutvikling ved å sammenligne dette med et hus i tre etasjer. Den *første etasjen* omhandler den emosjonelle utviklingen hos barnet. Her utvikler det en følelsesmessig og grunnleggende tilknytning til hovedomsorgspersonen, som oftest mor. Haarklou (2007b) påpeker at tilknytningen dannes hos mor i de to første leveårene. *Andre etasje* kan sammenlignes med barnets sosiale utvikling. Barnet vil i denne fasen bruke erfaringen fra tilknytningen til mor og utvide sitt fokus noe som fører til at det knytter relasjoner med andre mennesker.

Dermed utvides barnets sosiale radius i 3-5 års alderen. Den *tredje etasjen* sammenlignes med den kognitive utviklingen. Med det menes utviklingen av barnets forståelse noe som fører til at barnets intellektuelle vesen utvikles. Denne kognitive prosessen starter i stor grad ved skolestart. Mellom disse etasjene vil det være trapper med anledning til å bevege seg litt frem og tilbake. Barn er forskjellige og kan dermed sammenlignes med ulike hus i en by (ibid.).

3.4 Tilknytningsmønster

John Bowlby var en psykoanalytiker som bidro til å fornye den tradisjonelle psykoanalytiske utviklingsteorien (Rye, 2002). Han trakk inn et biologisk perspektiv hos spedbarn, der begrepet tilknytning sto sentralt. Dette begrepet dannet fundamentet for en forståelse av den psykososiale utviklingen. Barns atferd og kontaktutvikling ble knyttet opp til barns virkelige erfaringer med andre mennesker, og ikke først og fremst ut i fra barns fantasier og forestillinger. Bowlby argumenterte for at barnets erfaringer med omsorgspersoner kan føre til trygg eller utrygg tilknytning. Forskningen til Mary Ainsworth har bidratt til at tilknytningsbegrepet har fått en sentral plass i utviklingspsykologisk sammenheng (Rye, 2002). Ainsworth la særlig vekt på barnets tilknytning i den psykososiale utviklingen, og hvor meningsfylt samspillmønsteret mellom mor og barn er. Dette samspillet utvikler seg på en særegen måte i barnets første levemåneder. I tillegg oppdaget hun store forskjeller mellom mødre i forhold til hvor raskt de reagerte sensitivt og adekvat på barnets behov (Rye, 2002; Kvello, 2007; Bowlby, 1984). Ainsworth beskrev ut ifra dette hvordan typiske tilknytningsmønstre arter seg og delte disse inn i tre tilknytningsformer; *trygg*, *unnavikende* og *ambivalent*. Kartleggingen foregikk ved at Ainsworth klassifiserte de ulike tilknytningsmønstrene med bokstaver. Main og Solomon (1986) referert i Kvello (2007), introduserte senere et tilknytningsmønster til, som ikke passet inn i de tradisjonelle tilknytningsmønstrene. Det fjerde og siste tilknytningsmønsteret var *desorganisert/desorientert* og den ble utviklet ut fra deres arbeid med traumatiserte barn.

Kvello (2007) mener at et tilknytningsmønster etablerer seg sterkt i løpet av barnets første leveår. Etter det første året argumenterer han så for at dette tilknytningsmønsteret kan være meget stabilt i flere år. Et utrygt tilknytningsmønster forekommer oftere hos barn som lever med foreldre som er fraværende og lite sensitive. Dette forsterkes når barnet utsettes for negative livshendelser som omsorgssvikt. Med dette menes at redusert sensitivitet ikke nødvendigvis trenger å bety at omsorgspersonen er fiendtlig og uvennlig mot barnet (Smith, 2002). Omsorgspersonene kan misforstå barnets signaler eller forsømme dem, og dermed kan barnet oppleve dem som lite imøtekommende. Et slikt samspill kan føre til at omsorgspersonen ikke strekker til, noe som kan medføre at barnet ikke oppnår en gunstig mental tilstand. I tillegg kan et trygt tilknytningsmønster gi barnet opplevelse av mange positive følelser, mens et utrygt tilknytningsmønster oppleves som mange negative følelser (Kvello, 2007). I hvilken grad barn utvikler trygg tilknytning til nye omsorgspersoner baseres som regel på om foster- og adoptivforeldre klarer å være omsorgsgivende for barnet når det er stresset (Dozier, Storvall, Albus & Bates, 2001, ref. i Kvello, 2007). Likevel må man ikke glemme at positive endringer i barnets miljøbetingelser, som følge av en adopsjon, kan bidra til å øke barnets personlige styrke (Sætersdal & Dalen, 1999).

Backe-Hansen (2007) skriver om hvor sårbare fosterbarn er med tanke på deres livssituasjon og tidligere erfaringer før plassering i fosterhjem. Målet med fosterhjems plassering er å bedre forutsetningene til barnet, slik at de kan få mer resilient atferd som kan bidra til en positiv utvikling. Den positive utviklingen og den resiliente atferden kan være med på å bidra til et godt samspill mellom barnet og fosterhjemmet. Hensikten er både å kunne bedre barnets liv her og nå, og hjelpe det til å få et godt liv som voksen. Begrepet "resilience" stammer fra fysikkfaget og beskriver hvordan objektet klarer å komme tilbake til sin opprinnelige form etter å ha blitt forandret (Waaktaar & Christie, 2000). Når begrepet brukes om mennesker refereres det til at en person har vært utsatt for en alvorlig belastning og klarer å komme tilbake til sitt utgangspunkt, uten å ha fått varige mén på grunn av dette. Med tanke på dette bruker Backe-Hansen (2007) begrepet resiliens om samspillet mellom barn og omsorgsgiverne. Det innebærer å kunne mestre og håndtere stress som kan

komme fra barnets miljøbetingende risikoerfaringer. Ett annet forhold som impliserer resiliens hos et barn er det psykologiske resiliensforholdet. Med det menes at et barn er med på å skape sitt eget miljø, og at alle barn er født med individuelle forskjeller. I denne sammenheng er ressursene i barnet miljø en viktig faktor. Deretter innebærer det å kunne ”flytte til en familie som gir god omsorg, et vendepunkt som åpner opp for nye muligheter for fosterbarn til å forbedre sin utvikling” (Backe-Hansen, 2007).

3.4.1 Konsekvenser av lite tilfredsstillende omsorg

En god mor vil være tilgjengelig for barnet sitt hele døgnet den første tiden, og dermed vil barnet erfare og deretter forvente moren som tilgjengelig (Haarklou, 2007b). På bakgrunn av dette vil barnet overføre tilgjengelighetserfaringen til mennesker det vil møte senere i livet. Killén (2007) henviser til Bowlbys (1973, 1980) indre arbeidsmodeller som dannes på bakgrunn av barnets erfaringer med tilknytningspersoner. ”Det vil si at de utvikler en indre oppfatning av seg selv, så vel som en indre oppfatning av sine tilknytningspersoner og hva de kan forvente seg av dem og andre betydningsfulle forhold” (Killén, 2007). Med andre ord handler dette om en tilknytningsform som går fra generasjon til generasjon, ved at det overføres til å gjelde barnets senere foreldrerolle.

Barn blir født sårbare og det kan få alvorlige konsekvenser hvis barnets behov ikke blir tatt hensyn til (Killén & Olofsson, 2003). Hvis et nyfødt barn ikke opplever tilfredsstillende omsorg, kan det resultere i at barnet vil slutte å søke kontakt og lukke seg inne. Barnet kan virke uinteressert i å ta kontakt og kan oppleves som apatisk (Rye, 2007). Et barn som opplever omsorgssvikt i sitt første leveår kan utvikle utrygg tilknytning til omsorgspersoner (Killén, 1991). De kan dermed være vanskelig å veilede, oppfatte og tolke riktig. Nye omsorgspersoner kan dermed ha problemer med å respondere fornuftig på barnets signaler (Kvelling, 2007).

Dersom omsorgen er for dårlig kan barnets tidligste tilknytningserfaringer føre til at barnet står i fare for å utvikle tilknytningsforstyrrelser (Haarklou, 2007b).

Tilknytningsforstyrrelser kan oppstå hos barnet både i de første levemånedene og de første leveårene, og kan betegnes som en reaktiv tilknytningsforstyrrelse (Smith,

---

2002; Haarklou, 2007b). For å beskrive reaktiv tilknytningsforstyrrelse bruker vi det internasjonale diagnosesystemet ICD-10, for diagnosen F.94.1 ”Reaktiv tilknytningsforstyrrelse i barndommen” (World Health Organization, 1993; Helsedirektoratet, 2009). Reaktiv tilknytningsforstyrrelse kjennetegnes ved at barnet i gitte situasjoner avviker fra sine sosiale relasjonsmønstre, samt at tilstanden forbindes med at barnets følelsesmessige forstyrrelser er påvirket av endringer i miljøet. Noen vanlige symptomer er fryktsomhet, dårlig sosialt samspill, tristhet, aggresjon mot andre og seg selv. Dette skyldes at barnet har opplevd omsorgssvikt, misbruk eller mishandling. Et barn som viser reaktiv tilknytningsforstyrrelse unngår fysisk og psykisk nærhet til sine omsorgspersoner (Smith, 2002). Ved en reaktiv tilknytningsforstyrrelse kan det skilles mellom *inhibert* og *desinhibert* mønster. Et *inhibert* mønster kjennetegnes ved at barnet ikke søker etter trøst hos bestemte omsorgspersoner. Det sosiale hos barnet anses som hemmet eller ambivalent. Et *desinhibert* mønster innebærer at det oppstår tilfeldige relasjoner mellom barnet og vilkårlige mennesker, og barnet vil lett omgås alle og enhver (ibid.).

3.4.2 Tilknytningsmønster hos voksne

AAI (The Adult Attachment Interview) betegnes på norsk som tilknytningsintervju for voksne (Smith, 2002). Niels Peter Rygård (2005), en dansk klinisk psykolog, har stilt seg spørsmålet om AAI kan brukes som en vurdering av adoptivsøkeres tilknytningsmønster og deres egenskaper som omsorgspersoner. AAI er et semistrukturert intervju der personen som intervjues får en rekke bestemte spørsmål om sin barndom. Dette danner grunnlaget for kartlegging av foreldrenes aktuelle tilknytningsmønster (Smith, 2002). Opplysningene som kommer fram i intervjuet vil ikke i seg selv måle det kommende tilknytningsmønsteret overfor barnet, det vil derimot analysen som gjøres i etterkant (Rygård, 2005). Under analysen er det ikke innholdet som er det sentrale, men intervjuobjektets strukturering av svar, språklige form og personens dialogmønster. Det viktigste er dermed ikke om søkeren snakker om sine traumatiske opplevelser med tilknytningen i barndommen, for de kan likevel være utmerkede foreldre. Grunnen til dette er at disse har kommet eller reflektert over opplevelsene til en mer relevant oppdragspraksis enn de selv har opplevd, og det

er dette som vil vises i den sammenhengende svarformen. Den endelige vurderingen sammenfattes på bakgrunn av generelt syn på tilknytning hos søkeren, og hvordan søkeren forvalter samtalen, oppmerksomheten, samt framstiller god kontakt med den som intervjuer (ibid.).

Tilknytningsmønstre hos barn har inspirert til forskning på tilknytningsmønstre hos voksne. AAI ble utviklet av George, Kaplan og Main (1985) referert i Smith (2002), for å betrakte voksnes tilknytningsmønstre. De fire tilknytningsmønstrene som ble funnet deles inn i fire kategorier; *det selvstendige*, *det avvisende*, *det opphengte* og *det ubesluttsomme* tilknytningsmønsteret (Grøholt, Sommerschild & Garløv, 2001). Et *selvstendig* tilknytningsmønster innebærer omsorgspersonens forståelse av mening i egne barndomsopplevelser og andre menneskers motiver. Omsorgspersonen har forståelse for viktigheten av tilknytning for barnet og mestrer å reflektere over fortid og nåtid (Grøholt et al., 2001; Rygård, 2005). Dette kan bidra til å fremme et *selvstendig* tilknytningsmønster hos kommende adoptivforeldres barn (Rygård, 2005). Et *avvisende* tilknytningsmønster innebærer at omsorgsgiveren ikke ser betydningen av tilknytningen til barnet. Omsorgspersonen kan ha en avvisende holdning overfor barnet for å unngå for sterke følelser. Dette kan føre til et *avvisende* tilknytningsmønster hos barnet. Dermed kan barnet og omsorgspersonen få en lik tilknytningsstrategi for å overholde distansen seg i mellom. Et *opphengt* tilknytningsmønster innebærer at omsorgspersonen er veldig opphengt i tidligere relasjoner. Personen kan ofte snakke upresist om hendelser og dvele ved gamle minner (Grøholt et al., 2001). Vedkommende kan fortsatt vise sinne over disse relasjonene, og dermed blir skillet mellom familiens medlemmer uklare (Rygård, 2005). Dette mønsteret kan føre til ambivalent tilknytning hos barnet. Et *ubesluttsomt* tilknytningsmønster omhandler omsorgspersonens redsel og minner fra tidligere traumer. Det kan virke som personen har uklare minner og mister tråden når vedkommende forteller om følelser fra en tidligere hendelse. Dersom omsorgspersonen klarer å fortelle sammenhengende om sin tidligere traumatiske hendelse, må det påpekes at det ikke vil fremkalle dette mønsteret hos barnet. De vil

---

ikke være opptatt av tidligere hendelser i samvær med sitt barn, siden de har maktet å bearbeide opplevelsen (ibid.).

3.4.3 Overføring av tilknytningsmønster

Som tidligere nevnt kan tilknytning gå fra generasjon til generasjon (Killén, 2007). Det er stor sannsynlighet for at foreldrene påvirker barnets tilknytningsmønster, som igjen kan påvirke deres barn (Rygård, 2005). Dermed vil foreldrenes samspill med barnet være påvirket allerede før adopsjonen. Ved en adopsjon vil ikke kommunikasjon mellom adoptivforeldre og barn finne sted fra fødselen av. Adoptivbarnet vil ha en kontaktform allerede før adopsjonen, mens det etter adopsjonen kan dannes nye kontaktformer til adoptivforeldrene. Barn kan utvikle nye tilknytningsmønster sammen med omsorgspersonene de omgår. Over en lengre periode forsket Mary Main, referert i Rygård (2005) på hvordan utveksling av mønstrene skjer i den nye omsorgsfamilien. Main delte tilknytningen på to måter; på *kort sikt* og på *lang sikt* (ibid.).

Tilknytning på kort sikt

Det tilknytningsmønsteret adoptivbarnet har med seg vil i stor grad prege omsorgen (Rygård, 2005). Dersom barnet har en trygg tilknytning vil det kunne utløse et godt samspill. Når barnet derimot har utrygg tilknytning og avviser mor, kan adoptivmor vise en avvisende holdning overfor barnet. Ved at adoptivforeldre har en forståelse overfor barnets reaksjonsmønster og kunnskap, vil det kunne være svært betydningsfullt for den videre tilknytningen. Dersom det skulle bli spesielle problemer i en adopsjonssammenheng, kan dette ha en sammenheng med at adoptivbarnets avvisende tilknytningsmønster møter et tilsvarende avvisende mønster hos adoptivforeldre (Main, ref. i Rygård, 2005).

Tilknytning på lang sikt

På lengre sikt viste forskningen til Main at barna etter hvert overtok adoptivforeldrenes tilknytningsmønster (Rygård, 2005). Det må poengteres at forskningen fulgte barn opptil 20 måneder, man kan dermed ikke si om dette gjelder barn over denne alderen. I følge forskningen tyder det på at et utrygt

tilknytningsmønster hos adoptivbarn vil kunne dominere i daglige situasjoner, fordi barnet stadig forsøker å få nye omsorgspersoner til å reagere som tidligere omsorgspersoner. Dette kan medføre at hverdagen inneholder konflikter mellom adoptivbarnet og adoptivforeldre, og adoptivforeldrene kan ha utfordringer med å få barnet til å forstå deres tilknytningsmønster. Det må understrekes at dette ikke gjelder de barna som har en trygg tilknytning (ibid.).

Som en sammenfatning av tilknytningsmønster hos barn og voksen, presenterer Rygård (2005) følgende. Dersom den voksnes mønster er *selvstendig*, vil barnets mønster i de fleste tilfeller være *trygt*. Det vil som tidligere nevnt si at omsorgspersonen kan være lett mottagelig for barnets tilknytning. Barnet vil fort kunne forstyrres dersom omsorgspersonen går, men vil være glad ved gjenforening med den voksne. Dersom omsorgspersonen er *avvisende* kan barnet vise et *unntvikkende* mønster. I det tilfellet der den voksne er *opphengt*, vil barnets mønster kunne utvikles til *ambivalent*. Når omsorgspersonene er avvisende og tilbaketrukne viser de dette ved å ha uklare grenser og sinne, i tillegg til å være for opptatt av fortiden. Dette kan medføre at barnet oppfører seg klyngete, forstyrret og opptatt av den voksne. Dersom den voksne viser et *ubesluttsomt* mønster, kan det føre til at barnet utvikler *desorganisert* og *desorientert* mønster (ibid.).

3.5 Foreldrekompetanse

Vi velger først å presentere definisjonen på kompetansebegrepet, for å så bygge en forståelse av foreldrekompetanse, som er hovedfokuset i dette avsnittet.

Kompetanse er et sentralt begrep i denne undersøkelsen. Dette er fordi vi skal vurdere adoptivsøkernes utbytte av kurset. Med ”utbytte” mener vi om de har fått en økt kompetanse som følge av kurset. Kompetanse er et begrep som består av kunnskap, holdninger og ferdigheter (Egidius, 1996). I følge Egidius (1996) forutsetter dette at mennesket har iboende egenskaper som er en betingelse for disse tre begrepene. Videre bygger det på menneskets ”knowhow” basert på erfaringer med måter å forholde seg på, samt evnen til å bedømme og vurdere på en korrekt måte.

Vonheim (2002) behandler kompetansebegrepet ved bruk av Masterpasque (1989), Brezinka, (1988) og Garmannslund & Alnes (1994). Foreldrekompetanse kan ses på som en kapasitet hos foreldre i form av lærte kunnskaper, ferdigheter og holdninger (Vonheim, 2002). Dette går ut på at foreldre kan møte, bearbeide og mestre utfordringer ved å ha barn og deretter kunne ha en tro og forventning om at en selv er i stand til å bruke disse egenskapene. Kompetanse er ikke en medfødt egenskap, men noe som en må tilegne seg. Foreldrene må kunne lære seg nye ferdigheter, endre egne holdninger og tilpasse seg nye situasjoner. Videre må en kunne lære av egne erfaringer, og være villig til å kunne søke etter ny kunnskap (ibid.)

Foreldrenes forhold til hverandre påvirker deres evne til å samarbeide som et team, i form av selvsikkerhet og lojalitet (Kvello, 2007). Derfor er det av betydning hvordan foreldre støtter og tilpasser seg hverandres stil i omsorgen for barnet. En slik støtte gir gode indikasjoner på foreldrenes personlighet og deres evne til å skape en god familieatmosfære sammen. Evnen til et godt samarbeid er et viktig bidrag til barnas trygghetsfølelse. I den grad foreldrene viser samstemthet, vil det være et godt utgangspunkt for den psykososiale utviklingen hos barnet (ibid.).

Likevel må en ikke glemme at mange barn har hatt det tilfredsstillende før det adopteres til Norge (Kallevik & Jansen, 2006). Dersom adoptivforeldrene har et hjem som er stabilt og trygt, kan det bidra til å gi en god utvikling på lik linje med biologiske barn har i et godt familieforhold. Når barna opplever foreldrenes fysiske tilgjengelighet, emosjonelle nærhet og at de responderer sensitivt overfor barnet, vil de fleste barn utvikle en trygg tilknytning til sine foreldre (Smith, 2002). For barnets tilknytningsmønster er det viktigere med psykisk tilgjengelighet enn fysisk tilgjengelighet hos de voksne (Allen, 1999, ref. i Kvello, 2007). Rye (2002) hevder at barn som opplever kontakten til sin omsorgsgiver som sensitiv, varm og trygg, kan ha en psykologisk ”beskyttelse” mot stress. I tillegg kan det beskytte mot negative emosjonelle og sosiale erfaringer. En slik beskyttelse kan føre til at barnet bedre behersker emosjonelle påkjenninger og gjenvinner sin psykiske balanse.

Omsorgsgiverens rolle er å formidle læring ved å være en veileder, lærer og oppdrager for barnet (Rye, 2007). Denne rollen anses som svært viktig idet omsorgsgiveren skal hjelpe barnet med å utvikle selvstendighet. I tillegg skal omsorgsgiveren bistå barnet med å utvikle evner til både å møte samfunnets utfordringer og til å integreres i det menneskelige samfunnet. Videre påpeker Rye (2007) viktigheten av positiv tilknytning og interaksjon mellom foreldre og barn. Ved at barna får dekket sine behov, kan det bidra til en utvikling innen det mentale, fysiske og følelsesmessige gjennom kontakt og interaksjon. Disse behovene vil ikke variere, ettersom de er medfødte og umulige å endre (Winnicott, 1964). I følge Winnicott (1964) vil en god foreldrerolle handle om å utvikle et nært, gjensidig og følelsesmessig fellesskap med barnet. Videre skriver han at foreldrerollen innebærer å kunne se barnets behov ettersom det utvikler seg og vokser til. Barnet vil være i stadig utvikling, spesielt i de fem første leveårene. I løpet av disse leveårene vil barnets behov endre sin karakter i forhold til alder og utvikling. Ut fra barnets perspektiv formuleres de sentrale psykososiale behovene for å bli sett, forstått, møtt, anerkjent, elsket og respektert (Rye, 2002). Foreldre, eller omsorgsgivere, må utvikle tilfredsstillende sensitivitet ved barnets skiftende behov og situasjon for å skape en gjensidig og god tillit, og utvikling. Dessuten bør foreldrene være bevisste over hvordan deres omsorg og kontakt oppfattes av barnet (ibid.).

Flere viktige forutsetninger bør være tilstede for at foreldre kan bidra til utvikling av interaksjon mellom seg og barnet. Blant annet bør foreldrene være bevisste over sine egne tidlige erfaringer (Rye, 2007). Dette innebærer på hvilken måte erfaringene og egen selvopplevelse kan påvirke barnet, forholdet til barnet og egen rolle som god omsorgsgiver. Som sagt kan kvaliteten av interaksjonen mellom foreldre og barn være av betydning for barnets psykososiale og kognitive utvikling. Ofte vil kvaliteten av interaksjonen ha en større betydning for utviklingen hos barn med avvikende forutsetninger for læring, erfaring og utvikling. En god psykososial utvikling kjennetegnes ved at barnet utvikler evnen til å skape en god tilknytning til andre mennesker. En slik tilknytning innebærer at barnet opplever følelsen av kjærlighet, varig vennskap, ulike følelser til daglige erfaringer og forståelsen av andres uttrykk

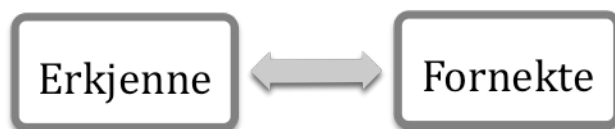
---

for følelser. Videre påpekes det at empati er en evne som er viktig for samhørighet, trygghet og gjensidig sosial kontakt. I tillegg anses det å kunne kommunisere både med et verbalt og ikke-verbalt språk som viktig. Dette er av betydning for at barnet kan regulere og formidle de følelsesmessige opplevelsene til andre mennesker. En annen viktig forutsetning er evnen til å mestre følelsesmessige utfordringer og situasjoner, for å komme over slike hendelser på en positiv måte (ibid.).

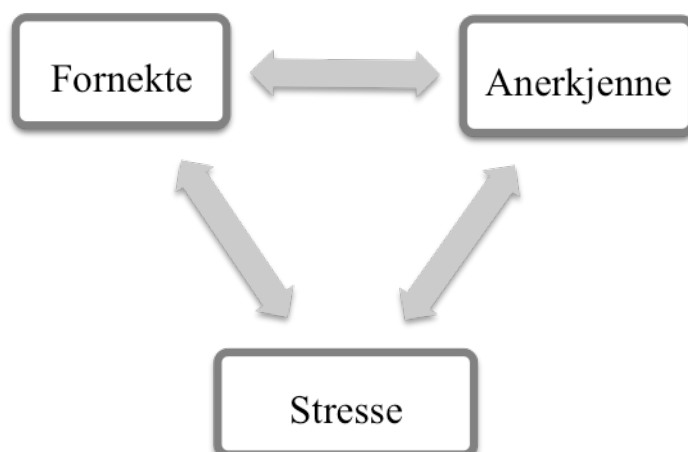
For å kunne forstå og ta hensyn til andre er evnen til empati en forutsetning (Kvello, 2007). Kvello (2007) tar for seg empatibegrepet og mener det baseres på å veksle mellom seg selv og andre. Gresham og Elliott (1990) referert i Ogden (2002), omtaler empati som å vise respekt og omtanke for andres følelser og synspunkter. Begrepet deles i to, kognitiv- og emosjonell empati. Det kognitive innebærer å se ting fra andres synsvinkel, og det emosjonelle innebærer å leve seg inn i den andres ståsted. Det er nærliggende å tro at det å kunne se andre behov og utfordringer, er svært sentralt ved en adopsjon (Kvello, 2007). Det er viktig at nye omsorgspersoner har denne ferdigheten, og kjenner til barnets problematikk, slik at de kan stille med den forståelsen som barnet trenger. Mange barn med utrygg tilknytning kan ha et ønske om å være nær sine omsorgspersoner. De kan likevel vise lite positive emosjoner og har vanskeligheter med å vise trygghet overfor sine omsorgspersoner. Carli og Dalen (2006) påpeker at adoptivforeldre kan erfare at barnet er klengete og avisende i en situasjon, men ukritisk i kontakt med andre voksne i en annen situasjon. Barn som ikke har fått tilfredsstillende tilknytning til omsorgspersonen vil kunne være lite oppmerksom på egne og omgivelsenes behov. Dette kan medføre at barnets atferd ikke tilpasses det sosiale som blir krevet av barnet, og det kan ha vansker med å tolke signaler og forventninger som blir stilt av nye omsorgspersoner. Her kan de nye omsorgspersonene vise respekt og forståelse for at barnet egentlig rives mellom stor usikkerhet og intense ønsker om nærhet og omsorg (Kvello, 2007). Barnet kan ha en erfaring om at vennlige og gode voksne ikke nødvendigvis innebærer stabilitet og kontinuitet i relasjonen. Dermed er det viktig at voksne tilpasser seg barnets behov, og at deres reaksjoner blir forstått og sett i en sammenheng som er med på sikre barnet en utvikling av tryggere og mer varige relasjoner (ibid.).

Adopsjon kan stille adoptivfamilien overfor ulike utfordringer, og disse vil kunne løses på forskjellige måter (Dalen & Rygvold, 2004). David Kirk (1987) referert i Dalen og Rygvold (2004), er en anerkjent adoptivforsker. Han har en teori om hvordan foreldrene møter ulikheten i adoptivfamilien, og han mener at foreldrene har to foreldrestrategier å velge mellom (Sætersdal & Dalen, 1999). Adoptivforeldre kan enten benekte forskjellen mellom det å adoptere og føde biologiske barn, eller de kan anerkjenne en slik forskjell (Dalen & Rygvold, 2004). Ved anerkjennelse av ulikheter vil foreldrene kunne være mer åpne for kommunikasjon om adopsjonsforholdet. Det vil dermed være lettere for barnet å stille problematiske spørsmål som omfatter adopsjon. Dersom adoptivforeldrene fornekter ulikheten, vil det kunne være vanskelig for barnet å stille foreldrene spørsmål rundt slike forhold. De ulike foreldrestrategiene ser Kirk (1987) på som motpoler, og kan illustreres som figur 3.6.1 viser nedenfor (Sætersdal & Dalen, 1999).

Figur 3.6.1 *Foreldreholdninger til adopsjon*

Det må påpekes at denne forskningen utelukkende omfattet innenlandsadopsjon. I disse tilfellene er det ofte at adoptivforholdene ikke er så synlig (Dalen & Rygvold, 2004). Kirks (1987) modell måtte utvides for å kunne forstå adoptivfamiliens situasjon. I tillegg til å fornekte og anerkjenne, tilførte Dalen og Sætersdal (1992) referert i Dalen og Rygvold (2004), en tredje dimensjon som gikk ut på å stresse eller overbetone forskjeller. Denne modellen illustreres nedenfor i figur 3.6.2.

Figur 3.6.2 *En tredje dimensjon*

Slik modellen viser, vil det være mulig å bevege seg mellom disse dimensjonene. Dimensjonene vil igjen avhenge av samfunnsarenaer den adopterte forholder seg til. Stemningen i familien vil oftest være preget av anerkjennelse. Derimot kan situasjonen på skolen være annerledes, der man ofte ønsker å behandle elevene mest mulig likt. I følge Dalen og Rygvold (2004) kan dette føre til at noe som burde vært fokusert på, blir oversett. Dersom det oppstår vansker i hjemmet eller på skolen, er det ofte lett å stresse, eller overdrive, adopsjonsforholdet. Med det menes at det lett fokuseres på at barnet er adoptert, og at vanskene har oppstått på bakgrunn av dette. Dermed kan andre årsaker til barnets vansker bli oversett (ibid.).

3.6 Livet som adoptivfamilie

En adoptivfamilie er en familie som har adoptert et barn, og barnet har samme arverettigheter og status som et biologisk barn (Kvello, 2007). En adoptivfamilie kan møte utfordringer som man nødvendigvis ikke møter med biologiske barn. Men tanke på dette er det flere temaer som er viktig at adoptivforeldrene reflekterer over, og forbereder seg på hvordan de kan møte utfordringene på mest mulig måte. De ulike temaene presenteres nedenfor i dette delkapittelet.

Adopsjon anses i dag som en akseptabel måte å bli en familie på, likevel blir det stilt spørsmål om hvorvidt det er det samme som å føde biologiske barn (Carli & Dalen, 2006). Dermed sammenligner adoptivforeldre naturlig nok sin foreldrerolle med den biologiske foreldrerollen, ettersom de fleste kjenner til dette forholdet best. Dette kan være ventetiden, spenningen og den store gleden det følger med å få et barn. Howell (2001) skriver at når adoptivforeldre har tatt et valg om adopsjon, og prosessen er påbegynt er ikke valget om adopsjon noen dårligere løsning enn å føde biologiske barn. Det vil likevel alltid være forskjeller mellom disse to forholdene fordi den genetiske arven ikke videreføres ved adopsjon, og adoptivforeldrene ofte får et barn med et annet biologiske opphav (Carli & Dalen, 2006). Carli og Dalen (2006) påpeker at adoptivforeldrene burde erkjenne disse forholdene, slik at det vil kunne bli lettere å snakke om barnets bakgrunn. Forskning viser at åpenhet rundt disse forholdene vil kunne gi adoptivforeldre større forutsetninger for å tilrettelegge for barnets utviklingsbetingelser. Videre vil denne åpenheten danne grunnlaget for følelsesmessig nærhet og samhold mellom adoptivforeldre og barnet. Med tanke på dette er det viktig å påpeke at det for mange er en like stor opplevelse å adoptere et barn som å føde det. Det er bare en annerledes opplevelse (ibid.).

Identitet defineres ulikt i litteraturen, og beskrives som et sammensatt og komplekst begrep (Carli & Dalen, 2006). De fleste synes å mene at det grunnleggende spørsmålet "Hvem er jeg?" henger sammen med begrepet identitet. Identiteten utvikles gjennom individets liv og dannes i samspill med omgivelsene. Dette omfatter både den individuelle biologiske utviklingen og den ytre sosiale utviklingen. Identitetsutvikling er for hvert enkelt individ svært individuelt, der man gjennom livet forsøker å finne egen identitet. Denne utviklingen kan bli spesielt utfordrende for adoptivbarn, ettersom adopsjon representerer minst et brudd i individets kontinuitet. Et sentralt spørsmål vil være hvor mye man er formet genetisk, og hvor mye man er formet av omgivelsene. For mange adoptivbarn, spesielt i puberteten, kan det å ha et utseende som skiller seg ut fra venner være en utfordring. Hvis det skulle oppstå situasjoner der adopterte blir forvekslet med andre etniske minoriteter, kan det for noen oppleves som problematisk. Når det kommer til barnets forhold til sin kulturelle

---

bakgrunn, er dette svært individuelt. Noen er meget opptatt av sitt opprinnelige land og kultur, mens andre viser minimal interesse (ibid.).

I et adopsjonsforhold vil utviklingen av barnets tilhørighet avhenge av hvordan barnet og familien samspiller (Carli & Dalen, 2006). Det er spesielt to forhold som påpekes. Det ene er barnets opplevelse av likhet med familien, det andre er forelderens evne til å ha aksept og toleranse for ulikheter. Dette handler naturlig nok ikke om utseende, men mer om væremåte, meninger og felles interesser. Derfor kan det være av betydning å finne likhetstrekk mellom familiemedlemmene og barnet, slik at barnet får en økt tilhørighet. Å føle seg lik familien kan føre til styrket samhold og tilknytning i familien. Det er av stor betydning hvilken evne foreldrene har til å vise toleranse for barnets særpreg, samt å akseptere ulikheter. ”Samspillet i en familie der ulikheten mellom de enkelte familiemedlemmene er særdeles store, blir naturlig nok spesielt utfordrende. I familier med mer toleranse for ulikhet, vil det være rom for større aksept av hvert enkelt medlems egenart” (Carli & Dalen, 2006, s.43).

Utover det biologiske påpeker Carli og Dalen (2006) at det foreligger flere former for slektskap. Det adopterte barnet og den nye familien vil utvikle et psykologisk slektskap med hverandre. Et slikt slektskap kan bidra til å øke barnets følelse av tilhørighet. I tillegg er det mange familier som har vært på samme hentereise, som velger å opprettholde kontakten og møtes jevnlig. Det betegnes ofte som et slektskap mellom disse familiene. Noen velger også å dra på ferie og feire høytider sammen og korrespondere med jule- og bursdagsgave. Dette gjøres i likhet med biologiske familier som er i slekt med hverandre (Howell, 2001). Det kan være viktig å holde kontakten med andre adoptivfamilier, i den forbindelse påpeker Howell (2001) at adoptivfamilier har kontakt med andre som er lik seg selv. Dermed kan de skape en felles historie som er forankret i deres erfaringer om adopsjon (Carli & Dalen, 2006). Her kan de dele og utveksle erfaringer, tanker, samt følelser på både godt og vondt. På den måten kan adoptivfamiliene gi hverandre sosial støtte og vise forståelse for hverandre. Det kan i tillegg bidra til å gi hverandre økt kunnskap på hva som kreves av dem som adoptivforeldre, og skape et trygt, sosialt nettverk, både for foreldrene,

men også for barna. Sosial støtte betegnes som i hvilken grad en relasjon er positiv og utviklingsfremmende (Kvvello, 2007).

Hvordan adoptivbarnet mottas av familiens nettverk vil kunne påvirke oppveksten (Socialstyrelsen, 2008). Det er viktig at foreldrene blir akseptert for sitt valg av adopsjon, og at de får støtte fra deres nettverk. Som adoptivforeldre er det viktig at de viderebringer sin kunnskap om adopsjon til den nærmeste familie og venner. På denne måten får familien en felles fokus og plattform, noe som kan føre til at de føler seg mer delaktig i prosessen. Dette kan bidra til at for eksempel besteforeldre får en annen forståelse for at barnet har en annen bakgrunn (ibid.).

Et utenlandsadoptert barn vil som regel kunne ha et utseende som skiller seg fra sine adoptivforeldre (Sætersdal & Dalen, 1999; Socialstyrelsen, 2008). Dermed vil adoptivfamilien bli mer synlig i samfunnet enn andre familier. Et utenlandsadoptert barn må forholde seg til å være annerledes (Carli & Dalen, 2006). I den sammenheng er det andre menneskers handlemåter, reaksjoner og holdninger til etniske minoriteter, som vil påvirke forholdet til barnets egen etniske identitet. Man må derfor ikke glemme samfunnets syn og holdninger, som rasisme.

Howell (2001) hevder at det finnes et ubevisst skille i holdninger til nordmenn i forhold til innvandrere og utenlandsadopterte barn. Med dette mener hun at innvandrere er "outsidere" i samfunnet, mens adopterte barn blir "insidere". De utenlandsadopterte barna blir inkludert i det norske samfunnet allerede fra første stund. Adopterte barn opplever som oftest ikke rasistiske og diskriminerende kommentarer før de forlater hjemmene sine. Slike diskriminerende reaksjoner er som oftest knyttet til barnets utseende, biologiske fødeland og opphav (Carli & Dalen, 2006). Adoptivforeldre bør være oppmerksom og klar over hvilke reaksjoner som kan komme på grunn av barnets utseende (Socialstyrelsen, 2008). Dermed burde foreldre forberede seg slik at de vet hvordan de kan håndtere slike situasjoner. Ved at foreldrene har åpne samtaler med barnet om diskriminering og rasisme, kan de forberede barnet på eventuelle reaksjoner som kan komme (Carli & Dalen, 2006). Det er viktig at foreldrene ikke bagatelliserer barnets opplevelser og følelser rundt temaet

---

slik at barnet ikke får en følelse av å være alene om denne situasjonen. Howell (2006) påpeker at utenlandsadopterte barn bruker mer tid til å finne en komfortabel plass i det norske samfunnet, enn hva sine etnisk norske jevnaldrende bruker.

3.7 Opplæring for fosterforeldre

I likehet med adoptivbarn har fosterbarn opplevd brudd i sin tilknytningshistorie (Anke, 2007). Anke (2007) tar for seg hva som kan virke beskyttende for en positiv utvikling for fosterbarnet. Det er flere risikofaktorer som bør unngås for å skape stabilitet og tilhørighet i fosterhjems plassering, og for å gi en økt trygghet i relasjonene innad i fosterfamilien. Med dette i tankene ønsker vi å trekke paralleller til adopsjonsforberedende kurs, og nedenfor vil vi presentere PRIDE og PMTO kurs.

PRIDE er et opplæringsprogram og rekrutteringsprogram for fosterforeldre (Bufetat, 2009b). Programmet er opprinnelig utviklet i USA, men har senere blitt videreutviklet og brukt i Norge. PRIDE står for Parent's Resources Information Development Education, og ved deltakelse på disse kursene skal fosterforeldrene kunne få muligheten til å avgjøre om de ønsker å bli fosterforeldre (Bufetat, 2009b; Fosterhjem, 2009). I tillegg skal kursene gi mulige fosterforeldre en god grunnopplæring. Tankegangen bak kursene er at forutsetningen for gode fosterhjem omfatter dyktige og kompetente fosterforeldrene. Målet til fosterhjemtjenesten er at fosterbarn ikke skal plasseres i fosterhjem som ikke har gjennomført PRIDE opplæring. Hvis fosterfamilien ikke har deltatt på slike kurs vil man få tilbud om opplæring.

Kursene omfatter 10 samlinger på tre timer og fire hjemmebesøk både før og etter PRIDE kursene (Fosterhjem, 2009). I tillegg til kursene må deltakerne svare på personlige spørsmål i en bok mellom kurssamlingene. Det presenteres ti temaer i kurset. Disse temaene er valgt ut med tanke på å hjelpe interesserte familier og til å reflektere over utfordringer de kan møte som en fosterfamilie. Noen av disse utfordringene er å kunne arbeide i team, barnets behov for nærhet og tilknytning, håndtere tap og støtte relasjoner innen familien. I tillegg får de kunnskap om å oppdra

barn, hvordan de kan gi barn mulighet til å knytte livslange bånd og hvordan det er å leve i forandring. Til slutt skal de lære hvordan de skal kunne ta velbegrunnede avgjørelser, ta farvel og gå videre i livet. Gjennomgangen av temaene gjøres ved både individuelle og gruppebaserte innlevelsesøvelser. I tillegg presenteres det filmer og autentiske fortellinger for å få til virkelighetsnær ramme rundt kursene (ibid.).

Reidar Jakobsen og Roar Solholm (2009) har utarbeidet en effektstudie av fosterforeldre som har deltatt på PMTO- kurs. Denne studien kan ikke direkte relateres til adopsjonsforberedende kurs eller foreldre som ønsker å adoptere. Vi ønsker likevel å trekke paralleller fra PMTO- kurset til vår evaluering av adopsjonsforberedende kurs. Tidligere er det ingen som har foretatt en evaluering av adopsjonsforberedende kurs. Derfor er det av interesse å kunne sammenligne disse to kursene. Parallellene mellom kursene vil vi trekke inn i kapittel 6, i undersøkelsens drøftningsdel.

Målsettingen for kurset er å bedre fosterforeldres forståelse av fosterbarnet, og kunne få en bedre kompetanse til å håndtere barnet (Berge, 2005). Deretter skal deltakerne få kunnskap om å forebygge og redusere mulige atferdsvansker hos barnet.

Målgruppen for undersøkelsen var 16 fosterforeldrepar som tilhørte Region sør. Kriteriene var å ha fosterbarn mellom 4 og 12 år, og disse skulle ha vært i fosterhjemmet i minst seks måneder. I tillegg skulle fosterbarna ikke ha utviklet alvorlige atferdsproblemer ved deltakelse. Behandlingsteknikkene og prinsippene som benyttes i kurset er hentet fra Parent Management Training Oregon-modellen (PMTO) (Jakobsen & Solholm, 2009). Formålet med å gjennomføre en effektstudie av dette kurset var å vurdere om kurset har vært nyttig for fosterforeldre. Videre undersøkes det om fosterbarnets atferd og sosiale ferdigheter har hatt positiv effekt som følge av kurset. Fosterbarn er en utsatt og sårbar gruppe på mange områder. På grunn av miljøpåvirkning og genetiske betingelser i de tidlige levemånedene eller leveårene, vil fosterbarn spesielt være utsatt for psykiske vansker og samspillvansker. Utgangspunktet for PMTO- kurset har derfor vært å gi foreldrene en ferdighetsorientert opplæring, for hvordan de kan takle ulike problemer som kan oppstå hos fosterbarnet. Fosterforeldrene skal gjennom et ni dagers kurs over en

---

periode på rundt fire måneder. Gjennom denne perioden skal fosterforeldrene prøve seg på rollespill, få fellesundervisning og få hjemmeoppgaver. Ved at foreldrene tilegner seg ferdigheter og kunnskap som gjennomgås på dette kurset, kan det bidra til å forebygge at atferdsvansker utvikler seg hos fosterbarn (ibid.).

Tilbakemeldingene av PMTO- kurs for fosterforeldre har vært svært positive uavhengig av kursholdere, organiseringen av kurset og regionale forhold (Jakobsen & Solholm, 2009). Fosterforeldrene som har deltatt på kurs beskrev kurset som positivt, lærerikt, engasjerende og nyttig i forhold til kursets innhold, struktur og omfang. De gir også uttrykk for at kurset har både på kort og lang sikt vært betydningsfullt for deres fosterbarn. Prinsippene og teknikkene som er hentet fra PMTO har i følge fosterforeldrene blitt tatt i bruk både daglig og ukentlig. I tillegg viser forskningen at det materialet som gjennomgås i kurset blir diskutert med partner/ektefelle enten daglig, ukentlig eller månedlig. Dersom fosterforeldrene selv kunne bestemme hva som kunne vært bedre med kurset, svarer mange at de ønsker tettere oppfølgingssamtaler etter deltakelse på PMTO- kurset (ibid.).

Med tanke på dette skriver Anke (2007) at det ikke er en selvfølge at barnet utvikler trygg tilknytning ved fosterhjems plassering. Derfor kan et behandlingsmessig arbeid være nødvendig for å fremme den trygge tilknytningen hos fosterbarnet.

4. Forskningsmetoden

I dette kapitlet vil vi beskrive de forskningsmetoder vi har brukt for å belyse våre problemstillinger. Deretter vil vi redegjøre og begrunne for vårt valg av design, utvalg og instrumenter som er benyttet i undersøkelsen. Videre vil vi drøfte undersøkelsens reliabilitet og validitet.

4.1 Valg av forskningstilnærming

Undersøkelsen vår bygger hovedsakelig på en kvantitativ tilnærming. Innenfor kvantitativ metode finnes det ulike forskningsdesign, som deskriptive design, casual-komparative design og korrelasjonsdesign (Vedeler, 2000). Å velge en kvantitativ metodisk tilnærming var naturlig i forhold til undersøkelsens utgangspunkt, i og med at vi har benyttet foreliggende data som baserte seg på et spørreskjema. Formålet med kvantitativ forskning er å beskrive, kartlegge, analysere og tolke problemfeltet (Befring, 2007). Kvantitativ undersøkelse innebærer at forskeren skal sammenligne opplysninger fra et større antall enheter ved bruk av tall (Hellevik, 1999). Deretter foretar forskeren en statistisk analyse av tallene som forekommer i datamatriksen.

I tillegg til kvantitativ metode har vi valgt å gå noe dypere inn i flere av kommentarfeltene. Disse kommentarfeltene utdypes under punkt 4.4.3. Det ideelle hadde vært om vi hadde brukt både kvantitativ og kvalitativ metode i undersøkelsen, såkalt triangulering. Ved å supplere undersøkelsen med dybdeintervju av adoptivsøkere som har deltatt på kurs, kunne de uttrykket seg grundigere omkring tanker og temaer spørreskjemaet ikke fanget opp. På den måten kunne vi ha fått større innsikt og mer kunnskap om adoptivforeldres erfaringer.

4.2 Utvalget

Gjennom vår biveileder Kristin Vonheim kom vi i kontakt med Bufdir. Bufdir har bistått oss med informasjon og datamaterialet vedrørende adopsjonsforberedende kurs. Det var mange hensyn som måtte tas da vi gjennomførte undersøkelsen, og en

---

av disse var å avgjøre utvalget i en populasjon. Begrepet populasjon har en egen betydning i det statistiske språket (Ask, 2006). Deltakerne på adopsjonsforberedende kurs hadde noe til felles, dermed kunne dette betegnes som en populasjon. Det er avgjørende at den felles betegnelsen av denne gruppen er tydelig definert, slik at det ikke er noen tvil om hvem som tilhører denne populasjonen.

Den teoretiske populasjonen er alle som har deltatt på Bufdirs adopsjonsforberedende kurs. Vi har valgt å avgrense populasjonen for denne studien til adoptivsøkere som deltok på adopsjonsforberedende kurs i årene 2006-2007. Som tidligere nevnt under punkt 2.2 forelå det spørreskjemaer fra høst 2006 til våren 2009. Det ideelle hadde vært å evaluere alle skjemaene fra start til dags dato, men med hensyn til oppgavens omfang valgte vi å avgrense det til årene 2006- 2007. Til sammen var det 572 spørreskjemaer fra denne perioden som inngikk i vår populasjon.

4.2.1 Presentasjon av utvalget

Av de 572 spørreskjemaene var det 45 spørreskjemaer som ikke var tilstrekkelig utfylt. Årsaken til dette var at disse spørreskjemaene manglet annenhver side og dette førte til at halvparten av spørsmålene ikke ble besvart. Vi valgte å ikke inkludere disse spørreskjemaene da så mange spørsmål manglet og dette kunne påvirke resultatene. Vårt endelige utvalg i undersøkelsen omfattet dermed 527 respondenter, med et frafall på 7.87 %. Med en så lav frafallsprosent er det nærliggende å tro at vårt utvalg er stort nok til å få signifikante resultater. Utvalget besto av en jevn kjønnsfordeling, med en gjennomsnittsalder for kvinner på 34 år og for menn var den 36 år. En stor overvekt av respondentene i utvalget deltok på adopsjonsforberedende kurs før de hadde mottatt godkjenning til adopsjon. Ifølge Bufdir tilsvarer det totale antallet leverte spørreskjemaer omtrent 100 prosent. Respondentene tildeles kursbevis når de har levert utfylt spørreskjema. De som ikke møter opp eller avbryter ved sykdom, er ikke tatt med i det totale antallet hos Bufdir.

4.3 Kvantitativ undersøkelse med spørreskjema

Spørreskjemaer som selvutfylles betegnes som *enquete*, enten *postenquete* eller *gruppeenquete* (Hellevik, 1999). Vårt spørreskjema faller inn under kategorien *gruppeenquete* fordi den besvares i gruppesammenheng. Spørreskjema er generelt en strukturert tilnærming der det stilles strenge krav til den systematiske utformingen (Befring, 2007). Utformingen av spørsmålene og svarkategoriene er viktig for at spørreskjemaet kvalitetsikres. Det skal være tydelige selvinstrukser til respondentene, slik at de ikke misforstår informasjonen til hvert spørsmål. Ved å unngå misforståelser får forskeren i større grad riktige og troverdige svar fra respondentene. Dette er en sårbar del av undersøkelsen som kan avgjøre om man får valide data eller ikke. Forskerens utfordring ved en slik datainnsamling er å motivere mottakeren til å svare på spørreskjemaet og returnere det til forskeren, i dette tilfellet Bufdir (Hellevik, 1999) Fordelen med at spørreskjemaene besvares på selve kurset, er at respondentene får muligheten til å oppklare spørsmål vedrørende spørreskjemaet. Dermed kan en sikre seg en høyere validitet. En annen viktig faktor for å sikre valide data er anonymitet. Adopsjon er et kontroversielt tema og det er derfor viktig at respondentene er sikre på at deres anonymitet blir ivaretatt. Anonymitet gir respondentene trygghet til å svare ærlig på personlige spørsmål (ibid.).

4.3.1 Spørreskjema

Det er metodisk utfordrende å benytte seg av et foreliggende materiale. Dette fordi vi selv ikke har utviklet spørreskjemaet som ble benyttet, noe som medfører at vi ikke kunne utføre noen endringer. Til tross for dette valgte vi å benytte kursarrangørens evaluerte spørreskjemaer fra adopsjonsforberedende kurs fremfor å lage nye. Å utarbeide et spørreskjema er tidkrevende og samtidig måtte vi i tilfelle ha regnet med et større frafall (Kleven, 2002a). Spørreskjemaet som ble benyttet i denne undersøkelsen, var utformet med syv hovedspørsmål (Jfr. vedlegg 6). Under hvert spørsmål ble det presentert flere svarkategorier og svaralternativer. Et av spørsmålene hadde tre tilleggsspørsmål, der respondentene skulle svare på svaralternativer for deretter å utdype svarene i et åpent kommentarfelt. I tillegg til spørsmålene var det ni

---

kommentarfelt som respondentene kunne uttrykke seg ytterligere. Et av disse kommentarfeltene tilhørte spørsmålet som skulle besvares av eneadoptantene. Under punkt 4.4.2 beskriver vi utvelgelsen av spørsmålene.

4.4 Analyse og bearbeiding av datamaterialet

Vår oppgave var å analysere datamaterialet slik at vi kunne trekke ut den informasjonen som var nødvendig for å kunne besvare problemstillingene våre (Hellevik, 1999). Vi valgte å bearbeide dataene med statistikkprogrammet SPSS (Statistical Package for the Social Sciences), versjon 16. Totalt har vi analysert 527 spørreskjemaer, der hvert spørreskjema inkluderte 67 variabler.

4.4.1 Analyse av datamaterialet

For å få en oversikt over datamaterialet benyttet vi oss av deskriptiv statistikk.

Deskriptiv statistikk går ut på å kunne behandle, presentere og tolke kvantitative data (Befring, 2007). En slik statistikk presenterer data ved bruk av tabeller og diagrammer som viser gjennomsnitt, variasjon og korrelasjon. Vi har valgt å bruke deskriptiv statistikk, for å få en større oversikt over materialet. Dermed kunne vi rette opp feilene før vi startet analyseprosessen. For å kunne se om resultatene fra undersøkelsen var signifikante brukte vi *slutningsstatistikk* (Johannessen, 2007). I slutningsstatistikken brukte vi signifikanstest som t-test. I vår analyse benyttet vi et konfidensintervall på 95 % ved bruk av t-test (Befring, 2007). Dette betyr at vi operer med en signifikansverdi på 5 %, og referer med $p < 0.05$ i teksten.

Ut fra variablenes målenivåer valgte vi den statistiske analysen. Vi gikk ut fra våre bakgrunnsvariabler som var respondentens kjønn, alder og hvor de var i adopsjonsprosessen. Bakgrunnsvariablene vil bli utdypet i delkapittel 5.1.

Hovedinteressen i empirisk forskning er å undersøke relasjoner mellom variablene, dette indikerer samvariasjoner mellom variabler (Kleven, 2002b). En frekvensfordeling, univariat (uni = én), viser hvor mange enheter som fordeler seg på én variabel (Hellevik 1999; Johannessen 2007). Ved bivariat (bi= to) kan man se hvordan kombinasjonene av to variabler fordeler seg samtidig. Hvordan vi skal

gjennomføre analysen avhenger av variablenes målenivå. Flere av våre variabler er dikotome og dermed kan vi bruke pearson r. Dikotome variabler (dikotome= todelt) har kun to verdier, for eksempel kjønn (Johannessen, 2007).

4.4.2 Utvelgelse av spørsmålene

Etter at analysen var gjennomført valgte vi ut de spørsmålene vi anså som mest relevant for våre problemstillinger. De spørsmålene i spørreskjemaet som var aktuelle for vår undersøkelse blir presentert nedenfor. Ulempen med å bruke et foreliggende datamaterialet var at vi fikk et ferdig utformet spørreskjema med en rekke spørsmål, som vi nødvendigvis ikke ville hatt med i et nytt spørreskjemaet. De spørsmålene som utgikk i vår undersøkelse var spørsmål rundt kontakt før kursstart, spørsmål rettet mot eneadoptanter og kursleders innsats på kurset. Disse ble valgt ut ettersom fokuset i vår undersøkelse ikke har omfattet tiden før kursstart og kurslederne. I tillegg har vi valgt å fokusere på par som skal adoptere, dermed var det naturlig at spørsmålene til eneadoptantene gikk ut.

Det *første spørsmålet* omhandlet respondentenes generelle bakgrunnsopplysninger, som kjønn, alder og hvor de var i adopsjonsprosessen ved kursdeltakelse (Jfr. vedlegg 6). *Spørsmålene 2a-i* dekket områder rundt kursets organisering og atmosfære. Disse spørsmålene kunne gi en indikasjon om respondentens trivsel på kurset. Dersom respondentene ga lav skåre på dette spørsmålet kunne det være fare for at dette gjenspeilte seg i de øvrige spørsmålene. *Underspørsmålet 2j* ga en oversikt over hvilke begreper respondentene mente beskrev kurset. *Spørsmålene i 3a, c og d* representerte respondentenes forhold til adopsjon etter endt kurs. De omfattet utsagn, tilleggsspørsmål og åpne kommentarfelt for grundigere uttalelse. I *spørsmål 4a* ble det presentert 10 utsagn som fanger opp kursets faglige innhold, hvor fire utsagn kom til nytte i vår undersøkelse. Det var verdifullt å avdekke respondentene svar og se dette i lys av vår problemstilling. Respondentenes svar i de åpne kommentarfeltene ga merverdige tendenser, resultatene av kommentarfeltene vil bli presentert i delkapittel 5.3 og 5.4.2. Gjennom spørsmål 3 og 4 håpet vi å få svar på om kurset har bidratt til økt faglig forståelse av adopsjon blant respondentene. *Spørsmål 5* dekket

---

områder rundt respondentenes egen innsats ved kursdeltakelse. Av totalt fem utsagn valgte vi ut tre utsagn som var viktig for undersøkelsen. Avslutningsvis, i *spørsmål 7*, skulle respondentene få frem sin mening om kursets samlede vurdering. Vi så betydningen av å ha med dette spørsmålet, da det kunne besvare vår hovedproblemstilling som omhandler dette.

4.4.3 Skriftlig materialet

Ved gjennomgang av spørreskjemaene oppdaget vi interessante svar som ble tydeliggjort i fire av kommentarfeltene. Disse svarene kunne støtte opp under de øvrige svarene i spørreskjemaet og i tillegg belyse underproblemstillingene våre. Respondentenes svar i kommentarfeltene viste ulike tendenser, men likevel var mange som svarte det samme. I tillegg tydeliggjorde respondentene hva de vektla med kurset i kommentarfeltene. De øvrige kommentarfeltene var ikke relevante for undersøkelsen, dermed valgte vi bort disse.

De utvalgte kommentarfeltene tilhørte spørsmålene 3c og d (Jfr. vedlegg 6). I tillegg valgte vi å ta med et av underspørsmålene i spørsmål 4 ”kursets faglige innhold”, ”enkelte temaer skilte seg spesielt ut som nyttige. Hvilke?”.

4.5 Vurdering av reliabilitet og validitet

Vi skal belyse undersøkelsens validitet og reliabilitet og hvilke utfordringer vi stå overfor i vår undersøkelse. For å kvalitetssikre datamaterialet som samles inn stilles det to sentrale krav. Det ene er pålitelighet, *reliabilitet* og den andre er gyldighet, *validitet* (Ask, 2006).

4.5.1 Reliabilitet

I den tradisjonelle forskningslitteraturen brukes begrepet reliabilitet i en begrenset sammenheng (Kleven, 2002c). Den tradisjonelle metodelitteraturen sier at reliabilitet er konsistens, stabilitet og nøyaktighet som påvirker validiteten. Reliabiliteten i en kvantitativ undersøkelse med spørreskjema som instrument, indikerer hvor nøyaktig spørreskjemaet måler det den er ment til å måle. Hvordan vi har utført målingene og

registrert og behandlet dataene sier noe om påliteligheten av vår reliabilitet. Kleven (2002c) påpeker at en undersøkelse med god reliabilitet har hatt en liten påvirkning av tilfeldige målingsfeil. Derimot er det ingen sikkerhet for at undersøkelsen er troverdig med tanke på andre feilkilder. Hvis våre målinger var nøyaktige skal det kunne være mulig å reteste materialet og få de tilsvarende resultatene, dersom utvalget er det samme. Med hensyn til vårt store utvalg har vi dessverre ikke hatt mulighet til å reteste data. I vår undersøkelse var det derimot flere manøvrer vi kunne gjøre for å sikre god reliabilitet. God systematisering av ID- nummer og utprøving av SPSS gjorde at vi kunne ta tak i tilfeldige målefeil tidlig i prosessen. I tillegg kunne vi forsterke reliabiliteten ved å gå tilbake i datamaterialet og sjekke eventuelle feil, ettersom vi nummererte spørreskjemaene med ID- nummer.

Selv om det skriftlige materialet utgjorde en liten del av undersøkelsen, ønsker vi å poengtere hva vi har gjort for å opprettholde reliabiliteten. Ved nøyaktig registrering av kommentarer og ID- nummerering kunne vi lettere gå tilbake for å dobbeltsjekke svarene. I de spørsmålene der respondentene svarte fritt, kunne vår tolkning av den skriftlige utformingen påvirke eventuelle ubetydelige faktorer i analysen. Vi så at kommentarfeltene hadde tre prosesser for tolkningen. Først skulle respondentene tolke spørsmålet og reflektere over hva de selv mente og tenkte. Deretter kom vår forsker rolle inn da vi skulle tolke respondentens svar. I denne sammenheng stilte vi oss spørsmålet om vi tolket det respondentene virkelig mener eller hadde vi en annen forståelse som kunne påvirke resultatene? For undersøkelsen vår var dette en utfordring, og det kunne ha svekket vår reliabilitet. Dersom undersøkelsen gjennomføres igjen, vil det være viktig at tolkningen og kategoriseringen av kommentarfeltene gjøres på samme måte for å oppnå samme resultat.

4.5.2 Validitet

Undersøkelsens validitet viser hvor gyldige, tillitsfulle og troverdige måleresultatene våre er, og om resultatene er gjeldende med utgangspunkt for våre problemstillinger (Befring, 2007).

Med hensyn til hvordan vi best mulig kunne sikre høy validitet, var det av betydning å tenke gjennom dette allerede ved planlegging av metode og utvalg. For å sikre en høy validitet i undersøkelsen gjennomførte vi et grundig forarbeid. Ved at datamaterialet ble lagt inn på en nøyaktig måte, fikk vi muligheten til å kontrollere spørreskjemaene for eventuelle feil. Det vil være av betydningen for vår forskerrolle å ta resultatene for hva de var, og ikke trekke slutninger eller tolkninger utover hva datamaterialet viste seg å være. Dersom en feiltolker resultatene kan dette føre til målefeil (Befring, 2007). Dette vil igjen reise spørsmålene om vi har lyktes med å undersøke våre problemstillinger og om vi har fått måleresultatene fra de variablene vi ønsket å måle.

Begrepsvaliditet beskriver grad av samsvar mellom det teoretisk definerte begrepet og slik man har lyktes å operasjonalisere det (Kleven, 2002c). Med dette menes at begrepsvaliditeten beskriver samsvaret mellom gjennomført måling og det teoretiske begrepet. Feilkilder som forekommer under datainnsamlingen, vil medføre begrenset begrepsvaliditet. Årsaken til dette kan være at samsvaret reduseres mellom begrepene på grunn av hvordan begrepene er operasjonalisert og definert. Med tanke på at vi har brukt et foreliggende materiale har vi ikke hatt mulighet til å påvirke betydningen av begrepene i spørreskjemaet. Vi var derimot klar over dette da vi startet analyseprosessen. Med tanke på hvordan begrepene er operasjonalisert, kan vi ikke være sikre på om respondentene har misforstått disse begrepene i spørreskjemaet eller ikke. Kleven (2002c) trekker frem tilfeldige målingsfeil og systematiske målingsfeil som trusler mot begrepsvaliditeten. Tilfeldige målingsfeil innebærer at feilene oppfører seg tilfeldig, og i det lange løp vil slike feil jevne seg ut. Med systematiske målefeil menes en konstant skjevhet i målingen. Ved gjentatte målinger vil de virke inn i samme retning, for den samme personen. De vil heller ikke jevne seg ut, slik tilfeldige målingsfeil ble beskrevet ovenfor (ibid.).

Ytre validitet innebærer generaliserbarheten fra utvalget til populasjonen (Lund, 2002). God ytre validitet er oppnådd dersom det kan generaliseres til andre situasjoner, tider og individer. I Lund (2002) beskrives ikke-representativt utvalg som en trussel mot ytre validitet. Dersom utvalget ikke er representativt for den aktuelle

populasjonen, vil generaliseringen til populasjonen svekkes. Som tidligere nevnt var vårt utvalg representativt for par som har deltatt på adopsjonsforberedende kurs i årene 2006-2007, dette var med på å styrke undersøkelsens ytre validitet. Omfanget av vårt utvalg var rimelig stort og det kunne også føre til en økt validitet. Ut fra populasjonen hadde vi et lavt frafall som skyldtes utilstrekkelige utfylte spørreskjemaer. Dermed ble frafallet regnet som tilfeldige målingsfeil. Vi kan ikke slutte noe om kursdeltakere fra 2008-2009 og enslige adoptivsøkere, ettersom de ikke omfattet vår populasjon. Siden vårt utvalg besto av mennesker som ønsket å adoptere, anser vi at undersøkelsen kan være av interesse for andre som også ønsker å adoptere. Selv om denne undersøkelsen er rettet mot adoptivsøkere fra de første kursene, kan det være at svarene er anvendbare for adoptivsøkere som har deltatt på slike kurs senere.

Lund (2002) skriver at når det snakkes om undersøkelsens validitet bruker man en del forenklinger. I tillegg skriver han at det ikke er selve undersøkelsen som viser god validitet, men de slutningene som trekkes ut fra den. Et resultat må likevel tolkes selv om det er statistisk signifikant eller ikke. Selv resultater som viser seg å ikke være signifikante kan betegnes som svært interessante. Dermed velger vi å presentere resultater som er signifikante, men også resultater som er av interesse for undersøkelsen.

4.6 Vår førforståelse

Det var viktig å tenke over hva vi ønsket å få ut av undersøkelsen før bearbeidelsen av datamaterialet.

Wormnæs (1996) referert i Dalen (2004), påpeker at all forståelse er forutbestemt av vår førforståelse. Dette viser hva forskeren har med seg av meninger og oppfatninger om fenomen som undersøkes. Vi måtte være klar over våre ønsker og innstillinger til undersøkelsen, slik at førforståelse ikke påvirket analysen og resultatene. Dette var svært sentralt ettersom vi som forskere ønsket å finne resultater som var interessante for undersøkelsen. Det var viktig å være bevisst på egen førforståelse før vi begynte

---

bearbeidingen av materialet (Dalen, 2004). Ved å være klar over vår bevissthet kunne vi være mer sensitive til å se muligheter for teoriutvikling og analysing av datamaterialet. Å være tro til materialet og ikke tolke det annerledes enn slik det fremkom var viktig. Vi måtte dermed være bevisst på fortolkningen av respondentenes skriftlige ”uttalelser”. Forståelsen gikk gjennom flere ledd og startet med en forståelse av respondentenes nedskrevende uttalelser. Videre gikk forståelsen ut på tolkningen av meningen med uttalelsen og avsluttet med en teoretisk forståelse av fenomenet som ble undersøkt. I analysen måtte det foreligge valide og fyldige skildringer for å kunne tolke resultatene. Ettersom vår forståelse av teori var med oss under hele prosessen, bidro teorien til vår forståelse av undersøkelsens fenomen. Med et teoretisk grunnlag kunne vi knytte teorien med resultatene. Denne kunnskapen kunne medføre til en bredere forståelse, tolkning og analysing av datamaterialet (ibid.).

4.7 Etiske Overveielser

Etter å ha gått gjennom de ulike retningslinjene, kan vi ikke se at vi har brutt noen etiske hensyn. Vi vil her presentere våre tanker, refleksjoner, hensyn og hva som er spesielt viktig ved en slik undersøkelse. Forskningsetiske retningslinjer innen samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi stiller visse krav til oss som forskere. Disse er utarbeidet for å hjelpe forskere. I dette tilfellet har retningslinjene hjulpet oss med refleksjoner over egne etiske oppfatninger og holdninger (NESH, 2006). Videre har det bidratt til at vi som forskere kunne ta velbegrunnede valg.

Det var viktig å være klar over egne holdninger som kunne influere våre valg av datakilder, tema og avveining av ulike tolkningsmuligheter (NESH, 2006). Punkt B5 ”krav om respekt for menneskeverdet” var svært viktig for vår undersøkelse, ettersom vår undersøkelse omhandlet å respektere menneskeverdet ved at vi bearbeider opplysninger om enkeltpersoner. I vår undersøkelse skulle vi bearbeide data som allerede forelå. Spørreskjemaene inneholdt navn på kursleder, kursdato og kullnavn. Disse opplysningene så vi bort i fra når vi bearbeidet dataen. Likevel ville punkt B14 ”krav om konfidensialitet” bli tatt hensyn til ved bearbeiding av datamaterialet.

Spørreskjemaene ble oppbevart i Bufdirs lokaler, og av den grunn tok vi ikke ut sensitiv materiale fra lokalene. I tillegg signerte vi en taushetserklæring for å kunne ivareta kravet om konfidensialitet. I noen av skjemaene uttrykte respondentene sin takknemlighet til kursleders adopsjonserfaringer. Disse opplysningene anonymiserte vi til ”kursleder”, dermed var det ingen mulighet til å spore opp denne vedkommende. Ved at vi valgte å bruke eksisterende datamateriale vil punkt D27 ”Vitenskapelige redelighet” være av betydning (NESH, 2006). Det presiserer hvordan vi forholdt oss til materialet som allerede forelå. I tillegg måtte vi være pålitelige til datamaterialet og få frem det sentrale meningsinnholdet (Befring, 2007). Befring (2007) påpeker at det er avgjørende å gjennomføre kritiske vurderinger av undersøkelsen, hvor pålitelig spørreskjemaene og svarene er. Derfor er det betydningsfullt at vi var sikre og nøyaktige på bearbeidelsen, slik at vi kan stå for undersøkelsens redelighet.

4.8 Kommentar til spørreskjemaet

Ettersom vi ikke har utarbeidet spørreskjemaet i vår undersøkelse, har vi reflektert over spørsmålene og stilt oss kritisk til noen formuleringer. Vi vil dermed kommentere noen av de spørsmålene som er valgt i vår analyse.

Spørreskjemaet generelt

Etter endt kurs får adoptivsøkerne 15-20 minutter til å svare på spørreskjemaet. I den forbindelse ser vi viktigheten av at spørreskjemaet appellerer til deltakerne på kurset, for å sikre en høyest mulig svarprosent. Det vil også være av betydning at spørsmålene er formulert korte og klare. Av den grunn blir det mer effektivt og tidsbesparende for de som skal svare på spørreskjemaet (Befring, 2007). For vedkommende som utarbeidet spørreskjemaet var det betydningsfullt å formulere spørsmålene på en måte som kunne trekke frem hva adoptivsøkerne mente uten å påvirke dem (Hellevik, 1999). Vi ser at noen av spørsmålene som stilles i spørreskjema blir stilt på forskjellige steder, der det ene spørsmålet går i positiv retning, mens det andre går i negativ retning. På den måten kan man forsikre seg om at leseren faktisk har lest spørsmålene og ikke har svart vilkårlig. Et eksempel på

---

dette (Jfr. vedlegg 6) er utsagnene som presenteres i spørsmål 3a: ”Kurset har presentert et realistisk bilde av adopsjon” og ”Kurset har presentert et urealistisk bilde av adopsjon”. I den sammenheng har vi hatt muligheten til å trekke slutninger om respondentene mente at kurset hadde fremstilt et realistisk bilde av adopsjon likevel. Videre så vi at noen utsagn/påstander var i ubalanse, med tanke på at de var for positivt ladet. Johannessen (2007) betegner dette som ”ja-siing”. Dette innebærer at når et spørsmål blir for positivt ladet, er det en tendens for at respondentenes svar kan bli mer positivt. Spørsmålene kunne dermed være mer balansert.

Metodiske utfordringer

Vi møtte metodiske utfordringer ved spørreskjemaet og har av den grunn omkodet enkelte variabler før analyseprosessen for å tilpasse vår undersøkelse. Ved svaralternativene 1 til 5 var ”vet ikke” plassert sist i svaralternativrekken (Jfr. vedlegg 6, spørsmål 2, 6 og 7). Dermed oppsto det vansker når dataene skulle analyseres. ”Vet ikke” anså vi som et unødig svaralternativ, ettersom det verken påvirket analysen i negativ eller positiv retning. Vår beslutning var derfor å plassere ”vet ikke” sammen med svaralternativ 3. Dersom vi hadde kodet ”vet ikke” som enten 0, eller 6, ville dette svaralternativet enten trukket ned eller økt gjennomsnittet.

Formuleringer i spørreskjemaet

Begrepet nyansert blir benyttet i dette spørreskjemaet (Jfr. vedlegg 6, spørsmål 3a). I tilknytning til dette spør vi oss om respondentene har forstått begrepet nyansert, for hva ligger egentlig i dette begrepet? Nyansert anser vi som et omfattende begrep, som verken peker i negativ eller positiv retning. Derfor vil tolkningen av begrepet nyansert i stor grad avhenge av hvilket utgangspunkt eller holdning respondenten hadde om adopsjon før endt kurs. I sammenheng med dette spør vi oss om dette begrepet kan anses som valid.

I spørreskjemaet blir det stilt ulike påstander om kursets samlede vurdering (Jfr. vedlegg 6, spørsmål 7). Ved spørsmål 7b er den følgende påstanden ”Adopsjonsforberedende kurs har svart til mine forventninger”. Denne påstanden kan for noen respondenter ha vært misvisende. Grunnen til dette er at en respondent har

svart 1, og kommentert at hun/han ikke hadde noen forventninger på forhånd. I samme kommentar ble kurset i tillegg beskrevet som det beste kurset hun/han noensinne hadde deltatt på. Vi må også påpeke at det var flere respondenter som svarte 1 og kommenterte tilsvarende. Så hva er det egentlig dette spørsmålet vil ha frem? Og hvilke forventninger hadde egentlig respondentene om kurset før de deltok? Som tidligere nevnt betyr 1 ”stemmer ikke”, og i den sammenheng må en vurdere om respondentene som har gitt lav skår, ikke hadde forventninger til kurset på forhånd. Respondentene kan ha hatt lave forventninger, men likevel kan kurset ha vært utmerket. Skal de da svare 1 ”stemmer ikke” fordi de ikke hadde noen forventninger? Eller skal de svare 5 ”stemmer helt” fordi kurset har vært utmerket? Den respondenter som vi refererte til ovenfor lurte kanskje også på akkurat dette. Hvorfor skulle respondenten ellers begrunne for svaralternativ 1, når hun kanskje mente at kurset fortjente en 5? I motsetning til dette vil det bety at respondentene som ga høyt skår hadde høye forventninger om kurset, der kurset ikke var ”noe mer” enn hva de hadde forventet. Det kunne dermed ha vært vrient å avgi et svar på dette, dersom respondenten ikke hadde noen forventninger til kurset. Dette spørsmålet hadde derfor kanskje vært lettere å besvare, hvis svaralternativene i stedet hadde vært JA/NEI.

I spørreskjemaet blir begrepet ”påstand” og begrepet ”utsagn” benyttet om hverandre. Vil stiller oss spørsmålet om disse begrepene ikke betyr det samme. Etter å søkt etter betydningen av disse begrepene fant vi i følge Dokpro (2006) at disse begrepene samsvarer med hverandre. Vi vil likevel påpeke at vi fulgt spørreskjemaets formuleringer i presentasjonen av våre resultater (Jfr. kap.5). Der spørreskjemaet har presentert påstand, har vi i likhet med dette benyttet begrepet påstand. I de tilfeller det ble presentert utsagn, har vi på samme måte brukt utsagn som begrep.

Mange av spørsmålene er like, og dermed ender det med at respondentene må gjenta seg i sine svar. For noen av respondentene var dette et irritasjonsmoment. Dette medførte at flere valgte å ikke svarer i alle kommentarfeltene, og heller svarte ”som ovenfor”.

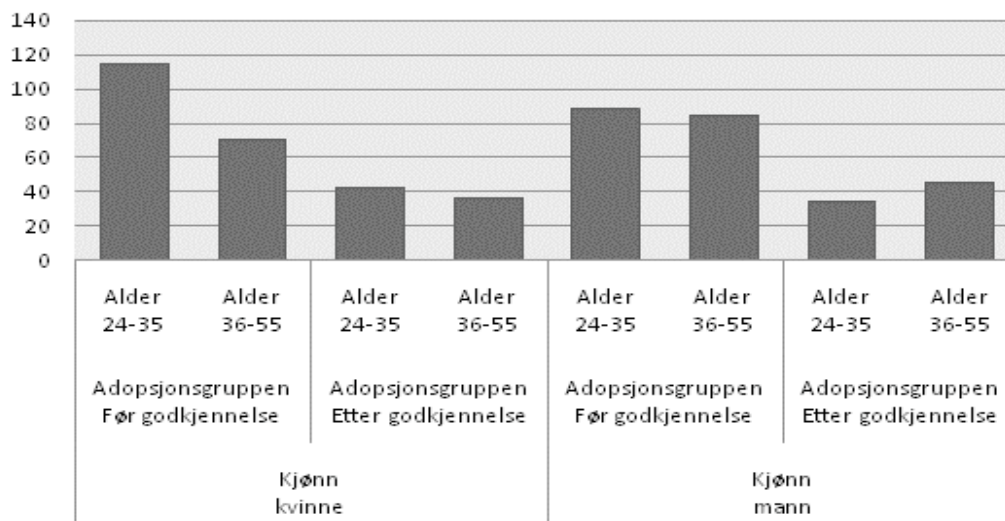
5. Presentasjon og analyse av datamaterialet

I dette kapittelet presenteres resultatene fra undersøkelsen. Vår oppgave var å analysere datamaterialet slik at vi kunne trekke ut den informasjonen vi trengte for å besvare våre problemstillinger (Hellevik, 1999). Resultatene vil presenteres i forhold til respondentenes vurdering av kursets organisering og atmosfære, samt kursets innhold. Deretter presenteres respondentenes opplevelse av kurset og en samlet vurdering av betydningen av adopsjonsforberedende kurs. Det vil benyttes frekvens- og t-testtabell, korrelasjonsmatrise og diagrammer for å tydeliggjøre resultatene.

5.1 Bakgrunnsvariabler

Før vi presenterer resultatene vil vi beskrive de ulike bakgrunnsvariablene. Disse er kjønn, alder og hvor adoptivsøkerne var i adopsjonsprosessen da de deltok på kurset. I tillegg ønsker vi å beskrive hvordan bakgrunnsvariablene er bearbeidet for å benytte t-test som et verktøy i analysen. Nedenfor i tabell 5.1.1 har vi laget et stolpediagram for å gi en oversikt over vårt utvalg. Stolpediagrammet viser hvor i adopsjonsprosessen respondentene var. Det gir også en oversikt over hvor mange kvinner og menn som var med i utvalget, i tillegg til deres alder.

Tabell 5.1.1 Oversikt over utvalgets kjønn, alder og hvor de er i adopsjonsprosessen.

Kjønn

Det vil være interessant å se om det var en reell forskjell mellom menn og kvinners vurdering i vårt utvalg. Videre kan det vise oss tendenser i forhold til om menn og kvinner er samkjørte i adopsjonsforholdet. Det var 255 menn og 269 kvinner i utvalget, hvorav tre personer ikke hadde fylt ut variabelen kjønn.

Bakgrunnsvariabelen *kjønn* var naturlig delt inn i to kategorier, og vi trengte derfor ikke å endre denne variabelen for å gjennomføre en t-test.

Alder

Respondentenes alder strakk seg fra 24-55 år. Det var totalt 521 som har svart på spørsmålet om alder, mens seks respondenter ikke svarte på dette spørsmålet. For å gjennomføre en t-test måtte vi dele variabelen alder inn i to kategorier. Første gruppe ble den *ynge* delen av respondentene. Denne gruppen inkluderte respondenter som var i alderskategorien 24-35 år og bestod av 283 respondenter. Heretter vil denne gruppen refereres til som den *ynge* aldersgruppen. Den andre alderskategorien ble den *eldste* delen av respondentene. Denne gruppen inkluderte respondenter som var i alderskategorien 36-55 år og til sammen bestod den av 238 respondenter. Disse refereres fra nå som den *eldste* aldersgruppen.

Adopsjonsprosessen

Det ble tidligere nevnt at Bufdir håper kurset skal være til hjelp for adoptivsøkere som befinner seg tidlig i adopsjonsprosessen, noe som ble synliggjort i tabell 5.1.1.

Tabell 5.1.1 viser at de fleste i vårt utvalg ikke har mottatt forhåndssamtykke for å adoptere et barn. Vi hadde et ønske om å dele opp utvalget i forhold til hvor de var i adopsjonsprosessen ved å bruke *før godkjenning* og *etter godkjenning*. *Før godkjenning* innebar at respondentene ikke hadde mottatt godkjenning til å adoptere, mens *etter godkjenning* innebar at respondentene hadde mottatt godkjenning til å adoptere. Fordelen med å gjøre det på denne måten er muligheten til å bruke verktøyet t-test. For å bruke t-test burde adopsjonsgruppene ideelt sett være normalfordelt. I vårt utvalg er derimot de fleste respondentene i gruppen *før godkjenning* noe som skaper skjev fordeling. Selv om adopsjonsgruppene er

---

skjevfordelt valgte vi likevel å benytte t-test. I og med at kurset er lagt opp for de som er tidlig i adopsjonsprosessen, var det vanskelig å endre på skjevfordelingen. Vi kunne ha brukt enveis ANOVA (one-way analysis of variance), men fordelingen ville fremdeles ha vært skjev ettersom de fleste respondentene var i den tidlige adopsjonsfasen, som betyr at adoptivsøkere fortsatt ikke har fått godkjenning (Johannessen, 2007).

I gruppen *før godkjenning* var det 364 respondenter (69.6 %), derav 175 menn og 188 kvinner. I tillegg var det én respondent som utgikk på grunn av manglende besvarelse av kjønn. Gruppen *etter godkjenning* bestod av 159 respondenter (30.4 %). Én respondent utgikk på grunn av manglende besvarelse på spørsmålet om kjønn, mens resten av gruppen bestod av 79 kvinner og 79 menn.

5.2 Kursets organisering og atmosfære

Under dette punktet presenteres resultater fra spørsmål 2a-h og j (Jfr. vedlegg 6). Respondentene svarte på åtte spørsmål som omhandlet kursets organisering og atmosfære. Spørsmålene ble besvart med en fem-punkts skala, der 1 sto for ”stemmer ikke” og 5 sto for ”stemmer helt”. Basert på disse åtte spørsmålene har vi fremstilt variablene i en korrelasjonsmatrise. Hensikten med å undersøke korrelasjonene mellom variablene var for å se hvor meningsfylt det var å bygge en samleindeks. I tabell 5.2.1 nedenfor presenteres sammenhengene i kursets organisering og atmosfære. Korrelasjonsmatrisen viser sammenhengen mellom de åtte spørsmålene som ble gitt.

Tabell 5.2.1 Tabell for korrelasjonsanalyse.
Kursets organisering og atmosfære.

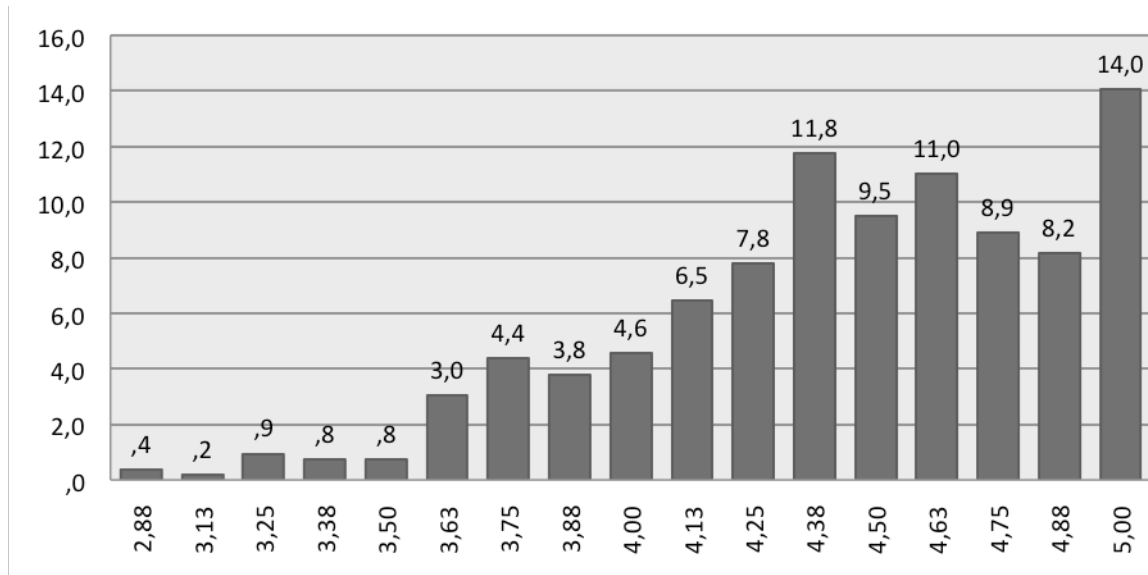
Item	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)
a) Tilfredsstillende	___	.677**	.551**	.129**	.148**	.142**	.122**	.098*
b) Atmosfære		___	.639**	.204**	.182**	.099*	.098*	.073
c) Kurslokalene			___	.209**	.212**	.150**	.173**	.133**
d) Tid til diskusjoner				___	.333**	.267**	.283**	.206**
e) Fått svar på spørsmål					___	.364**	.443**	.403**
f) Formidle tanker						___	.443**	.261**
g) Informasjon formidlet							___	.356**
h) Kursets målsetning								___

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Korrelasjonsmatrisen viste en relativt høy sammenheng mellom flere variabler. Av tabellen fremgår variabelen *tilfredsstillende* (a) som en relativt sterk sammenheng med både *atmosfære* (b) og *kurslokalene* (c). Videre er sammenhengen mellom variablene *atmosfære* (b) og *kurslokalene* (c) sterk. Andre interessante korrelasjoner er sammenhengen mellom *fått svar på spørsmål* (e) og *informasjon formidlet* (g). I tillegg har variablene *fått svar på spørsmål* (e) og *kursets målsetning* (h) en tydelig korrelasjon. Vi fant også en klar sammenheng mellom *formidle tanker* (f) og *informasjon formidlet* (g). I følge tabell 5.2.1 varierer de gjensidige korrelasjonene fra .073 til .677. Med en Cronbachs Alpha ($\alpha = .737$) gir dette et grunnlag for å bygge en samleindeks av de nevnte variablene (Befring, 2007). Vi valgte å kalle denne indeksen for trivsel, ettersom delvariablene baserte seg på spørsmål som omhandlet trivsel. Cronbachs Alpha innebærer en gjennomsnittlig korrelasjon som gir uttrykk for reliabiliteten. Trivselsindeksen gir en fremstilling av respondentens trivsel som vist i tabell 5.2.2.

Tabell 5.2.2 Stolpediagram.

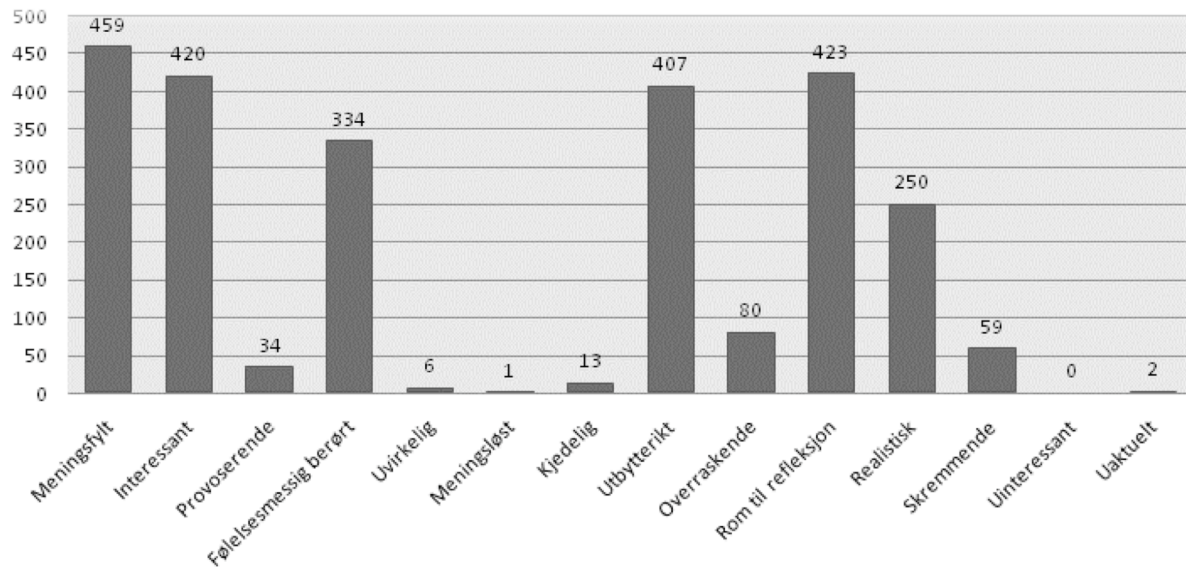
Prosentfordeling over kursets organisering og atmosfære

N= 508, M= 4.43, SD= .439

Tabellen viser hvordan respondentenes svar fordeler seg. Ut fra stolpediagrammet er det tydelig at respondentene i hovedsak syntes kurset hadde en god organisering og atmosfære. De fleste av respondentene besvarte med svaralternativene 4 og 5 på dette spørsmålet.

Nedenfor i tabell 5.2.3 vises det en oversikt over hvilke ord respondentene mente beskrev deres generelle opplevelse av kurset.

Tabell 5.2.3 Stolpediagram.*Beskrivelse av den generelle opplevelsen av kurset*

En stor overvekt av respondentene beskrev kurset som meningsfylt, interessant og utbytterikt. Videre var det mange som mente at kurset ga rom til refleksjon. De begrepene som fikk få eller ingen besvarelser var uinteressant, meningsløst, uaktuelt og uvirkelig.

5.3 Kursets faglige innhold

Under dette punktet presenterer vi resultater fra undersøkelsen som er hentet fra svaralternativene under spørsmål 4. Disse spørsmålene er ment å fange opp kursets faglige innhold. Spørsmålet presenterte flere utsagn som respondentene skulle vurdere relevansen av. Vi har valgt å presentere fire av 10 utsagn som har vært relevante i forhold til våre problemstillinger. Utsagnene som vi har utelatt svarer ikke på problemstillingene, i tillegg til at de ikke ga oss relevant informasjon relatert til vår undersøkelse.

Kursets faglige innhold har generelt sett vært nyttig

I tabell 5.3.1 nedenfor gis det en oversikt over respondentenes syn på hvorvidt innholdet i kurset har vært nyttig.

Tabell 5.3.1 Frekvenstabell.**Kursets faglige innhold har generelt sett vært nyttig**

	Frekvens	Prosent
Ja	475	90.1
Nei	52	9.9
Total	527	100

Det er en stor overvekt av respondenter som har vurdert *kursets innhold* som generelt nyttig. Videre ble sammenhengen mellom utsagn ”kursets faglige innhold har generelt sett vært nyttig” og kjønn undersøkt, og resultatet viste en jevn kjønnsfordeling. Det eksisterte heller ingen signifikante forskjeller mellom utsagnet ovenfor og respondentenes alder og hvor de var i adopsjonsprosessen.

Enkelte temaer skilte seg spesielt ut som nyttige

Respondentene ble spurt om det var enkelte temaer som skilte seg ut som spesielt nyttige underveis i kurset. Rundt halvparten av respondentene (52.8 %) bekreftet at det var enkelte temaer som skilte seg ut som spesielt nyttig. Vi ville undersøke om det var noen forskjell mellom våre bakgrunnsvariabler og utsagnet ”enkelte temaer skilte seg spesielt ut som nyttige”. Signifikante resultater fra denne analysen presenteres i tabell 5.3.2.

Tabell 5.3.2 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.**Mellom kjønn og utsagnet enkelte temaer skilte seg spesielt ut som nyttig**

Kjønn	M	SD
<i>Mann</i>	.47	.500
<i>Kvinne</i>	.60	.491

T = -2.883, **p<0.004

Det er signifikant flere *kvinner* enn *menn* som uttrykte at det var enkelte temaer som skilte seg ut som nyttig. Det var imidlertid ingen signifikante forskjeller mellom det overnevnte utsagnet og de to andre bakgrunnsvariablene, aldersgruppene eller hvor de var i adopsjonsprosessen.

Temaene som ble introdusert i kurset vises i tabell 5.3.3. Deretter følger en beskrivelse av de temaene som respondentene mente skilte seg ut som spesielt nyttige.

Tabell 5.3.3 Tabell over kursets temaer

	Tema
Tema 1:	På vei til adopsjon
Tema 2:	Barnets biologiske bakgrunn
Tema 3:	Adopsjon og egen identitet
Tema 4:	Tilknytning
Tema 5:	Barnets start på livet
Tema 6:	Hentereisen og den første tiden med barnet
Tema 7:	Livet som adoptivfamilien
Tema 8:	Adopsjons som livsvilkår
Tema 9:	Ventetiden – å være i adopsjonsprosess
Tema 10:	Veien videre

Ved gjennomgang av kommentarfeltene undersøkte vi hvilke temaer som forekom flest ganger. Det må påpekes at respondentene sto fritt til å oppgi flere temaer under dette spørsmålet. Fire temaer skilte seg spesielt ut som nyttige og *tilknytning* var det temaet som forekom flest ganger. Her var det totalt 118 som syntes tilknytning var et nyttig tema, hvorav 21 respondenter nevnte barnets tilknytningsvansker spesifikt. I tillegg var det 11 respondenter som hadde temaene egen tilknytning og bakgrunn med i sin kommentar. Det andre temaet som skilte seg ut ble kalt *kurset*, og fikk 57 svar. Temaet *kurset* fokuserte på kursleders erfaringer, møte med andre i samme situasjon og filmene som blir presentert i kurset. Tema tre omhandlet *barnets bakgrunn* med totalt 52 respondenter som syntes dette temaet var nyttig. Respondentene utdypet spesielt barnets biologiske opphav og tiden før adopsjon. Det fjerde temaet som utpekte seg handlet om *rasisme*. Her var det 36 respondenter som mente at dette temaet skilte seg ut som spesielt nyttig. I forhold til dette temaet ble blant annet samfunnets syn, og egne og andres fordommer påpekt.

Kurset ga mange nye innfallsvinkler på adopsjon

Halvparten (50.7 %) av respondentene mente at kurset har gitt dem en ny innfallsvinkel til adopsjon. Analyser basert på utsagnet ”kurset ga mange nye innfallsvinkler på adopsjon” og bakgrunnsvariablene kjønn og alder viste ingen signifikante forskjeller. Det ble derimot funnet flere signifikante forskjeller i bakgrunnsvariabelen hvor de var i adopsjonsprosessen, noe som vises i tabell 5.3.4.

Tabell 5.3.4 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.

Mellom adopsjonsprosessen og utsagnet presentasjonene ga mange nye innfallsvinkler på adopsjon

Adopsjonsprosess	M	SD
<i>Før godkjenning</i>	.56	.497
<i>Etter godkjenning</i>	.39	.489

T = 3.589, **p<0.000

T-testen viser at det er en signifikant forskjell mellom hvor respondentene var i adopsjonsprosessen og utsagnet ”presentasjonene ga mange nye innfallsvinkler på adopsjon”. Ved undersøkelse av gjennomsnittsverdien ser vi at gruppen *før godkjenning* synes å ha fått en ny innfallsvinkel til adopsjon, mer enn hva gruppen *etter godkjenning* har fått.

Innholdet var velkjent for meg fra før

I tabellen 5.3.5 nedenfor presenteres antall respondenter og svarprosent på hvor mange som mener ”innholdet i kurset var velkjent fra før”.

Tabell 5.3.5 Frekvenstabell.

Innholdet var velkjent for meg fra før

	Frekvens	Prosent
Ja	104	19.7
Nei	423	80.3
Total	527	100

Rundt en femtedel av respondentene svarte at de var kjent med innholdet før kursstart. Dette indikerer at majoriteten av respondentene i liten grad kjente til innholdet fra før. Ved videre undersøkelse av bakgrunnsvariablene ble det avdekket at 16 % av respondentene i gruppen *før godkjenning* svarte at de var velkjente med innholdet før kursets start. I gruppen *etter godkjenning* svarte 28 % det samme. Tabell 5.3.6 viser resultatene fra bakgrunnsvariabelen hvor de var i adopsjonsprosessen.

Tabell 5.3.6 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.
Mellom adopsjonsprosessen og utsagnet innholdet var velkjent fra før

Adopsjonsprosess	M	SD
<i>Før godkjenning</i>	.16	.369
<i>Etter godkjenning</i>	.28	.449

T = -2.830, ** p<0.005

Ved videre undersøkelse med t-test viser det seg at forskjellen mellom disse gruppene er signifikant. I gruppen *etter godkjenning* var det flere respondenter som svarte at de var ”velkjente med innholdet fra før”. Sammenlikningen av alder og utsagnet ”velkjente med innholdet fra før” viste at det var 21 % i den *yngeste aldersgruppen* og 18 % i den *eldste aldersgruppen* som mente at de før kursstart kjente til innholdet. Gjennomføring av t-test viste ingen signifikant forskjell på gjennomsnittsverdiene for aldersgruppene. Deretter sammenlignet vi kjønn og om ”kursets innhold var velkjent fra før” som vises i tabell 5.3.7.

Tabell 5.3.7 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.
Mellom kjønn og utsagnet at innholdet var velkjent fra før

Kjønn	M	SD
<i>Menn</i>	.13	.341
<i>Kvinner</i>	.26	.440

T = -3.705, **p<0.000

Ut fra tabellen finner vi en signifikant forskjell. Dette tilsier at det er en forskjell mellom utsagnet ”innholdet var velkjent fra før” og kvinner og menn.

Gjennomsnittsverdien forteller oss at det var vesentlig flere *kvinner* enn *menn* som svarte ja på at ”innholdet var velkjent fra før”.

5.4 Respondentenes erfaring fra kurset

5.4.1 Respondentens forhold til adopsjon

Under dette punktet behandles resultatene i spørsmål 3. Det var åtte svaralternativer med flere utsagn i dette spørsmålet. Respondentene skulle vurdere om ett eller flere av utsagnene var relevante etter endt kurs. Vi har valgt å presentere seks av utsagnene som viste signifikante forskjeller og som i tillegg er relevante for besvarelsen av våre problemstillinger. Videre har vi sammenlignet utsagnene med bakgrunnsvariablene.

Synet på adopsjon er nyansert

Omtrent halvparten (48.4 %) av respondentene svarte at de ikke har fått et mer nyansert bilde av adopsjon etter endt kurs. Ved videre undersøkelse av utsagnet og bakgrunnsvariablene fant vi ingen kjønnsforskjeller. Ved undersøkelse av bakgrunnsvariabelen hvor de var i adopsjonsprosessen fant vi heller ingen signifikante forskjeller.

I tabell 5.4.1.1 fremstilles resultatet mellom alder og utsagnet ”synet på adopsjon er nyansert”.

Tabell 5.4.1.1 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.

Mellom alder og utsagn synet på adopsjon er nyansert

Alder	M	SD
<i>Yngste</i>	.44	.497
<i>Eldste</i>	.54	.500

T = 4.103, **p<0.000

T-testen viser at det er signifikante forskjeller mellom de yngste og de eldste respondentene i utvalget. Forskjellen på verdien av gjennomsnittsverdiene bekrefter at den *eldste* gruppen av respondentene har fått et mer nyansert bilde av adopsjon etter gjennomført kurs.

Kurset har presentert et realistisk bilde av adopsjon

Det var 57.5 % av respondentene som svarte ja på utsagnet ”kurset presenterer et realistisk bilde av adopsjon”. Når vi senere undersøkte utsagnet og bakgrunnsvariablene fant vi ingen signifikante forskjeller. Respondentene svarte likt uavhengig av kjønn, alder og hvor de var i adopsjonsprosessen. Det ble funnet en forskjell når vi undersøkte antall svar som var gitt. I utvalget hadde de *eldste* (60.5 %) respondentene gitt flere svar en de *ynge* (54.8 %) respondentene på dette utsagnet.

Ønske om å adoptere er uendret

Respondentene skulle videre svare på om deres ønske om å adoptere var uendret etter endt kurs. Svarene vises i tabell 5.4.1.2.

Tabell 5.4.1.2 Frekvenstabell.

Ønske om å adoptere er uendret

	Frekvens	Prosent
Ja	393	74.6
Nei	134	25.4
Total	527	100

Det var få respondenter som ikke svarte på utsagnet ”ønske om å adoptere er uendret”. Ut fra tabellen er det tydelig at godt over gjennomsnittet hadde et uendret syn på adopsjon. Senere undersøkte vi bakgrunnsvariablene og det nevnte utsagnet, og fant ingen kjønnsforskjeller eller aldersforskjeller. Undersøkelser mellom dette utsagnet og hvor de var i adopsjonsprosessen vises i tabellen nedenfor.

Tabell 5.4.1.3 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.

Mellom adopsjonsprosess og utsagn ønske om å adoptere er uendret

Adopsjonsprosess	M	SD
<i>Før godkjenning</i>	.72	.451
<i>Etter godkjenning</i>	.82	.387

T = -2.594, **p<0.010

Tabellen for t-test viser at forholdene mellom hvor de var i adopsjonsprosessen og utsagnet er signifikant. Vi kan dermed konkludere med at det er signifikante forskjeller. I adopsjonsprosessen finner vi at gruppen *etter godkjenning* har fått et mer uendret syn på adopsjon enn gruppen *før godkjenning*.

Bedre rustet til å adoptere

Respondentene skulle i dette utsagnet bekrefte om de hadde blitt bedre rustet til å adoptere og svarene vises i tabell 5.4.1.4.

Tabell 5.4.1.4 Frekvenstabell.

Bedre rustet til å adoptere

	Frekvens	Prosent
Ja	421	79.9
Nei	106	20.1
Total	527	100

Frekvensfordelingen viser at store deler av respondentene følte seg bedre rustet etter gjennomført kurs. Ved videre undersøkelser av bakgrunnsvariablene fant vi en jevn kjønns- og aldersfordeling. Nedenfor presenteres resultatene fra variabelen hvor de var i adopsjonsprosessen.

Tabell 5.4.1.5 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.

Mellom adopsjonsprosess og utsagn bedre rustet til å adoptere

Adopsjonsprosess	M	SD
<i>Før godkjenning</i>	.82	.381
<i>Etter godkjenning</i>	.74	.439

T = -2.044, *p<0.042

Disse resultatene er signifikante og indikerer at det er en forskjell mellom hvor respondentene var i adopsjonsprosessen og hvor godt rustet de følte seg i forhold til det å adoptere. Tabellen viser at det er flere i gruppen *før godkjenning* som følte seg bedre rustet enn i gruppen *etter godkjenning*.

Kurset har presentert et urealistisk bilde av adopsjon

Det var svært få av respondentene (0.9 %) som svarte på utsagnet ”kurset ga et urealistisk bilde på adopsjon”. Ved videre undersøkelse av bakgrunnsvariablene oppdaget vi at det var en mann og fire kvinner som svarte ja på det nevnte utsagnet. Dette viste seg at så godt som alle mente at kurset ga et realistisk bilde. Det var ingen signifikante forskjeller mellom dette utsagnet og bakgrunnsvariablene.

Bekymret for hvordan adopsjon skal gå

Et av utsagnene som ble presentert handlet om hvorvidt respondentene var ”bekymret for hvordan adopsjon skulle gå”. Svært få av respondentene (2.3 %) var bekymret for dette. En videre gjennomgang av bakgrunnsvariabelen alder vises i tabell 5.4.1.6.

Tabell 5.4.1.6 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.

Mellom alder og utsagn bekymret for hvordan adopsjon skal gå

Alder	M	SD
<i>Yngste</i>	.04	.185
<i>Eldste</i>	.01	.091

T = -2.156, *p<0.032

T-testen viser at det er signifikante forskjeller mellom aldersgruppene i forhold til bekymring for hvordan adopsjonen skal gå. Det var svært få respondenter som bekreftet det nevnte utsagnet. Likevel viser gjennomsnittsverditabellen en tydelig tendens til at den *ynge aldersgruppen* av utvalget var mest ”bekymret for hvordan det skulle gå med adopsjonen”. Ved undersøkelse av kjønn og hvor de var i adopsjonsprosessen fant vi ingen signifikante forskjeller.

5.4.2 Kommentarfelt

Som tidligere nevnt inneholdt spørsmål 3 seks kommentarfelt. Vi har i vår undersøkelse valgt å fokusere på kommentarfeltene som knyttes til 3c og 3d (Jfr. vedlegg 6). Under 3c fikk respondentene mulighet til å utdype seg om de har fått diskutert nye emner, og om det var områder rundt adopsjon som det nå var lettere

eller vanskeligere å snakke sammen om som par. Respondentenes kommentarer i 3d ga oss en indikasjon på hvilken betydning kurset har hatt med tanke på parforholdet.

Diskutert nye emner

Første spørsmål i 3c omhandlet diskusjon av nye emner i den tiden respondentene gikk på adopsjonsforberedende kurs. Det var et stort antall (70.6 %) av utvalget som svarte ja på dette spørsmålet. Respondentene har fått diskutert mange nye emner på grunn av kurset. Resultatene ved gjennomgang av bakgrunnsvariabelen hvor de var i adopsjonsprosessen vises nedenfor.

*Tabell 5.4.2.1 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.
Mellom adopsjonsprosess og utsagn diskutert nye emner*

Adopsjonsprosess	M	SD
<i>Før godkjenning</i>	1.21	.411
<i>Etter godkjenning</i>	1.31	.465

T = -2.254, *p<0.025

T-testen viser at det er signifikante forskjeller mellom adopsjonsgruppene. Det er gruppen *etter godkjenning* som har fått diskutert flere nye emner i tiden de har gått på adopsjonsforberedende kurs.

Ved undersøkelse av kommentarfeltet som tilhører *nye emner* ble det avdekket mange emner og tanker respondentene hadde gjort seg under kurset. Vi vil presentere seks temaer som oftest ble omtalt i kommentarfeltene. Det må påpekes at respondentene kunne nevne flere enn et tema om gangen. Underveis ønsker vi å presentere flere sitater fra spørreskjemaene, slik at en kan se hva respondentene svarte.

Av de temaene som utpekte seg var *tilknytning* det temaet som ble nevnt flest ganger med 174 svar. Av disse svarene var det 108 som nevnte tilknytning og tilknytningsprosessen. Videre spesifiserte 47 respondenter tilknytningsvansker, avvisning og frastøtning fra barnet. Til slutt var det 19 som påpekte egen bakgrunn og tilknytning. En respondent utdypet det slik:

”Tilknytning og rasisme er de temaene jeg ikke var bevisst på i forkant”.
Mann, 36 år, etter godkjenning.

Tema to omhandlet *rasisme* med 86 svar. Herunder var det rasisme, egne og andres fordommer som ble nevnt flest ganger. En kvinne på 35 år, før godkjenning, skrev:

”Vi har sett flere sider ved identitet og rasisme som vi ikke hadde før”.

Barnets bakgrunn var tema tre som fikk 99 svar, der de fleste respondentene fokuserte på barnets fortid og biologiske foreldre. Av disse var det 30 som spesifiserte barnets start på livet og barnehjemmet. Videre utdypet 33 respondenter *barnets identitet* der annerledeshet ble vektlagt.

Det var 89 respondenter som svarte på temaet *hentereisen og den første tiden*. Av disse var det 56 som spesifiserte *hentereisen* som et nytt emne, mens 33 respondenter svarte *den første tiden*. Det var spesielt den første tiden med barnet som ble vektlagt. Både hvordan man kunne skjerme og være tilstedeværende for barnet, og hvordan man skulle porsjonere ut sin kjærlighet. En av respondentene beskrev det slik:

”Opphav og bakgrunn. Hvordan barnet har den første tiden av livet og hvordan vi kan porsjonere ut kjærlighet vs gi alt med det samme”.
Kvinne 30 år, før godkjenning.

Ved temaet fem *barnets vansker* var det 56 respondenter som svarte på dette. Under dette temaet var det utfordringer og fremtidige problemstillinger som ble nevnt oftest. Deretter var det et fåtall som uttrykte hvordan de skulle håndtere vanskelig situasjoner, atferdsvansker og språkproblemer som kunne oppstå.

Avslutningsvis hadde tema seks *kurset* 37 besvarelser, hvorav 30 respondenter spesielt vektla hvordan kurset har bidratt til ny input og muligheten de har fått til å gå mer i dybden på temaer. Temaene har dermed fått et større fokus i diskusjonene. De syv siste spesifiserte kursleders erfaringer, filmene og hva det har gitt respondentene.

”Som par har vi i det store og hele diskutert mer etter kurset pga at vi er tidlig i prosessen har vi ikke hatt så mye info og kunnskap fra tidligere. Det vi har snakket mest om er hvor viktig tilknytning er og evt tilknytningsproblemer og hvordan takle evt tilknytningsproblem. Rasisme er også et emne vi har diskutert litt”.
Kvinner 31 år, før godkjenning.

Områder som er vanskelige å snakke om

Det var åtte (1.5 %) respondenter som svarte at det var områder ved det å skulle adoptere som har blitt vanskeligere å snakke om etter kurset. Det var fire som svarte at *rasisme* hadde blitt vanskeligere å snakke om. Videre var det tre som svarte *bakgrunn for adopsjon*. Herunder utdypet en av respondentene sitt svar med det å ikke kunne føde egne barn, helseproblemer og prøverørstiden. Til slutt var det en som svarte at *seksualitet* hadde blitt et vanskelig område å snakke om etter endt kurs.

Områder det er lettere å snakke om

I siste spørsmål i 3c skulle respondentene svare på om det var områder rundt adopsjon som nå var lettere å snakke med partneren sin om. Rundt halvparten (49.9 %) av respondentene svarte bekræftende på dette. Ved gjennomgang av kommentarfeltene var det fem temaer som hyppigst ble påpekt. Disse temaene blir presentert nedfor med sitat fra respondentene.

Temaet *mer diskusjon pga mer åpenhet* forekom flest ganger med 84 svar. Det var 17 respondenter som vektla spesielt hvordan kurset førte til en mer åpenhet og trygghet hos parene. Videre var det 21 respondenter som påpekte at kurset ga dem knagger å henge kunnskapen på, noe som igjen bidro til flere diskusjoner i hverdagen. Det var åtte respondenter som spesifiserte at parene sto mer likestilt, ettersom begge fikk mer kunnskap og noen av partnerne ble mer engasjert. I tillegg var det 38 respondenter som vektla at de som par hadde fått en felles referanseramme og plattform, samt en bagasje som de skulle ta med seg videre. En mann 31 år, etter godkjennelse, beskrev det slik:

”Alt, enkelte ting som jeg som mann ikke har vært like delaktig og aktiv rundt. Vi begge har en felles forståelse av flere emner”.

Tema to *adopsjonsprosessen* ble nevnt av 70 respondenter. Det som ble utdypet i disse svarene var adopsjon som helhet, forståelse av prosessen og ventetiden. Videre var det 34 som svarte at det var generelle områder og mange områder som nå hadde blitt lettere å snakke om.

”Generelt. Jeg føler at kurset har gitt springbrett for å diskutere alle områder mer detaljert. Kurset føles som den faktiske starten av adopsjonsprosessen”.
Mann 35 år, før godkjenning.

Det var 44 respondenter som under tema tre svarte at de hadde fått *mer kunnskap*. Respondentene utdypet at de fikk en større bevissthet og forståelse om adopsjon etter kurset. En kvinne på 29 år, før godkjenning, skrev:

”Vi har nå begge fått en bedre forståelse for hva adopsjon innebærer”.

Videre var det enkelte områder respondentene utdypet som det hadde blitt lettere å snakke om etter endt kurs. *Tilknytning* ble nevnt av 32 respondentene, hvorav ni av disse spesifikt svarte tilknytningsvansker. Deretter ble *rasisme* nevnt av 28 respondenter. Under dette temaet ble rasisme, fordommer, samfunnets syn, andres og egne holdninger ble vektlagt. Områder rundt *barnets vansker* fikk 19 svar, der utfordringer og atferdsvansker ble nevnt flest ganger. Til slutt kom *barns bakgrunn* med 17 svar, der det var biologiske foreldre og tiden før adopsjon som ble utdypet.

”Alle følelsene som kan lete seg fram i den første tiden som adopsjonsfamilie. At vi har diskutert i grupper har bidratt til at vi ser en sak fra flere sider slik at vi har hatt mulighet til å diskutere videre ut i fra det. Vi har snakket en del om tilknytning og tilknytningsproblem, rasisme, barnets bakgrunn og hvordan evt barnet har hatt det før det ble adoptert. I tillegg har vi blitt tryggere på hverandre i ekteskapet, vi vet mer om hva den andre mener, synes og tenker.”
Kvinne 31 år, før godkjenning.

Kurset betydning for parforholdet

I spørsmål 3d skulle respondentene kommentere hvordan kurset hadde vært for dem selv og i forhold til sin partner. Totalt var det 501 respondenter som kommenterte dette spørsmålet, mens 26 valgte å ikke svare. Det var syv temaer som ble nevnt flest ganger i kommentarfeltene. Disse utdypes nedenfor.

Kursdeltakelse ble nevnt flest ganger med 178 svar. 53 respondenter vektla spesielt hvor kunnskapsrikt og lærerrikt det var for dem som par. Det var 53 respondenter som utdypet at de spesielt hadde fått diskutert temaene dypere på grunn av kursdeltakelse. Videre svarte 26 at de hadde fått nye og nyttige vinklinger på adopsjon igjennom kurset. Til slutt var det 46 respondenter som svarte de hadde fått svar på sine spørsmål og at de fikk satt av tid til diskusjon ved kursdeltakelse.

En kvinne 31 år, før godkjennelse, skrev:

”Kurset har gitt oss informasjon og satt søkelys på problemstillinger/utfordringer som vi på en ny /annerledes måte har diskutert”.

”Vi har kunnet snakke om alt med hverandre fra før, men nå føler jeg at dette kanskje bli enda lettere å gjøre. Vi kan faktisk gå enda dypere i enkelte problemstillinger, da vi har fått mer info og kunnskap”.

Mann, 39 år, før godkjennelse.

Neste tema *felles plattform* fikk 114 svar. Respondentene beskrev at de nå sto likt og hadde fått en felles plattform. Videre svarte flere at det tidligere var en av dem som var mer engasjert, men at det nå var lettere å snakke sammen på grunn av den felles plattformen. Tre respondenter beskrev det slik.

”Fått i gang tankeprosessen som kanskje min kone var kommet lenger i enn meg”.
Mann 36 år, før godkjennelse.

”Det har vært veldig nyttig å gå sammen på kurs. Har en fellesplattform vi kan bygge videre på i adopsjonsprosessen. Har blitt enda mer tydelige at vi gjør dette sammen, og det oppleves veldig positivt å ”gå gravide” sammen”.

Kvinne 34 år, etter godkjennelse.

”Felles referanse ramme, felles prosess, felles bevisstgjøring - ekstremt viktig for oss som par. Og forstå enda mer hvor viktig dynamikken/relasjonen i paret er for atmosfæren/relasjonen i familien”.

Kvinne 36 år, etter godkjennelse.

Temaet *nærmere hverandre* ble nevnt av 95 respondenter. Av disse var det 49 som vektla at de hadde blitt tryggere og kommet nærmere hverandre ved kursdeltakelse. Videre svarte 34 at kursdeltakelse var utviklende for parforholdet, at de deltok på lik linje, og at det styrket dem som par. Til slutt var det 12 som kommenterte at de nå kunne respektere hverandres ulike syn. En mann 53 år, etter godkjennelse, skrev:

”Kurset har vært utviklende for parforholdet”.

”Mer forståelse for hverandres syn. Trenger ikke nødvendigvis å være på samme nivå”.

Mann 30 år, før godkjennelse.

Temaet *ingen forandring* fikk 88 svar, der 63 av respondentene svarte at det var ingen endring for de som par. Det var 25 personer som utdypet det videre med at de hadde diskutert mye på forhånd. En kvinne 33 år, etter godkjennelse, beskrev det slik:

”Vi har diskutert mye på forhånd og synes vi har kommet langt i prosessen. Synes ikke at kurset har endret forhold til partner”.

”Tok kurset så seint i prosessen, så vi hadde pratet mye om de problemstillingene som kurset tok opp. Skulle tatt det i tidligere stadium”

Mann 34 år, før godkjenning.

Det var 61 personer svarte *møte andre*. Det å møte andre i samme situasjon og å kunne dele erfaringer ble spesielt påpekt. En mann 43 år, før godkjenning, har beskrevet det slik:

”Det har vært godt å møte andre i samme livssituasjon som en selv, å utveksle erfaringer/følelser. Det har ført til at det har blitt lettere å snakke sammen om sine følelser overfor sin partner”.

Det var 54 respondenter som svarte de var *samkjørt og bedre rustet*. 37 respondenter beskrev at de hadde blitt mer samkjørt. Videre var det 17 som uttrykte at de hadde blitt bedre rustet og følte seg bedre forberedt etter endt kurs. To av respondentene utdypet det slik:

”Blitt bedre rustet kan slappe av litt i forhold til usikkerhet”.

En mann 30, før godkjenning.

”Opplever at vi har gjort om mange av refleksjonene en tar opp i kurset, tidligere. Føler at vi er rimelig samstemte/enige, nå som tidligere. Fint at vi er enda mer oppmerksom på tilpasningsaksjoner og ser mer fra barnets perspektiv”.

Mann 34 år, etter godkjenning.

Det var 22 respondenter som svarte at *beslutningen om adopsjon er styrket* etter endt kurs. Til slutt var det 17 som svarte *riktig for oss*. En mann 28 år, før godkjenning, skrev:

”Bra jeg har endelig måttet åpne meg helt for min kone. Og vi er veldig sikre på at vi har valgt riktig”.

Vi avslutter med noen sitater om parforholdet.

”Begge sitter i føreseter. Vi som par har blitt utfordret på emosjonelle utfordringer”.
Kvinne 46 år, før godkjenning.

”Kurset har vært god parterapi, og har vært med på å underbygge adopsjonsprosessen som felles spennende prosess”.

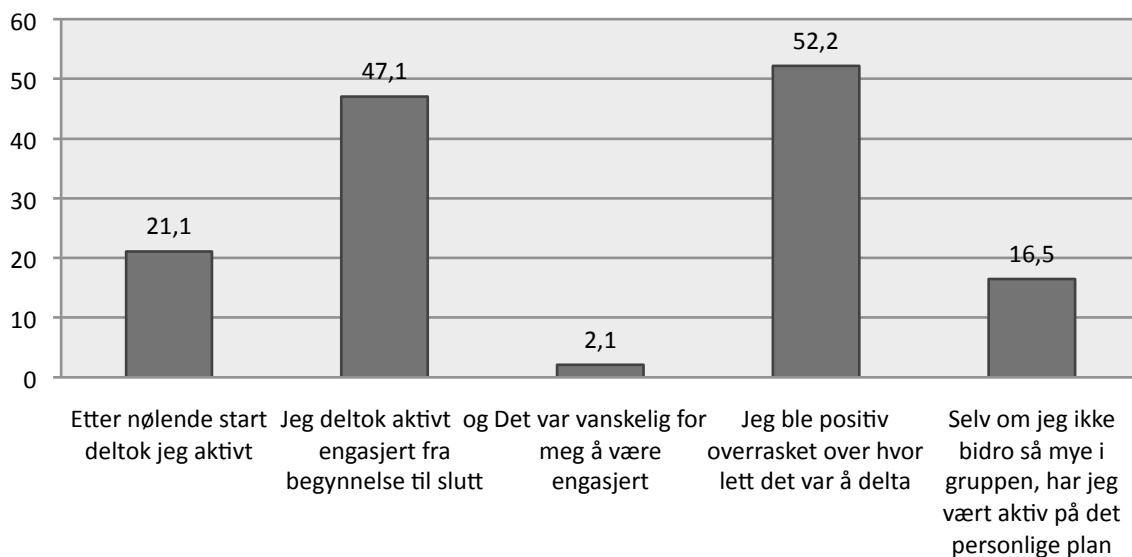
Kvinne 38 år, før godkjenning.

5.4.3 Respondentenes opplevelse

Følgende resultater ble hentet fra spørsmål 5 og omfatter fem utsagn. Respondentene besvarte spørsmålet ved å krysse av på et eller flere utsagn som var mest aktuelle. Tabell 5.4.3.1 viser en prosentfordeling over respondentenes svar fra spørsmålet, ved bruk av stolpediagram.

Tabell 5.4.3.1 Stolpediagram.

Prosentfordeling av respondentenes svar

Ut fra diagrammet svarte overvekten av respondentene at de ”ble positivt overrasket over hvor lett det var å delta” på kurset. Omtrent like mange mente de ”deltok aktivt og engasjerende fra begynnelse til slutt”. Et fåtall av respondentene svarte at ”det var vanskelig å være engasjert”. Vi ønsket videre å undersøke forskjeller mellom utsagnene og kjønn, alder samt hvor de var i adopsjonsprosessen.

Vanskelig å være engasjert i kurset

Ved videre gjennomgang av bakgrunnsvariablene fant vi ingen signifikante forskjeller mellom utsagnet ”vanskelig å være engasjert” og hvor de var i adopsjonsprosessen. Resultatene fra undersøkelsen mellom kjønn og utsagnet ”det var vanskelig å være engasjert i kurset” vises nedenfor i tabell 5.4.3.2.

Tabell 5.4.3.2 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.**Mellom kjønn og utsagn om at det var vanskelig å være engasjert i kurset**

Kjønn	M	SD
<i>Menn</i>	.04	.185
<i>Kvinner</i>	.01	.086

T = 2.192, *p<0.029

Ved bruk av t-test ser vi at det eksisterte signifikante forskjeller mellom utsagnet ”vanskelig å være engasjert” og kjønn. Gjennomsnittsverditabellen viser at *menn* syntes det var vanskeligere å engasjere seg på kurset enn *kvinnene*.

Deltok aktivt og engasjert fra start

Tabellen 5.4.3.3 nedenfor viser resultater fra bakgrunnsvariabelen alder og utsagnet ”deltok aktivt og engasjert fra start”.

Tabell 5.4.3.3 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.**Mellom alder og utsagn deltok aktivt og engasjert fra start**

Alder	M	SD
<i>Yngste</i>	.42	.494
<i>Eldste</i>	.54	.500

T = -2.765, **p<0.006

Undersøkelsen av forskjeller mellom utsagn ”deltok aktivt og engasjert fra start” og alder viser signifikante forskjeller. Ut fra gjennomsnittet av gruppene er det den *eldste aldersgruppen* som deltok mer aktivt og engasjerende under kurset enn den *yngste* gruppen.

Positivt overrasket hvor lett det var å delta

Ved undersøkelser av bakgrunnsvariablene kjønn og hvor de var i adopsjonsprosessen fant vi ingen signifikante forskjeller. Resultatene mellom utsagnet ”overrasket hvor lett det var å delta” og bakgrunnsvariabelen alder vises i tabell 5.4.3.4 nedenfor.

Tabell 5.4.3.4 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.**Mellom alder og utsagn om jeg ble positivt overrasket over hvor lett det var å delta.**

Alder	M	SD
<i>Yngste</i>	.58	.495
<i>Eldste</i>	.45	.499

T = 2.877, **p<0.004

Ved bruk av t-test finner vi signifikante forskjeller mellom aldersgruppene. Den *yngste* gruppen var mest overrasket hvor lett det var å delta på kurset.

5.5 Samlet vurdering av kurset

I dette delkapittelet presenteres resultater fra spørsmål 7, kursets samlede vurdering. Spørsmålet inneholdt tre påstander med en fem-punkts skala, der 1 står for ”stemmer ikke” og 5 står for ”stemmer helt”. I tillegg var ”vet ikke” plassert etter svaralternativ 5. Som tidligere nevnt ble ”vet ikke” slått sammen med svaralternativ 3.

Styrket kunnskapsmessig og psykisk

Nedenfor i tabell 5.5.1 vises frekvensfordeling over hvordan kurset har styrket respondentene kunnskapsmessig og psykisk.

Tabell 5.5.1 Frekvenstabell.***Styrket kunnskapsmessig og psykisk***

	Frekvens	Prosent
1	3	.6
2	3	.6
3	39	7.4
4	142	26.9
5	334	63.4
Total	521	98.9
Missing	6	1.1
Total	527	100

Tabell 5.5.1 viser at over halvparten av respondentene mente kurset hadde styrket dem, både i forhold til kunnskap om adopsjon og forberedt dem psykisk. Det er svært få respondenter som svarte at dette ikke stemte. Ved undersøkelse mellom påstanden ”styrket kunnskapsmessig og psykisk” og bakgrunnsvariablene kjønn og alder fant vi ingen signifikante forskjeller. Derimot fant vi forskjeller i adopsjonsgruppene som vises i tabell 5.5.2.

Tabell 5.5.2 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.

Mellom adopsjonsprosessen og påstanden styrket kunnskapsmessig og psykisk

Adopsjonsprosess	M	SD
<i>Før godkjenning</i>	4.64	.627
<i>Etter godkjenning</i>	4.34	.790

T = 4.103, ** p<0.000

T-testen viser at det er signifikante forskjeller mellom gruppene. Ut fra gjennomsnittsverdiene er det gruppen *før godkjenning* som hadde blitt styrket mest kunnskapsmessig og psykisk.

Kurset har svart til forventningene

Respondentene ble videre spurt om kurset har svart til deres forventninger. En oversikt over svarene vises i tabell 5.5.3.

Tabell 5.5.3 Frekvenstabell

Kurset har svart til forventningene

	Frekvens	Prosent
1	5	.9
2	11	2.1
3	59	11.2
4	175	33.2
5	263	49.9
Total	513	97.3
Missing	14	2.7
Total	527	100

Rundt halvparten av respondentene svarte at kurset svarte til deres forventninger. Vi fant ingen signifikante forskjeller mellom påstanden ”kurset har svart til forventningene” og respondentenes kjønn og alder, ved undersøkelse av bakgrunnsvariablene. Videre undersøkte vi bakgrunnsvariabelen hvor de var i adopsjonsprosessen som vises i tabell 5.5.4.

Tabell 5.5.4 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.

Mellom adopsjonsprosessen og påstanden kurset har svart til forventninger

Adopsjonsprosess	M	SD
<i>Før godkjenning</i>	4.38	.816
<i>Etter godkjenning</i>	4.20	.866

T = 2.231, *p<0.026

Tabellen for t-test viser at det er signifikante forskjeller mellom de to ulike gruppene. I gruppen *før godkjenning* viser gjennomsnittsverdien mente overvekten at kurset svarte til deres forventninger.

Kurset har vært utmerket som en helhet

I frekvenstabellen 5.5.5 ser vi respondentenes svar rundt påstanden om ”kurset har vært utmerket som en helhet”.

Tabell 5.5.5 Frekvenstabell.

Kurset har vært utmerket som en helhet.

	Frekvens	Prosent
1	3	.6
2	3	.6
3	16	3.0
4	156	29.6
5	344	65.3
Total	522	99.1
Missing	5	.9
Total	527	100

Ut fra tabellen er det tydelig at det er en stor overvekt av respondentene som svarte at kurset hadde vært utmerket. Undersøkelsen viste at det ikke var signifikante forskjeller mellom denne påstanden og respondentenes alder. I motsetning til dette fant vi forskjeller mellom påstanden ovenfor og respondentenes kjønn og hvor de var i adopsjonsprosessen. Resultatene mellom påstand ”kurset har vært utmerket som en helhet” og kjønn presenteres i tabell 5.5.6, etterfulgt av resultatene mellom samme påstand og adopsjonsgruppene.

Tabell 5.5.6 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.

Mellom kjønn og påstanden kurset har vært utmerket som en helhet

Kjønn	M	SD
<i>Menn</i>	4.54	.728
<i>Kvinner</i>	4.66	.535

T = -2.109, *p<0.036

Ut fra tabellen viser t-testen en forskjell mellom kvinnene og mennene i utvalget. *Kvinnene* rapporterte at de var mer fornøyde med kurset enn mennene. Videre presenteres resultatene av hvor de var i adopsjonsprosessen og påstanden ”kurset har vært utmerket som en helhet” i tabell 5.5.7.

Tabell 5.5.7 Tabell for gjennomsnitt og standardavvik.

Mellom adopsjonsprosess og påstanden kurset har vært utmerket som en helhet

Adopsjonsprosess	M	SD
<i>Før god kjennelse</i>	4.64	.636
<i>Etter godkjennelse</i>	4.52	.637

T = 1.994, *p<0.047

Ved bruk av t-test fant vi signifikante forskjeller mellom påstanden ”kurset har vært utmerket som en helhet” og adopsjonsprosessgruppene. Ut fra gjennomsnittsverdien viser det seg at gruppen *før godkjennelse* mente kurset har vært mer utmerket enn gruppen *etter godkjennelse*.

---

6. Drøftningsdel

I denne drøftningsdelen vil vi trekke frem resultater fra undersøkelsen for å belyse våre problemstillinger, og drøfte de i forhold til teorien. Vi har valgt å drøfte resultatene ved hjelp av fem hoveddeler. Disse er ”respondentenes vurdering av kurset innhold”, ”respondentenes vurdering av eget utbytte”, ”betydningen av adopsjonsforberedende kurs for den kommende foreldrerollen”, ”hvilke temaer kan øke foreldrekompetansen og bidra til en bedre forståelse for barnets tidligere erfaringer”. Til slutt vil vi avslutte med ”respondentenes samlet vurdering av adopsjonsforberedende kurs”.

6.1 Respondentens vurdering av kurset innhold

Respondentene har vurdert kurset som generelt nyttig, uavhengig av kjønn, alder og hvor de var i adopsjonsprosessen. Dermed kan vi anta at kursets faglige innhold har tilfredsstilt både kvinnene og mennene i vårt utvalg. I tillegg har kurset gitt respondentene et grunnlag som har vært nyttig for både de over og under 35 år. Når det gjelder hvor respondentene var i adopsjonsprosessen har begge gruppene opplevd innholdet som nyttig. Dette forteller at kurset har vært nyttig både for de som er tidlig i prosessen, men også for de senere i adopsjonsprosessen. Hvis vi skal trekke inn paralleller til tilsvarende kurs, kan vi trekke inn en evalueringstudie av PMTO kurset (Jakobsen & Solholm, 2009). I denne undersøkelsen svarte respondentene at PMTO kursene hadde vært positivt og lærerikt, og ikke minst at det hadde vært betydningsfullt for deres fosterbarn.

Det var litt over halvparten av våre respondenter som bekreftet at innholdet som ble presentert i kurset, ga et realistisk bilde av adopsjon. Vi kan spørre oss om resten av respondentene som ikke svarte på dette utsagnet var uenige? Med tanke på dette, stiller spørreskjemaet et tilsvarende spørsmål som peker i negativ retning, ”kurset har presentert et urealistisk bilde av adopsjon”. I dette utsagnet ser vi at i underkant av 1 % av respondentene svarer på dette. Det betyr at rundt 99 % av respondentene ikke svarte på dette utsagnet. Mente disse respondentene at innholdet i kurset likevel har

gitt et realistisk bilde av adopsjon? Og hvorfor var det da bare 57.5 % som svarte bekreftende på utsagnet om at ”kurset presenterte et realistisk bilde av adopsjon”? Kan dette ha noe å gjøre med hva som presenteres i kurset? Vi har reflektert rundt dette, og stilte oss spørsmålet om det var på grunn av spørreskjemaet formuleringer. Respondentenes syntes muligens at det var vanskelig å ta stilling til disse spørsmålene. Innholdet i adopsjonsforberedende kurs ble grundig gjennomtenkt av departementets arbeidsgruppe (Jfr. kap.2.2). Som tidligere nevnt er kursets målsetning å styrke og forberede adoptivsøkerne før en eventuell adopsjon, slik at de kan møte og håndtere mulige utfordringer ved adopsjonen (Bufetat, 2008a). Vi har forstått det slik at noe av innholdet som blir presentert i kurset, kan oppleves som negativt. Når vi trekker sammenhenger mellom den negative vinklingen og respondentens svar på disse to utsagnene kan dette ha påvirket deres svar. Grunnen til disse resultatene kan være at informasjonen om adoptivbarnets bakgrunn, kan bli overveldende. Dette skjer fordi denne informasjonen kan oppleves som følsom og personlig for adoptivsøkerne. Spesielt kan dette være utfordrende for de som allerede har fått godkjenning for adopsjon, eller for de som er veldig motiverte og har bestemt seg for å adoptere.

Med tanke på det som er skrevet ovenfor, er det en svært liten sannsynlighet for at adoptivsøkerne endrer sitt syn på adopsjon. Til utsagnet ”ønske om å adoptere er uendret” etter gjennomført kurs er det få respondenter som ikke bekrefter dette (25.4 %). Resultatene vi fant viste at 75 % av respondentene svarte at deres ønske om å adopsjon var uendret. Howell (2001) påpeker at de har tatt et valg som oppleves som den beste løsningen for dem. I sammenheng med dette kan man vurdere om de fleste adoptivsøkere som deltar på kurset, allerede før kursdeltakelse har bestemt seg for adopsjon. Det kan tenkes at det er en svært liten sannsynlighet for at de ombestemmer seg. Unntaket kan være de som fortsatt er tidlig i adopsjonsprosessen, de som er på tankestadiet. I forhold til utsagnet ”ønske om å adoptere er uendret” viste adopsjonsgruppene signifikante forskjeller, der gruppen etter godkjenning viste et mer uendret syn på adopsjon enn gruppen før godkjenning. Dette resultatet kan dermed bekrefte våre antakelser om at det er en liten sannsynlighet for at

---

adoptivsøkerne endrer sitt syn på adopsjon. Med tanke på dette ønsker vi å trekke inn utsagnet ”er mer bekymret for hvordan det skal gå med adopsjon”. I utgangspunktet var det et fåtall av respondentene som svarte på dette utsagnet, men vi fant signifikante forskjeller mellom aldersgruppene. Det viste seg at de yngste ($p < 0.032$) av respondentene var mer bekymret for hvordan adopsjon skulle gå, enn hva de eldste var. Dersom vi skal trekke sammenhenger mellom dette utsagnet og ”ønske om å adoptere er uendret” har ikke kurset påvirket deres avgjørelse om adopsjon.

Ved et av utsagnene til spørsmålet om kursets faglige innhold, var det rundt halvparten av respondentene som svarte på utsagnet at det var ”enkelte temaer skilte seg ut som nyttig” i kurset. Det viste seg at det var signifikante kjønnsforskjeller, der kvinnene ($p < 0.004$) bekreftet at de hadde fått mer kunnskap om enkelte temaer i forhold til mennene i utvalget. Temaene som respondentene utpekte var tilknytning, kurset, barnets bakgrunn og rasisme. Disse temaene tydeliggjøres i delkapittel 6.4.

Flere av våre respondenter påpekte kursleders erfaringer og møte med andre i samme situasjon og at dette var svært viktig for dem. Som tidligere nevnt, fortalte Bufdir at det ofte oppstår et nettverk mellom deltakerne på kurset, og mange av adoptivsøkerne velger å opprettholde disse etter endt kurs (Jfr. kap.2.2). Dette bekreftes av teorien som viser til at det dannes et nettverk med andre familier i samme situasjon (Carli & Dalen, 2006; Howell, 2001). Carli og Dalen (2006) påpekte tidligere at det finnes flere former for slektskap ut over det biologiske forholdet. I dag ses adopsjon på som en akseptabel måte å bli familie på. På bakgrunn av hentereisen og andre arenaer, som adopsjonsforberedende kurs, er det mange adoptivfamilier som velger å holde kontakt og møtes jevnlig. De danner et eget slektskap med hverandre, og kan feire høytider sammen, i likhet med andre biologiske familier (Howell, 2001). Flere av våre respondenter bekreftet at de gjerne vil opprettholde kontakten med flere av adoptivsøkerne fra kurset. Adopsjon har gitt familiene en felles historie og erfaring sammen. I forhold til dette skriver Howell (2001) at de har fått en kontakt med andre som er lik de selv. En slik kontakt kan være viktig for adoptivfamiliene for å kunne utveksle tanker og erfaringer om adopsjon. Med denne felles erfaringen kan de vise forståelse og støtte hverandre på både godt og vondt (Carli & Dalen, 2006). En mann

31 år, etter godkjenning, uttrykte seg slik *”Vi har vokst som partnere og for min del har jeg gledet meg til spesielt siste helga for å treffe folk igjen og ikke minst lære mer”*. Flere respondenter påpekte spesielt viktigheten av å snakke med andre i samme situasjon samt dele erfaringer med hverandre. Dermed kan adoptivsøkerne støtte hverandre i adopsjonsprosessen og fremtiden. En mann 30 år, før godkjenning, beskrev det slik *”Truffet veldig mange andre par i samme situasjon. Endelig noen å snakke med som skjønner hva dette dreier seg om”*. I forhold til den sosiale kontakten mellom adoptivsøkerne, påpeker Kvello (2007) at det kan være positivt og utviklingsfremmede for det sosiale nettverket. Carli og Dalen (2006) påpeker i forhold til at et sosialt nettverk kan skape en trygghet for foreldrene og barnet. Det var flere respondenter som påpekte at kurset ga dem mye kunnskap, og denne kunnskapen hadde bidratt til at de har fått diskutert mye som par i hverdagen. I tillegg hadde de fått trygghet til å diskutere sammen rundt adopsjon, og parene stiller likt i adopsjonsprosessen. Vi kan dermed anta at respondentene har tilegnet seg den samme kunnskapen ved å delta sammen på kurset. Kurset kan også ha bidratt til at partene har åpnet seg mer for hverandre, etter å ha snakket med andre i samme situasjon.

Ved utsagnet *”presentasjon ga mange nye innfallsvinkler på adopsjon”* var det flere respondenter som bekreftet dette etter endt kurs. Det kan gi en indikasjon på at respondentene har fått mer kunnskap om adopsjon, enn hva de ville ha fått dersom de ikke deltok på kurs. Som Vonheim (2002) påpeker er kompetanse ikke en medfødt egenskap. Dermed må adoptivsøkerne sette seg inn i områder rundt adopsjon for å få en økt kunnskap om dette. Analysen viste signifikante forskjeller mellom adopsjonsgruppene på dette utsagnet og det var flere i gruppen før godkjenning ($p < 0.000$) som hadde fått nye innfallsvinkler. Som nevnt har Bufdir et ønske om at adoptivsøkerne skal være tidlige i adopsjonsprosessen, og gjerne før de starter sosialrapporten hos kommunen når de deltar på kurs (Jfr. kap.2.2). Dette fordi adoptivsøkeren skal kunne reflektere over om de virkelig ønsker å adoptere eller ikke, mens de fortsatt deltar på kurs. Bufdirs ønske støtter oppunder resultatene våre om at gruppen før godkjenning har fått nye innfallsvinkler på adopsjon. En kvinne 28 år, før godkjenning, bekreftet det slik *”Det har satt i gang tanker og vi føler oss mer*

---

sikre på møte med barnevernet". Selv om adopsjonsforberedende kurs ikke er obligatorisk, understreker Bufdir at det viktigste er at adoptivsøkerne deltar uavhengig av hvor de er i adopsjonsprosessen (ibid.).

Som det kom frem av resultatene, var det vesentlig flere kvinner ($p < 0.000$) enn menn som var velkjente med innholdet i kurset før kursstart. Dette støtter resultatene fra kommentarfeltet 3d, "hvilken betydning kurset har hatt for deg, i forhold til din partner" at parene etter endt kurs synes å være mer likestilte enn før kursstart. En mann 29 år, etter godkjenning, uttrykte det slik "Jeg er blitt mer involvert i adopsjonen pga kurset, sto mer på sidelinja før". Med tanke på dette påpeker en kvinne 32 år, før godkjenning, det slik: "Fått i gang tankeprosesser hos både meg og mannen min, slik at vi er på samme "ståsted" og kan tenke og prate sammen. Før kurset var vel kanskje jeg kommet litt lengre i tankeprosessen da jeg hadde lest mer". I følge disse resultatene kan det tyde på at kvinner setter seg mer inn i adopsjonsprosessen på et tidligere tidspunkt enn menn. Ut fra de signifikante resultatene mellom adopsjonsgruppene og utsagnet "innholdet var velkjent for meg fra før", fant vi at i gruppen etter godkjenning ($p < 0.005$) var det flere respondenter som var velkjent med innholdet før kursstart. I lys av dette poengterte en mann 37 år, før godkjenning, viktigheten av sin deltakelse slik "Jeg kan vanskelig forestille meg hvordan det ville vært dersom bare en av oss hadde deltatt! Vi er enda mer sammensveiset i forhold til adopsjon, og begge er klar over de problemstillinger".

Avslutningsvis vil vi støtte oppunder respondentens svar til dette utsagnet, ved at 20 % mente de var velkjente med innholdet i kurset fra før. Det tilsier at adopsjonsforberedende kurs har lyktes med å formidle et nytt innhold til 80 % av respondentene som har deltatt på kursene. Foreldre må kunne tilegne seg nye ferdigheter innen foreldrerollen, og der de blant annet må gjøre seg bevisst over egne holdninger (Vonheim, 2002). Adopsjon handler i stor grad om å tilpasse seg nye situasjoner som foreldre og familie. I tillegg er det viktig at foreldrene lærer av egne erfaringer. Med tanke på dette resultatet skriver Vonheim (2002) at foreldre bør være villig til å kunne søke etter ny kunnskap. Vi kan se dette i sammenheng med at adoptivsøkerne har tilegnet seg ny kunnskap ved kursdeltakelse.

6.2 Respondentens eget utbytte ved kursdeltakelse

Adopsjonsforberedende kurs har i høyeste grad fått gode tilbakemeldinger ved hjelp av kursevaluering. Ut fra respondentenes svar bemerket vi oss at de mente at kurset hadde vært engasjerende og kunnskapsrikt for dem. De stilte seg generelt positive til kursets organisering og atmosfære. Resultatene viste at respondentene opplevde stor grad av trivsel på kurset. Dette kan sees i sammenheng med korrelasjonen vi fant mellom respondentenes ”tilfredsstillelse” og kurset ”atmosfæren”. En slik korrelasjonen ($r=.68$) anså vi som svært interessant. Respondentenes trivsel ved kursdeltakelse kan påvirke deres mening rundt utbytte av kurset, og hvordan de vurderte innholdet som ble presentert. Hvis de hadde mistroddes på kurset kunne det ha gitt utslag i negativ retning. Gjennom vår korrelasjonsmatrise viste det seg at respondentene har ”fått svar på spørsmålene sine” og dette hadde en tydelig sammenheng med at ”informasjonen ble formidlet på kurset” ($r=.44$). I tillegg korrelerte respondentenes ”svar på sine spørsmål” med ”målsetningen ved kurset” ($r=.40$). Ut fra resultatene kan vi se at respondentene var ”fornøyde med kurslokalene”, ettersom denne korrelerte med både ”atmosfæren på kurset” ($r=.64$) og ”respondentenes tilfredshet” ($r=.55$). Bufdir fortalte at de får like mange gode tilbakemeldinger fra de som både er tidlig og sent i adopsjonsprosessen (Jfr. kap.2.2). En kvinne 35 år, før godkjennelse, skrev det slik etter endt kurs: *”Før kurset følte jeg at vi var veldig tette, men jeg tror at vi har kommet enda tettere på hverandre nå, det føles som å være nyforelsket”*. Er det tilfelle at respondentene påvirkes av hverandres nærvær ved kursdeltakelse, og dermed blir de veldig positive i sine besvarelser? En kvinne 42 år, før godkjennelse, uttrykte seg slik *”Min partner har vært skeptisk til det å adoptere. Han virker mer positiv til det når han er på kurset, siden han da er sammen med andre som har svært engasjert i å adoptere. Men straks han kommer hjem igjen blir han like skeptisk igjen. Dessverre”*. Vi reflekterte rundt dette kommentarfeltet, og spurte oss om respondentens partner ble påvirket av de andres engasjement på kurset. I den forbindelse kunne partneren muligens ha glemt sin skepsis til adopsjon. En annen respondent beskrev det slik *”Det har vært en lettelse å møte andre par i samme situasjon, det gjør at vi er høyere på hele prosessen og*

---

snakker lettere om det sammen” mann 32 år, etter godkjenning. Med ”høyere på hele prosessen” tolke vi som en positiv tilstand som kan ha gjort denne mannen mer engasjert og motivert til å adoptere etter kursdeltakelse. Disse to sitatene kan bekrefte våre refleksjoner om at adoptivsøkerne kan bli påvirket av hverandre.

Ut fra respondentenes svar så vi hvordan de vurderte egen innsats på kurset. Flesteparten av respondentene svarte at de ble ”positivt overrasket over hvor lett det var å delta” på kurset. Ved undersøkelser av dette utsagnet fant vi signifikante forskjeller mellom aldersgruppene. Det var de yngste respondentene ($p < 0.004$) som var mest overrasket hvor lett det var å delta. Videre svarte litt under halvparten av respondentene at de ”deltok aktivt og engasjert” under hele kurset. I dette utsagnet fant vi tilsvarende signifikante forskjeller mellom aldersgruppene. Resultatet viste at det var den eldste aldersgruppen ($p < 0.006$) som var mer ”aktivt og engasjert” gjennom hele kurset. Kan dette skyldes at de eldre er mer erfarne enn de yngste, og derfor ikke engster seg for kursdeltakelse i like stor grad? Eller var det bare helt tilfeldig i akkurat disse kursene? Det kan være at de yngste muligens engstet seg mer for å delta enn de eldste. Av den grunn ble de overrasket over hvor lett det var å delta på kurset. Dette kan støtte resultatene fra utsagnet ”aktiv og engasjert”. Rundt 2 % av respondentene opplevde at det var vanskelig å engasjert seg ved kursdeltakelse. Det var flere menn ($p < 0.029$) enn kvinner som svarte på utsagnet det var ”vanskeligere for meg å være engasjert”. Selv om dette resultatet var statistisk signifikant, så må vi ta forbehold at det i utgangspunktet var få som bekreftet dette. Likevel ser vi en tydelig tendens mellom kjønnene.

I underkant av 40 % av respondentene bekreftet utsagnene ”etter en nølende start deltok jeg aktivt”, eller at de var mer ”aktiv på det personlige plan” (Jfr. tab.5.4.3.1). Dette kan skyldes at mange synes det var vanskelig å uttrykke seg om adopsjon overfor andre. Kan det hende at partnerne ikke har diskutert enkelte temaer før kursstart? For mange respondenter var det første gangen de snakker åpent om adopsjon og hvorfor de ønsket å adoptere. Dermed kan det i utgangspunktet være et sårbart tema for respondentene. Som tidligere nevnt (Jfr. kap.6.1.) påpeker vi at det er både personlig og følsomme temaer som blir diskutert i kurset. Likevel tyder det på at

de fleste følte seg trygge nok til å åpne seg overfor de andre respondentene. Muligens kan dette sees i sammenheng med den høye graden av trivsel, som respondentene uttrykte. Dersom de ikke hadde trivdes på kurset kunne det ha vært vanskeligere å delta aktivt og engasjerende på kurset. En kvinne 29 år, etter godkjenning, beskrev det slik ”*Det har vært godt å se at han tør å snakke åpent om tanker og følelser i plenum/grupper. I tillegg har det vært enklere å ta opp problemstillinger og tanker som dukker opp på de mest rare tidspunkt til tider. Godt å vite at vi er samkjørte*”.

Resultatene som ble presentert ovenfor viste tydeligere forskjeller mellom respondentenes alder i forhold til egen innsats på kurset. Derimot var det liten forskjell mellom kjønn og for hvor respondentene var i adopsjonsprosessen. Vi stiller oss spørsmålet om respondentenes egen innsats kan påvirke deres tilegnelse av kunnskap?

6.3 Betydningen av adopsjonsforberedende kurs for den kommende foreldrerollen

Vi mener adopsjonsforberedende kurs er viktig for *alle* adoptivsøkere, i forhold til Bufdirs målsetning (Jfr. kap.2.2). Som vi tidligere har påpekt, er målsetningen å forberede adoptivsøkere på hva det innebærer å adoptere et barn. Å adoptere et barn med en annen bakgrunn, kan ikke sammenlignes med det å føde egne biologiske barn (Bufetat, 2008a; Carli & Dalen, 2006). Det er viktig å bevisstgjøre adoptivsøkere på at disse barna har gjerne opplevd flere brudd med sine omsorgspersoner. For å understreke dette, ønsker vi å presentere et sitat fra en mann på 35 år, som har fått godkjenning til å adoptere. I tillegg har vedkommende kommet så lang i prosessen at han har oversendt adopsjonspapirene til barnets fødeland.

”Er blitt mer bevisst på hva adopsjon virkelig er. Vi har samme syn på hva dette egentlig dreier seg om. Vi snakker mer konkret om adopsjonen nå”.

Med tanke på sitatet ovenfor var det flere respondenter (70 %) som poengter at de hadde fått mer informasjon om hva adopsjon innebar. Tilegnelsen av en slik informasjon og kunnskap en får på disse kursene, kan bidra til å forberede

---

adoptivsøkerne til å møte mulig utfordringer i fremtiden. Under en adopsjon er det rimelig å tro at bevisstgjøring om barnets utfordringer og behov vil være sentralt (Kvello, 2007). Derfor vil det være viktig at nye omsorgspersoner kan tilegne seg ferdigheter og bevisstgjøres, slik at de kan forstå barnets behov. I den sammenheng vil empati være nødvendig for å vise respekt og omtanke for andres synspunkter og følelser, i dette tilfelle adoptivbarnet (Gresham & Elliott, 1990, ref. i Ogden, 2002). Det kan bidra til at de får en annen forståelse og respekt for sitt eget barn. I tillegg kan de føle seg bedre rustet som fremtidige adoptivforeldre. Sitatet ovenfor viser hvor viktig slike kurs er for kommende adoptivforeldre.

I forhold til det som presenteres ovenfor, fant vi i våre resultater at omtrent 80 % av respondentene bekreftet at de nå følte seg bedre rustet til å adoptere. Vi antar at kurslederne har lykket med å formidle de sentrale temaene til respondentene. Resultatene fra utsagnet ”jeg føler meg nå bedre rustet til å adoptere” viste at det var forskjell mellom hvor respondentene var i adopsjonsprosessen. Her kom det frem at respondentene før godkjenning ($p < 0.042$) syntes å være bedre rustet til å adoptere etter endt kurs, enn hva respondentene etter godkjenning var. Grunnen til dette resultatet kan være at de som er i gruppen før godkjenning, ikke sitter inne med like mye kunnskap som de som har fått godkjenning til adopsjon. Dermed er det stor sannsynlighet for at de som er tidlig i prosessen, kan ha tilegnet seg mer kunnskap og muligens føler seg bedre rustet til å adoptere. Adoptivsøkerne som er senere i prosessen, kan derimot ha mer bakgrunnskunnskap om adopsjon, ettersom de faktisk har kommet lenger i adopsjonsforholdet. De kan ha følt seg godt rustet til å adoptere allerede før kursdeltakelse, ved at de har diskutert og lest om adopsjon på forhånd. Dette støtter vårt resultat som ble presentert tidligere om at de som deltok på kurs senere i adopsjonsprosessen, var ”mer velkjent med innholdet fra før”. En kvinne 37 år, etter godkjenning, som har oversendt papirer til barnets fødeland, beskrev det slik ”Vi har nok fått snakket mer om mange emner selv om vi har diskutert det før. Men med lang reise vei gir det gode muligheter for lange samtaler”. Med dette sitatet kan det tenke seg at kurset er en ”hjelper” både for adoptivsøkere som har kommet tidlig og sent i adopsjonsprosessen. Kurset kan som sagt ha bidratt til en økt kunnskap hos respondentene og mestningsfølelse i forhold til ulike utfordringer både på kort og lang

sikt. Flere respondenter følte de hadde fått svar på mange tanker, ikke minst fått informasjon om temaer de ikke hadde tenkt over tidligere. Med tanke på dette poengtere en kvinne 30 år, etter godkjennelse, med mottatt forhåndssamtykke til adopsjon det slik ”*Styrket troen på oss som kommende foreldre*”.

Det var 501 respondenter som kommenterte ”hvilke betydning kurset har hatt for respondenten, og i forhold til sin partner”. At så mange besvarte dette spørsmålet er positivt da dette innebærer at respondentene har reflektert over hva kurset har gjort for dem som par. Vi må likevel påpeke at et fåtall av respondentene uttrykte at kurset ikke hadde noen betydningen for deres parforhold. Innenfor dette var det flere som skrev at de enten hadde diskutert mye på forhånd, eller at de som par hadde et godt samhold fra før. Foreldrenes forhold til hverandre i form av lojalitet og selvsikkerhet, påvirker i høy grad deres evne til å samarbeide som et foreldreteam (Kvello, 2007). Deres gjensidige støtte og tilpasning av omsorgen for barnet, gir gode indikasjoner på foreldrenes personlighet og evne til å danne en god familieatmosfære sammen. Ved at foreldrene viser gode samarbeidsevner, kan det gi barnet en trygghetsfølelse og et godt utgangspunkt for den videre psykososiale utviklingen. Denne utviklingen av relasjonen mellom foreldre og adoptivbarnet kan bidra til en positiv tilknytning og interaksjon (Rye, 2007). Dette kan føre til at barnets behov blir dekket, som igjen påvirker barnet mentalt, fysisk og følelsesmessig. Som tidligere nevnt påpeker Winnicott (1964) viktigheten av en god foreldrerolle, noe som innebærer å utvikle et trygt fellesskap med barnet. For å kunne utviklet dette trygge fellesskapet må foreldrene se barnets behov i forhold deres utvikling.

Etter endt kurs var det mange respondenter som mente at de hadde fått en felles plattform, og hadde reflektert rundt deres parforholdet. Parene har kunne fått en felles plattform som følge av deres kursdeltakelse. Tidligere har den ene i parforholdet vært ”pådriveren” i adopsjonsforholdet, og dermed satt seg mer inn i adopsjonsprosessen enn hva partneren hadde gjort. I underkant av 20 % av respondentene følte de hadde kommet nærmere hverandre ved kursdeltakelse. Med tanke på hva Kvello (2007) vektla angående foreldreteam kan dette resultatet bidra til å styrke forelderens felles foreldrerolle. Derfor er det en nødvendighet at parene viser respekt og empati overfor

---

hverandre i deres parforhold. I tillegg var det rundt 10 % av respondentene som mente at kurset hadde bidratt til at de nå er mer samkjørte med sin partner, og dermed sammen følte seg bedre rustet til å adoptere. Det var omtrent 5 % av respondentene som påpekte at beslutningen om adopsjon var styrket etter endt kurs. Selv om det var et fåtall som mente dette, kan det gi en indikasjon på at adopsjonsforberedende kurs har styrket noen av respondentenes avgjørelse om adopsjon. En kvinne 35år, før godkjenning, beskrev dette slik

”Jeg har fått bekreftet mange meninger som min partner var uenig i. Han er nå mer åpen og har lettere for å akseptere dette. Det har vært viktig å være her sammen da har vi en felles plattform når vi går videre. Før var det mest jeg som hadde satt meg inn i vår situasjon”.

6.4 Hvilke temaer kan øke foreldrekompetanse og bidra til en bedre forståelse for barnets tidligere erfaringer?

Som Bufdir har påpekt var temaene i adopsjonsforberedende kurs presentert i en bestemt rekkefølge (Jfr. kap.2.2). Temaene ble grundig gjennomtenkt av departementets arbeidsgruppe for å sikre at kurslederne skulle formidle innholdet på en formålstjenelig og en prosessorientert måte. Følgende tre temaer gjennomgås grundig i kurset. Disse temaene er tilknytning, barnets bakgrunn og livet som adoptivfamilie. Under temaet livet som adoptivfamilie er rasisme et viktig emne. De nevnte temaene støtter oppunder vårt valg av teoretisk referanseramme.

Temaene i kurset stimulere foreldrenes følelser og tanker, slik at de kan forberede sin foreldrerolle overfor et barn som har en ukjent fortid (Jfr. kap.2.2). Dette kan bidra til at adoptivsøkerne dermed får en større forståelse for barnets fortid. Som nevnt mener vi at adoptivsøkernes ”utbytte” av adopsjonsforberedende kurset kan økt deres kompetanse (Jfr. kap.3.5). Denne kompetanse er viktig for deres rolle som foreldre, og betegnes som foreldrekompetanse. Egidius (1996) definisjon på kompetanse omfatter at mennesket skal ha iboende egenskaper som er en betingelse for kunnskap, ferdigheter og holdninger. Ikke minst påpeker han at det bygges på menneskets

”knowhow” som er basert på erfaringene vi gjør oss i livet. I tillegg bør adopsjonsforeldre ha evnen til å bedømme og vurdere på en nøyaktig måte. Vonheim (2002) skriver at en slik kompetanse gjør at foreldrene kan møte, bearbeide og mestre utfordringer ved å ha barn. For å kunne gjøre dette må foreldrene ha tro på seg selv og en forventning om at de kan bruke disse egenskapene. En kvinne 28 år, før godkjenning, skrev dette ”*Kurset har gjort meg mer sikker på at dette skal vi greie. Er bare blitt mer positiv og sikker på at adopsjon er det rette*”. Denne kvinnen føler at hun har fått den kompetansen hun trenger, for å støtte hennes foreldrerolle. Dermed kan vi påstå at det er enkelte temaer i kurset, som kan utpeke seg som spesielt viktig for respondentene, og deres foreldrekompetanse.

Rundt halvparten av respondentene svarte at de har fått et mer nyansert bilde av adopsjon etter kursdeltakelse. Resultatene fra utsagnet ”mitt syn på adopsjon har blitt mer nyansert”, viste at det var signifikante aldersforskjeller. Det var de over 35 år ($p < 0.000$) som hadde fått et mer nyansert bilde av adopsjon, enn de under 35 år. Dette overrasket oss ettersom vi antok at dette ville være den yngste aldersgruppen da den mest sannsynlig er tidligere i adopsjonsprosessen enn den eldste aldersgruppen. Kan dette ha noe med respondentens ”modning” å gjøre? Det vil være naturlig at refleksjonsnivået stiger med alderen. Ettersom respondentene har fått et mer nyansert bilde av adopsjon, er det mulig at de har blitt klar over hvilke utfordringer de kan møte og hvordan de kan løse disse utfordringene (Dalen & Rygvold, 2004).

Rundt 71 % av respondentene svarte ja på utsagnet om at de hadde fått diskutert flere nye emner mens de deltok på kurs. Av resultatene fremkom det at respondentene etter godkjenning ($p < 0.025$) syntes å diskutere flere nye emner, enn hva respondentene før godkjenning gjorde. Som nevnt kan dette ha en sammenheng med at de etter godkjenning antageligvis har satt seg mer inn i temaer rundt adopsjon. Det var svært få respondenter (1.5 %) som bekreftet at det er enkelte områder som det nå har blitt vanskeligere å snakke om. Her var det spesielt respondentenes sykdomshistorie og bakgrunn for adopsjon som ble vanskeligere å snakke om. Ved at respondentene har diskutert flere nye emner er det mulighet for at de har innsett viktige forhold rundt

---

adopsjon. Carli og Dalen (2006) hevder at dette kan gjøre det for de å lettere å snakke om barnets bakgrunn.

”At vi har diskutert i grupper har bidratt til at vi ser en sak fra flere sider slik at vi har hatt mulighet til å diskutere videre ut i fra det. Vi har snakket en del om tilknytning og tilknytningsproblem, rasisme, barnets bakgrunn og hvordan eventuelt barnet har hatt det før det ble adoptert. I tillegg har vi blitt tryggere på hverandre i ekteskapet, vi vet mer om hva den andre mener, synes og tenker”. En kvinne 31 år, før godkjenning.

Tilknytning

De temaene respondentene diskutert mest var først og fremst tilknytning. Tilknytning er et viktig tema som er en rød tråd gjennom hele adopsjonsforberedende kurs.

Dermed kan det se ut som at kurslederne har lyktes med å formidle betydningen av temaet tilknytning. Med tanke på hvor viktig barnets tilknytning er, bør adoptivforeldrene være bevisste over at barnets tilknytningsmønster formes i løpet av det første leveåret. I løpet av dette året utvikler barnet som oftest et sterkt bånd til sine omsorgspersoner (Bowlby, 1984; Kvello, 2007). Den første tilknytningen kan være grunnlaget for hvordan barnet vil knytte seg til andre personer senere i livet (Haarklou, 2009). En kvinne 39 år, før godkjenning, uttrykte at hun hadde reflektert over dette *”Barnets tilknytning til oss som foreldre”*.

En må tenke på at barn er født sårbare og hvis deres behov ikke blir ivaretatt, kan dette få alvorlige konsekvenser senere i livet. I verste fall kan dette føre til at barnet utvikler tilknytningsforstyrrelser (Killén & Olofsson, 2003; Haarklou, 2007b).

Likevel må en ikke glemme at barnet kan utvikle trygg tilknytning ved at de opplever forutsigbare adoptivforeldre, som viser tålmodighet og oppmerksomhet vedrørende barnets signaler og behov (Killén, 2007; Haarklou, 2009). Haarklou (2007b) påpeker at barn som opplever at foreldrene er tilstedeværende i den første tiden, vil erfare at foreldre er tilgjengelige for dem. I forhold til dette påpekte denne kvinnen 46 år, etter godkjenning, viktigheten av dette *”Tilknytning og tilstedeværende for barnet den første tiden”*.

I den grad barnet utvikler trygg tilknytning til nye omsorgspersoner, vil det være avhengig av at adoptivforeldre klarer å være tilstedeværende når barnet er stresset (Dozier et al., 2001 ref. i Kvello, 2007). For å bli mer resilient må barnet kunne håndtere stress som følge av miljøbetingende risikoerfaringer (Backe-Hansen, 2007). I tillegg må adoptivforeldrene være klar over at alle barna er født med individuelle forskjeller, og de er selv med på å skape sitt eget miljø. En viktig faktor å tenke på her er ressursene til adoptivforeldrene.

Tilknytningsmønster

Som sagt kan tilknytningsmønstre gå fra generasjon til generasjon. (Bowlby, 1973, 1980, ref. i Killen, 2007). Den indre arbeidsmodellen dannes på bakgrunn av barnets erfaringer med tilknytningspersoner. Adoptivbarnet vil allerede ha tilknytningserfaringer før adopsjonen, og må gjennom en ny tilknytningsprosess (Dalen, 2007). En slik prosess kan oppleves som krevende og sårbar for adoptivbarnet. Hvordan denne prosessen går, vil avhengig av forelderens innsats og barnets tidligere erfaringer. I denne sammenheng vil barnet utvikle nye tilknytningsmønstre med sine adoptivforeldre (Rygård, 2005). Adoptivforeldrenes tilknytningsmønster vil også påvirke barnet. En kvinne 38 år, før godkjennelse skrev at hun har fått tenkt over ”*sin egen tilknytning til barnet*” etter endt kurs. Mary Main (ref. i Rygård, 2005) forsket på hvordan foreldrenes tilknytningsmønster ville påvirke samspillet med barnet. Videre forsket hun på hvordan tilknytningsmønstrene utveksles i den nye omsorgsfamilien på kort og lang sikt. På kort sikt ville barnets tilknytningsmønster påvirke omsorgen i familien. Det er viktig å få frem at foreldrenes forståelse for barnets reaksjonsmønster vil prege den videre tilknytningen. På lang sikt vil barn som har etablert en utrygg tilknytning kunne føre til store utfordringer i familien.

Tilknytningsvansker

Det er viktig at adoptivsøkere blir opplyst om hvilke konsekvenser dårlig omsorg på institusjoner og fosterhjem kan føre til. Som nevnt innledningsvis står mellom 5 og 25 % av adoptivbarna i fare for å utvikle en eller annen form for vansker (Clifford,

---

2009). Flere av våre respondenter uttrykte tanker om barnets tilknytningsvansker og andre området.

Adoptivbarn har som sagt opplevd flere omsorgsskift, noe som kan medføre betydelige konsekvenser for barnets personlighetsutvikling (Haarklou, 2009). Erikson (2000) hevder at innen det første leveåret vil barnet kunne få en grunnfølelse av tillit versus mistillit. Det er derfor viktig hvilke forhold eller relasjoner barnet har hatt før adopsjonen. Kan barnets erfaringer henge igjen etter adopsjon? Det å ha opplevd flere brudd med omsorgspersoner kan medføre at barnet får mistillit til voksne. Hvis dette er tilfellet, er det noe som adoptivforeldrene kan endre på? Barnet knytter seg til sine omsorgspersoner på ulike måter (Killén, 2007). Hvordan barnet knyttet seg avhenge av hvordan samspillet mellom barnet og nye omsorgsgivere er. Sensitivitet vil derfor være en vesentlig faktor i møte med adoptivbarnet. I forholdet til dette beskrev en kvinne 36 år, før godkjenning, det slik *”Blitt mer bevisst på temaer rundt tilknytningsproblematikk og det å se situasjonen fra barnets perspektiv”*.

Barnets bakgrunn

Det neste temaet som ble ansett som viktig var barnets bakgrunn. Flere av respondentene mente at dette temaet var et nytt emne de hadde fått diskutere som følge av adopsjonsforberedende kurs. En mann 29 år, etter godkjenning, skrev at *”Barnets fortid på barnehjem/fosterhjem var et tema som jeg fikk nytt søkelys på”*. Med dette utsagnet kan vi si at denne respondenten har bemerket seg barnets bakgrunn. Derfor er temaet barnets bakgrunn betydningsfullt å formidle i kurset, for at adoptivsøkerne kan få mer kunnskap og forståelse om barnets tid før adopsjon. Flere av respondentene påpekte at spesielt det biologiske forholdet hadde gjort inntrykk på dem. En kvinne 32 år, før godkjenning, uttrykte dette slik: *”Biologiske foreldre hadde vi ikke tenkt så mye på”*. Som sagt var det en kvinnelig respondent som påpekte at de hadde fått diskutert mange nye emner underveis i kurset (Jfr. kap.5.4.2). Dette var barnets bakgrunn og biologiske opphav. Med hensyn til dette mente hun at de måtte tenke over hvordan de skulle porjonere ut sin kjærlighet overfor barnet, istedenfor å gi alt på en gang. Dette kan ses i forbindelse med

Andersens (2005) uttalelser om hvordan foreldrene klare å møte barnet, og hvordan de tilpasser seg barnets behov.

Kvello (2007) hevder at adoptivforeldre bør ha evnen til å registrere og reagere på barnets signaler på en formålstjenlig måte. En mann 38 år, før godkjenning, beskrev dette ”*De viktigste momentene man er blitt mer oppmerksom på er barnets behov*”. I henhold til dette påpeker Andersen (2005) at det er viktig å tenke på barnets behov under deres reaksjonsmønster, dersom de skulle avvist sine adoptivforeldre. I den første tiden kan det hende at barnet knytter seg til en omsorgsperson om gangen. Ved slike tilfeller er det viktig at adoptivforeldrene ikke tar dette som en avvisning, men som et reaksjonsmønster hos barnet. Vi ønsker å presentere dette sitatet med tanke på Andersens uttalelse. En mann 27 år, før godkjenning, påpekte dette ”*Hvordan barnet har det oppi adopsjonsprosessen er nok det viktigste*”. I denne sammenheng skriver Sætersdal og Dalen (1999) at det kan føles vanskelig for adoptivforeldrene når barnet ikke knytter seg til dem.

Hvordan barnet reagerer på nye omsorgspersoner kan man aldri forberede seg nok på (Andersen, 2005). Barnet kan ha opplevd situasjoner tidligere som kan påvirke møtet med de nye omsorgspersonene. Omgivelsene rundt barnet vil gjerne preges av ulike forhold, som igjen kan påvirke den intellektuelle utviklingen (Tetzchner, 2001). Ofte er institusjonene preget av regelmessige rutiner. De ansatte har gjerne ansvaret for mange barn, og kontakten mellom pleierne på institusjonen og barna blir ofte kortvarig og upersonlig (Schaffer, 2000; Smith, 2002). I henhold til barnets viktige tilknytning det første leveåret, blir det krevende for barnet når de opplever utilstrekkelig omsorg, som ikke dekker deres grunnleggende behov. Disse behovene kan være så primitive som å være sultne eller trenge bleieskift (Sætersdal & Dalen, 1999). En mann 32 år, før godkjenning, påpeker sentrale områder rundt adopsjon ”*Tilknytningsproblemer, hvordan barnet er preget av sine første opplevelser*”. Mangelen på sosial kontakt og stimulering kan i følge Tetzchner (2001) redusere barnets kognitive fungering. En kvinne 38 år, etter godkjenning, påpeker ”*Barnehjemmets virkelighet*”. Som nevnt vises det filmer på kurset, og de brukes som et pedagogisk virkemiddel for å møte adoptivsøkernes tanker og følelser (Jfr.

---

kap.2.2). Disse filmene omhandler barnets bakgrunn, og med sitatet over kan det tenkes at denne kvinnen har reflektert over betydningen av barnets liv på institusjonen. Temaene som ble gjennomgått i kurset kan ha satt i gang viktige refleksjoner hos respondentene, noe som kommer til syne ved besvarelsene i kommentarfeltene.

En kvinne 35 år, før godkjenning, har i likhet med andre respondenter tenkt på dette: ”*Forholdene barna lever under før adopsjonen, hvordan de har det som adoptivbarn*”. Disse forholdene kan påvirke barnet, og det kan hende at disse barna har vært understimulert på institusjonene eller fosterhjem. Det kan påvirke deres emosjonelle, motoriske og kognitive utvikling. Dermed kan disse barna bli forsinket i deres utvikling, og de vil ha mye å ”ta igjen” (Beckett et al., 2006; Sætersdal & Dalen, 1999). Barnets erfaringer, mestring og læring vil være vesentlig for hvordan de oppfatter seg selv og omverden (Rye, 2007). De tidligere erfaringene som dannes kan prege forholdet til nye utfordringer senere i livet.

Livet som adoptivfamilie

Innen for dette temaet kommer hentereisen og rasisme. Dette var temaer respondentene understreket i sine svar.

Ved gjennomgang av kommentarfeltene kom vi over denne, en mann 34 år, før godkjenning, uttrykte seg slik: ”*Det har vært viktig for å holde diskusjonen vår oppe, samtidig som det har vært slitsomt å måtte forsvare beslutningen vår*”. Det er av stor betydning at adoptivforeldre opplever å bli respektert og akseptert for deres valg om å adoptere (Socialstyrelsen, 2008). På denne måten kan de få støtte av sitt nettverk, dette vil igjen kunne påvirke barnets videre oppvekst. Det innebærer også at adoptivsøkere viderebringer sin kunnskap etter kursdeltakelse til sitt nettverk, noe som kan føre til at familie og venner blir inkludert i prosessen. I følge Rye (2007), kan det være avgjørende å ha støtte fra familien for å dekke barnets fysiske behov i deres utvikling. Akkurat dette temaet var det flere respondenter som hadde reflektert over, hvor en kvinne 24 år, før godkjenning, skrev ”*Hvor mye og når man skal*

involvere andre personer. Og hvordan vi skal jobbe for å få vårt barn til å få en trygg og god oppvekst”.

Temaet hentereise og tiden etter hjemkomst var også et forholdsvis nytt emne som respondentene nå fikk diskutert. Mange viktige refleksjoner hører med under dette temaet. Blant annet skrev en kvinne 28 år, før godkjenning, dette: *”Vi har snakket om barnet, og hverdagen etter hentereisen. Dette var vi lite innom før kurset*”. Som sagt når et barn ikke opplever tilfredsstillende omsorg, kan de påvirkes av dette. Andersen (2005) påpeker at en vet ikke hvilke forhold barnet har opplevd i sitt fødeland. Flere respondenter uttrykte bekymring for hvilke reaksjoner barnet kunne vise ved hentereisen. Et eksempel på en slik reaksjon er at barnet kan virke uinteressert i kontakt med nye omsorgspersoner, avvisning og at de kan oppleves apatiske (Rye, 2007). I forhold til dette bekreftet en mann 35 år, før godkjenning, dette: *”Hentereisen og frastøting fra barnet*”. Denne respondenter kan ha reflektert over hentereisen og den første tiden med barnet. Han poengterer *”frastøting fra barnet*” noe vi ser på et reaksjonsmønster hos barnet i møte med nye omsorgspersoner.

Etter hentereisen bør adoptivforeldrene vise tilgjengelighet, slik at barnet blir tryggere på at foreldrene ikke forlater eller gir det opp (Haarklou, 2007b; Haarklou, 2009). Dermed kan barnet erfare og forvente at foreldrene er der for dem. En kvinne 33 år, før godkjenning, skrev dette *”Tilknytning, skjerme barnet den første tiden*”. Sitatet viser at vedkommende har reflektert over hva som kan være viktig den første tiden etter hentereisen. I tillegg kan vi kanskje tolke kommentaren slik at hun ønsker å fremme tilknytningen ved å skjerme barnet den første tiden. Det var også flere respondenter som påpekte at de savnet film fra hentereisen, og ytterligere informasjon om denne reisen.

Adoptivforeldre vil kunne ha ulike erfaringer med sine barn etter hjemkomst. Noen barn kan vise en atferd som går fra å være klengete, til å kunne være avvisende overfor sine foreldres omsorg og nærhet. I de tilfeller foreldrene opplever dette, kan de vise sin forståelse og respekt overfor barnet (Carli & Dalen, 2006; Kvello, 2007).

Dersom de voksne tilpasser seg barnets behov kan det sikre barnet en god utvikling, noe som kan gi barnet tryggere og mer stabile relasjoner i tiden som kommer. Hvis adoptivforeldrene er tilstede og beskyttelse barnets mot stress, kan de beskytte barnet mot negative emosjonelle og sosiale erfaringer senere i livet (Rye, 2002). Ved at adoptivbarnet kommer til et stabilt og trygt hjem, kan det bidra til at barnet får en god utvikling på samme måte som biologiske barn (Kallevik & Jansen, 2006). Barn som erfarer sine foreldres fysiske tilgjengelighet og emosjonelle nærhet, og som er sensitive overfor barnets behov, kan utvikle trygg tilknytning (Smith, 2002).

Adoptivforeldre stilles overfor ulike utfordringer når barnet kommer inn i familien og disse utfordringene kan løses på ulike måter. Kirk (1987) referert i Dalen og Rygvold (2004), påpeker at adoptivforeldre kan velge mellom to foreldrestrategier. Det handler om at de kan erkjenne forskjellen mellom det å føde biologiske barn og adoptere et barn med en annen bakgrunn enn dem selv. Ved at adoptivforeldre kan erkjenne disse forskjellene istedenfor å benekte dem, kan det bidra til at foreldrene blir mer åpne om adopsjonsforholdet. Dette kan føre til at det kan bli lettere for familien å snakke om barnets bakgrunn, både innenfor og utenfor familien. Carli og Dalen (2006) trekker frem forskning på dette feltet, som viser at åpenhet rundt adopsjonsforholdet vil kunne tilrettelegge for utviklingsbetingelsene til barnet. De fleste familier som adopterer et barn fra utlandet vil være mer synlig i samfunnet, enn familier med biologiske barn (Socialstyrelsen, 2008). I tillegg er det viktig å ikke stresse for mye over forskjellen i familien (Dalen & Rygvold, 2004). Dette kan gjelde tilfeller som kan oppstå i hjemmet eller vansker på skolen. Grunnen til det er at barnet kan påvirkes av dette. Hvordan barnet forholder seg til sin kulturelle bakgrunn vil være individuelt (Carli & Dalen, 2006). En må ikke glemme at alle barn er forskjellige, og har ulike behov. En kvinne 33 år, før godkjennelse, reflekterte over dette *”Fått høre at kanskje ikke alle barn er så opptatt av det biologiske opphavet, og at man ikke må prakke det på barnet”*.

Til slutt vil vi fremheve utviklingen av barnets tilhørighet i adoptivfamilien (Carli & Dalen, 2006). Det handler om samspillet mellom barnet og foreldrene, og mulige søsken, der spesielt to forhold poengteres. Det ene er at barnet føler likhet med

familien, her er det ikke snakk om likheter i utseendet. Det andre er å anerkjenne ulikheten i familien, noe som omfatter væremåter, meninger og deres felles interesser. Ved finne likehetstrekk til medlemmene i familien og kan barnet kan få en økt tilhørighet.

Rasisme var et tema som ble utdypet av mange respondenter. Her var det snakk om både egne og andres holdninger, fordommer og samfunnets syn. Mange adoptivsøkere har muligens ikke tenkt over at dette kan bli en utfordring i fremtiden. Mulig at det ligger så fjernt, at man ikke føler at dette er noe tema før det inntreffer. En kvinne 45 år, etter godkjennelse, som har mottatt forhåndsamttykke til adopsjon, poengterte temaet slik: ”*Ta stilling til tema som vi ikke hadde tenkt så mye over for eksempel rasisme*”. Gjennom kurset kan de ha blitt mer bevisst på at dette temaet i høy grad angår adoptivfamilier, som er mer synlige i samfunnet ettersom barnet sannsynligvis vil ha et annet utseende enn sine foreldre (Sætersdal & Dalen, 1999; Socialstyrelsen, 2008). I forholdet til dette kan familien dermed skille seg mer ut i samfunnet. Etter endt kurs er det mulig at adoptivsøkerne kan føle seg mer forberedt på dette tema, før de eventuelt kommer opp i en slik situasjon. Derfor er det av betydning at adopsjonsforberedende kurs har klart å formidle at rasisme er et viktig tema å reflektere over.

Et adoptert barn vil kunne føle seg annerledes i det norske samfunnet på grunn av sitt utseende. Howell (2006) påpeker at adopterte barn bruker mer tid til å tilpasse seg i det norske samfunnet enn hva deres jevnaldrende etniske norske venner trenger. Disse barna vil kunne møte reaksjoner og holdninger på grunn av deres utseende, og med tanke på dette er det viktig at adopsjonsforberedende kurs tar opp denne viktig diskusjonen om rasisme. Som oftest er det ikke før barnet forlater sine hjem at de kan møte samfunnets rasistiske holdninger. Utenlandsadopterte barn, som Howell (2001) skriver, er mer ”insidere” i samfunnet enn hva innvandrere er. Når disse barna forlater sine trygge omgivelser, der de er kjent og akseptert for sin bakgrunn, kan de møte samfunnets holdninger om at innvandrere er mer ”outsidere” i samfunnet.

Avslutningsvis vil vi trekke frem et viktig poeng av Carli og Dalen (2006), som mener at foreldre må unngå å bagatellisere barnets følelser rundt deres opplevelser av rasisme og diskriminering. Vi vil påpeke at barna må under ingen omstendigheter få følelsen av å være alene i en slik situasjon.

6.5 Respondentenes samlede vurdering av adopsjonsforberedende kurs

Den samlede vurderingen av kurset viste at respondentene stiller seg positive til det adopsjonsforberedende kurs. I følge resultatene har kurset bidratt til å styrke dem psykisk og kunnskapsmessig i forhold til adopsjon. Det var signifikante forskjeller mellom hvor respondenter befant seg i adopsjonsprosessen og om kurset hadde styrket dem kunnskapsmessig og psykisk. Gruppen før godkjenning ($p < 0.000$) ble mer styrket enn gruppen etter godkjenning. Jakobsen og Solholm (2009) fant i sine resultater fra effektstudien om PMTO- kurs at fosterforeldrene uttrykte at kurset hadde styrket dem kunnskapsmessig. Det hadde også vært betydningsfullt for barna og deres egen rolle som fosterforeldre. Ved å trekke paralleller til slike kurs kan man se kursene som en veiledning, der foreldrene får om mulig et annet syn på det de har i vente. De kan føle seg mer forberedt og bedre rustet til å ta i mot et barn med en annen bakgrunn. Det kom frem av undersøkelsen at fosterforeldrene har tatt i bruk prinsippene og teknikkene de hadde lært på kurs overfor barna, både daglig og ukentlig. I tillegg hadde ektefellene fått diskutert kunnskap de hadde fått på kurset i hverdagen enten daglig, ukentlig eller månedlig. Det vil derfor være nærliggende å tro at kommende adoptivforeldre også vil kunne ta i bruk de kunnskapene og verktøyene de har tilegnet seg på adopsjonsforberedende kurs.

Når det gjelder om påstanden om kurset har svart til deres forventninger, var det rundt halvparten av respondentene som bekreftet dette. Et fåtall har svart at denne påstanden ikke stemmer. Videre viser resultater at det er betydelige forskjeller mellom påstanden og hvor respondentene var i adopsjonsprosessen. Det var flere respondenter i den tidlige adopsjonsprosessen ($p < 0.026$) som mente at kurset hadde svart til forventningene deres. Kan vi spørre oss om hvilke forventninger

respondentene har hatt før kursstart? Dette spørsmålet synes vi var litt misvisende, noe vi har reflektert over i delkapittel 4.8, kommentar til spørreskjemaet. Vi må spørre oss om er vi har forstått og tolket spørsmålet og respondentenes svar riktig? Vi må være tro mot respondentenes svar, og ikke tolke det annerledes enn hvordan det fremkommer (Dalen, 2004). Kan dette være en trussel mot undersøkelsen validiteten?

Et fåtall (4 %) av respondentene var ikke enig om at kurset har vært utmerket som en helhet. Dette er et lavt tall, noe som tilsier at overvekten av respondentene i utvalget mener kurset i sin helhet har vært utmerket. Flere kvinner ($p < 0.036$) enn menn mente at kurset hadde var utmerket. Gruppen før godkjenning ($p < 0.047$), syntes at kurset hadde vært utmerket som en helhet, mer enn de som var i gruppen etter godkjenning.

---

7. Sammenfatning

Avsluttende ord

I vår oppgave har vi trukket frem viktigheten med adopsjonsforberedende kurs, på bakgrunn av adoptivsøkeres vurdering. Vi har med hensyn til dette tatt utgangspunkt i våre problemstillinger, som er følgende

- ***Hvordan vurderer adoptivsøkere innhold og eget utbytte etter gjennomført adopsjonsforberedende kursets?***
  - *Hvilken betydning har adopsjonsforberedende kurs før adoptivsøkerne forberedelse til foreldrerollen, og forståelse av barnets tidligere erfaringer?*
  - *Hvilke tema(er) er særlig sentrale for økt foreldrekompetanse?*

At utfallet av kursets samlede vurdering kom godt ut i vår undersøkelse, kan støtte opp under Jakobsens og Solholms (2009) resultater fra deres studie av PMTO- kurs for fosterforeldre. Som det ble nevnt tidligere kan ikke PMTO og PRIDE kurs relateres direkte til adopsjonsforberedende kurs, men vi kan trekke paralleller med viktigheten av slike kurs (Jfr. kap.6.1). Det PMTO og PRIDE kursene har til felles med adopsjonsforberedende kurs, er at kursdeltakerne får en opplæring, spesielt om barnets behov og bakgrunn. I likhet med adoptivbarn, er fosterbarn på mange områder en sårbar og utsatt gruppe (Jakobsen & Solholm, 2009). Dermed kan en slik informasjon til kommende foreldre gi et grunnlag og en forståelse, for hva barnet kan ha opplevd tidligere. Dette kan knyttes til vår undersøkelse ettersom det tidligere ikke er gjennomført noe evaluering av adopsjonsforberedende kurs.

Ved å trekke paralleller mellom målsetningene til PMTO og adopsjonsforberedende kurs, ser vi et felles trekk der det i det store og hele handler om forebygging. Disse kursene er opprettet med tanke på å ”hjelp” omsorgspersoner til fosterbarn og adoptivbarn. Videre handler det om å beskytte barna, slik at de skal kunne få en positiv utvikling. I forhold til hva Anke (2007) skriver, er et behandlingsmessig arbeid nødvendig, som for eksempel PMTO kurs, for å fremme trygg tilknytning. Dermed vil vi tørre å påstå at dette også er nødvendig med tanke på adoptivbarn.

Avslutningsvis kan vi si at adopsjonsforberedende kurs i høyeste grad har fått gode tilbakemeldinger av respondentene etter endt kurs. Respondentene mente at kurset var nyttig, engasjerende og kunnskapsrikt. De tilegnet seg mye kunnskap som de anså som viktig i forhold til deres mulige kommende foreldrerolle. For å trekke flere paralleller til PMTO kursene, uttrykte disse respondentene at de ønsket tettere oppfølgingsamtaler etter kursdeltakelse (Jakobsen & Solholm, 2009). Vi fant flere tendensene fra våre respondenter om at de ønsket seg et oppfølgingskurs etter at barnet hadde ankommet.

Tanker om fremtiden

Innledningsvis ble det skrevet at vi i utgangspunktet skulle undersøke om deltakerne, i etterkant av en adopsjon, mente at adopsjonsforberedende kurs hadde hatt en positiv effekt for dem (Jfr. kap.1.3). Det ville imidlertid vært av interesse å undersøke de faktiske virkningene av kurset. Derfor er en anbefaling for videre undersøkelse å foreta en studie av foreldre som har adoptert og som har deltatt på adopsjonsforberedende kurs i regi av Bufdir. Det ville ha vært interessant å sammenligne disse foreldrene med andre foreldre som har adoptert, men som ikke har deltatt på adopsjonsforberedende kurs.

Vi vil igjen poengtere at adopsjon kan stille adoptivfamilien for ulike fremtidige utfordringer (Dalen & Rygvold, 2004). I sammenheng med dette vil det være betydningsfullt å tilby adopsjonsforberedende kurs til *alle* adoptivsøkere.

Innledningsvis ble det poengtert (Jfr. kap.1.1) at det står skrevet i statsbudsjettet for 2009, at Bufdir skal ha ansvaret for å tilby alle førstegangsadoptanter adopsjonsforberedende kurs (Det Konglege Barne- og likestillingsdepartementet 2008/2009). Som Bufdir tidligere påpekte krever ikke alle land at adoptivsøkerne har deltatt på adopsjonsforberedende kurs, men dette er noe de sterkt ønsker (Jfr. kap.2.2). Dermed er Norge det eneste landet i Norden som ikke krever obligatoriske kurs for sine adoptivsøkere. Selv om kurset per i dag ikke er obligatorisk, har man likevel kommet et skritt nærmere om at adopsjonsforberedende kurs skal være obligatorisk for alle adoptivsøkere, som skal adoptere et barn fra utlandet.

Kildeliste

- Adopsjonsforum (2008). *Adopsjonsforberedende kurs*. Publisert 12. Februar 2008. Hentet 2. November 2008, fra Adopsjonsforum
<http://www.adopsjonsforum.org/index.aspx?article=1737090>
- Adopsjonsforum (2009a). *Samarbeidsland, Chile*. Publisert 12. Mai 2009. Hentet 3. Juli 2009, fra Adopsjonsforum
<http://www.adopsjonsforum.no/index.aspx?article=500176&mid=500176>
- Adopsjonsforum (2009b). *Samarbeidsland, Colombia*. Publisert 2. Juli 2009. Hentet 3. Juli 2009, fra Adopsjonsforum
<http://www.adopsjonsforum.no/index.aspx?article=500177&mid=500177>
- Andersen, T. (2005). *Adopterte barns bakgrunn. Utarbeidet for de tre adopsjonsorganisasjonene i Norge*. Temahefte Barne- og familiedepartementet. Publisert 31. Mars 2009. Hentet 15. Februar 2009, fra Adopsjonsforum
<http://www.adopsjonsforum.no/index.aspx?article=351349>
- Anke, T. (2007). *Tilknytning mellom fosterbarn og fosterforeldre: et behandlingsperspektiv*. Tidsskrift for Norsk Psykologforening, Vol 44, nr.10. (s.1230-1238). Hentet 8. April 2009, fra http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=31738&a=2
- Ask, F.F. (2006). *Elementær statistikk. En pedagogisk innføring* (5.utg.). Kristiansand: UNIKURS ask.
- Backe-Hansen, E. (2007). Hvordan kan gode fosterforeldre bidra til utvikling av resiliens? I A.I.H. Borge, (red.). *Resiliens i praksis. Teori og empiri i et norsk perspektiv*. (s.105-118). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Bae, B. (2005). Å se barn som subjekt – noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehage. Vedlegg til høringsnotat ”*Klar, ferdig, gå – tyngre satsing på de små*”. (s.1-13).
- Barne- og likestillingsdepartementet (2000). *Rundskriv om utenlandsadopsjon med retningslinjer for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem*. Publisert 19. Juni 2000. Hentet den 20. Juni 2009, fra Regjeringen
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/rundskriv/2000/rundskriv-om-utenlandsadopsjon-med-retni.html?id=108650>
- Barneombudet (2005). Forslag til endring i lov om adopsjon – innføring av obligatoriske adopsjonsforberedende kurs. Publisert 25. Oktober 2005. Hentet 10. Februar 2009, fra Barneombudet
http://www.barneombudet.no/horingsutt6/2005/forslag_ti2/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2008a). *Adopsjonsforberedende kurs*. Publisert 1. Juni 2006 – Sist endret 17. Juni 2009. Hentet 21. Oktober 2008, fra Bufetat
<http://www.bufetat.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=5473>

-
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2008b). *Søknad og saksbehandling*. Publisert 22. September, 2008. Hentet 19. Februar 2009, fra Bufetat http://www.bufetat.no/?module=Articles;action=ArticleFolder_publicOpenFolder_ID=792
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2008c). Sosialrapport og veiledningshefte (Word-format) (Skjema Q-0297), Q-1046 Veiledningshefte om utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon. Hentet 19. Februar 2009, fra Bufetat http://www.bufetat.no/?module=Articles;action=Article_publicShow_ID=4173
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2009a). *Barn ankommet gjennom de norske adopsjonsforeningene 1979 – 2008*. Publisert 6. Januar 2009. Hentet 22. April 2009, fra Bufetat <http://www.bufetat.no/filestore/Bufetatno-dokument/Adopsjon/Maraton2008-alleforeninger.htm>
- Barne-, ungdoms- og familieetaten (2009b). *Hjelp utanfor heimen. Opplæring av fosterforeldre*. Publisert 12. Mars 2009. Hentet 19. Juni 2009, fra Bufetat http://www.bufetat.no/?module=Articles;action=Article_publicOpen_ID=381
- Beckett, C., Castle, J., Colvert, E., Groothues, C., Kreppner, J., Maughan, B., O'Conner, T.G, Rutter, M., Sonuga-Barke, E.J.S. & Stevens, S. (2006). *Do the Effects of Early Severe Deprivation on Cognition Persist Into Early Adolescence? Findings From the English and Romanian Adoptees Study*. Child Development, Volume 77, Number 3. (Pages 696-711).
- Befring, E. (2007). *Forskningsmetode med etikk og statistikk* (2.utg). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Berge, J. (2005). *PMTO- og Marte Meo kurs for fosterforeldre, forskningsprosjekt, høsten 2005- sommeren 2007*. Publisert 7. September 2005. Hentet 2. juni 2009, fra Marte Meo foreningen. <http://martemeo.no/default.asp?k=3&id=223&aid=14>
- Bowlby, J. (1984). *Attachment and Loss: Volume I*. Harmondsworth: Pelican Book
- Bunkholdt, V. & Sandbæk, M. (2008). *Praktisk barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Carli, A. & Dalen, M. (2006). *Adopsjonsfamilien. Informasjon og veiledning til adoptivforeldre*. Hentet 7. April 2009 fra <http://www.bufetat.no/filestore/Bufetatno-dokument/Familie/Foreldrereettleingsprogrammet/Temahefte/Adopsjonsfamilien.pdf>
- Clifford, G. (2009). *Gruppeveiledning for adoptivforeldre*. Publisert av Bufetat, region midt-Norge. Publisert Januar 2009. Hentet 22. juni, 2009, fra Bufetat http://www.bufetat.no/filestore/Diverse_dokumenter/Region_Midt-Norge/Diverse_doc/Rapportgruppeveiledningforadoptivforeldre.pdf
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode. En kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Dalen, M. (2007): Prosjektplan for forskningsprosjektet ”Internasjonalt adopterte barns sosiale utvikling”. Institutt for Spesialpedagogikk: Universitetet i Oslo.

-
- Dalen, M. & Rygvold, A.L. (2004). Internasjonale adopsjoner i Norge i Befring, E. & Tangen, R. (Red.). *Spesialpedagogikk*. (s. 593-611). Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.
- Det Kongelige Barne- og likestillingsdepartementet. St.prp.nr.1 (2008-2009). For budsjettåret 2009. Kap.858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Publisert 12. September 2008. Hentet 11. November 2008, fra http://www.statsbudsjettet.dep.no/upload/Statsbudsjett_2009/dokumenter/pdf/bld.pdf#page=87
- Dokpro (2006). *Norske ordbøker. Bokmålsordboka*. Publisert 23. Januar 2006. Hentet 29. Juni, 2009, fra Dokpro <http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=utsagn&bokmaal=S%F8k+i+Bokm%E5lsordboka&ordbok=bokmaal&s=n&alfabet=n&renset=j>
- Egidius, H. (1996). *Psykologisk leksikon*. Otta: AiT Enger A/S
- Erikson, E.H. (2000). *Barndommen og samfunnet* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Finlex (1996). Adoptionslag 8.2.1985/153; 28 § 22.3.1996/175. 25. Publisert 25. Juni 2009. Hentet 27. Juni 2009, fra Finlex <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1985/19850153>
- Fosterhjem (2009). *Opplæring og godkjenning*. Hentet 19. Juni 2009, fra Fosterhjem http://www.fosterhjem.no/Temameny/Hvordan_bli_fosterhjem+/Opplaring_og_godkjenning/
- Grøholt, B., Sommerschild, H. & Garløv, I. (2001). *Lærebok i barnepsykiatri* (3.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Haarklou, J. (2007a). *Psykologspesialist Joachim Haarklou*. Hentet 20. April 2009 fra <http://www.haarklou.no/>
- Haarklou, J. (2007b). "Emma tvert imot"- eller noe mer – eller noe mer – 10 år senere: Hun trenger TIFA: de tilknytningsfremmede aktiviteter. Publisert 3. Desember 2007. Hentet 10. April 2009, fra <http://www.haarklou.no/artikler/emma2007.pdf>
- Haarklou, J. (2009). "Emma tvert imot"- eller noe mer? Adoptivbarn med reaktiv tilknytningsforstyrrelse eller tidlig følelsesmessig skade (revidert artikkel). Hentet 10. April 2009, fra <http://www.haarklou.no/artikler/emma2009.pdf>
- Hellevik, O. (1999). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Helsedirektoratet (2009). *Elektronisk søkeverktøy KITH/FinnKode*. Utviklet av KITH. Hentet 18. Juni 2009, fra KITH/FinnKode <http://finnkode.kith.no/>
- Howell, S. (2001). "En vanlig familie": utenlandsadopsjon i Norge, et stadig voksende fenomen. I Howell, S. & Melhuus, M. (red.) *Blod- tykkere enn vann? Betydninger av slektskap i Norge*. (s. 73- 98). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

-
- Howell, S. (2006). *The Kinning of Foreigners. Transnational Adoption in a Global Perspective*. New York: Berghahn Books/ British Library Cataloguing in Publication Data.
- Jakobsen, R. & Solholm R. (2009). Evaluering av PMTO- kurs for fosterforeldre- en effektstudie. Publisert 4. Mai 2009. Hentet 2. juni 2009, fra Unifobhelse <http://www.unifobhelse.no/contentitem.aspx?ci=4629&lg=1>
- Johannessen, A. (2007). *Introduksjon til SPSS* (3.utg.). Oslo: Abstrakt Forlag.
- Íslensk ættleiðing (2000). The Icelandic Adoption Society. Hentet 23. Oktober 2008, fra Íslensk ættleiðing <http://www.isadopt.is/index.php?p=english>
- Kallevik, S.A. & Jansen, M. (2006). *Adopsjonsbok. Veien til en familie*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Killén, K. (1991). *Sveket. Omsorgssvikt er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Killén, K. & Olofsson, M. (2003). *Det sårbare barnet. Barn, foreldre og rusmiddelproblemer* (red.). Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Killén, K. (2007). *Barndommen varer i generasjoner. Forebygging er alles ansvar* (2.utg.). Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Kleven, T.A. (2002a). Data og datainnsamlingsmetoder. I T.A. Kleven (red.), *Innføring i pedagogiske forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering*. (s.61-83). Oslo: GCSM AS.
- Kleven, T.A. (2002b). Statistikk. I T.A. Kleven (red.), *Innføring i pedagogiske forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering*. (s.84-119). Oslo: GCSM AS.
- Kleven, T.A. (2002c). Hvordan er begrepene operasjonalisert? –Spørsmålet om begrepsvaliditet. I T.A. Kleven (red.), *Innføring i pedagogiske forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering*. (s.120-138). Oslo: GCSM AS.
- Kvello, Ø. (2007). *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Lund, T. (2002). Metodologiske prinsipper og referanserammer. I Lund, T. (red.), *Innføring i forskningsmetodologi*. (s.79-123). Otta: Unipub forlag.
- NESH (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Publisert Mars 2006. Hentet 2. Desember 2008, fra NESH [http://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Forskningsetiske%20retningslinjer%20for%20samfunnsvitenskap,%20humaniora,%20juss%20og%20teologi%20\(2006\).pdf?epslanguage=no](http://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Forskningsetiske%20retningslinjer%20for%20samfunnsvitenskap,%20humaniora,%20juss%20og%20teologi%20(2006).pdf?epslanguage=no)
- Ogden, T. (2002). *Sosial kompetanse og problematferd i skolen. Kompetanseutviklende og problemløsende arbeid i skolen*. Oslo: Gyldendal akademisk forlag.
- Rye, H. (2002). *Tidlig hjelp til bedre samspill*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

-
- Rye, H. (2007). *Barn med spesielle behov. Et relasjonsorientert perspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Rygård, N.P. (2005). *The Adult Attachment Interview (AAI) (Interview om voksnes tilknytningsform) og adoptionsansøger-samtaler*. Upublisert manuskript.
- Schaffer, R.H. (2000). *På barns vegne. Psykologiske spørsmål og svar*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Smith, L. (2002). *Tilknytning og barns utvikling*. Kristiansand: Høyskoleforlaget Grafisk Produksjon.
- Socialstyrelsen, Myndigheten för Internationella Adoptionsfrågor. (2008). *Att bli förälder till ett barn som redan finns*. FGO- Form Gunnel Olausson AB.
- Sætersdal, B. & Dalen, M. (1999). *"Hvem er jeg? Adopsjon. Identitet. Etnisitet*. Spydeberg: Akribe Forlag.
- Tetzchner, von S. (2001). *Utviklingspsykologi. Barne – og ungdomsalderen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Vedeler, L. (2000). *Observasjonsforskning i pedagogiske fag en innføring i bruk av metoder*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Vonheim, K. (2002). *"Det er jo annerledes..." om foreldrerolle og foreldrekompetanse i familier med utenlandsadopterte barn*. Akademisk avhandling, Universitet i Oslo, Oslo.
- Waaktaar, T. & Christie, H. J. (2000). *Styrk sterke sider. Håndbok i resiliencegrupper for barn med psykososiale belastninger*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Winnicott, D.W. (1964). *The child, the family and the outside world*. London: Penguin Books.
- World Health Organization (1993). *The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders .Diagnostic criteria for research*. Geneva. Hentet 18.juni 2009, fra WHO <http://www.who.int/classifications/icd/en/GRNBOOK.pdf>

Vedlegg 1

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hørfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Monica Dalen
Institutt for spesialpedagogikk
Universitetet i Oslo
Postboks 1140 Blindern
0318 OSLO

Vår dato: 17.02.2009

Vår ref.: 20776 / 2 / 503 Deres ref.:

Deres ref.:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 16.12.2008. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 11.02.2009. Meldingen gjelder prosjektet:

20776	<i>En hjelpende hånd for adoptivforeldre. Foreldrens vurdering av adopsjonsforberedende kurs</i>
Behandlingsansvarlig	Universitetet i Oslo, ved institusjonens overste leder
Daglig ansvarlig	Monica Dalen
Student	Therese Gunset

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i melde skjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.11.2009, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Synnøve Økland Jahnsen

Kontaktperson: Synnøve Økland Jahnsen tlf: 55 58 83 34

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Therese Gunset, Arcanders gate 1, 0192 OSLO

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0318 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHØM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. lynn.svanen@vtz.ntnu.no

TRONDHØM: NSD, SNT, Universitetet i Tromsø, 9007 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmas@sv.uio.no

Forts. Vedlegg 1

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

20776

Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan 10 - 15 par adoptivforeldre opplever og vurderer forberedende kurs i møte mellom adoptivbarn og adoptivforeldre, arrangert av Bufdir (barne, ungdoms- og familiedirektoratet). Det vil gjøres personintervju og Bufdir vil videreformidle førstegangskontakt med utvalget i form av informasjonsskriv og forespørsel, svarslipp og frankert konvolutt for dem som ønsker å delta.

Personvernombudet finner at behandlingen av personopplysninger i prosjektet kan hjemles i personopplysningsloven § 8 1. ledd (samtykke). Informasjonsskrivet, sendt ombudet 11.02.2009, finnes tilfredsstillende forutsatt at det tilføyes kontaktopplysninger til veileder.

Senest ved prosjektslutt 30.11.2009 anonymiseres data og lydopptak slettes. Med anonyme opplysninger forstås opplysninger som ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner i et datamateriale, verken direkte gjennom navn eller personnummer, indirekte gjennom bakgrunnsvariabler eller gjennom koblingsnøkkel eller krypteringsformel.

Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom studentene Therese Gunset og Sylvia Krogstad.

Vedlegg 2

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagre gate 29
N-5007 Bergen
Norge
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 085 321 884

Monica Dalen
Institutt for spesialpedagogikk
Universitetet i Oslo
Postboks 1140 Blindern
0318 Oslo

Dato: 25.03.2009

Vår ref: SØMLR 20776

Deres dato:

Deres ref:

ENDRING AV FORSKNINGSPROSJEKT

Vi viser til telefonsamtale med student Therese Gunseth 02.03.2009 og endringskjema mottatt 24.03.2009 gjeldende prosjektet:

20776 En hjelpende hånd for adoptivforeldre. Foreldrenes vurdering av adoptjonsforberedende kurs

Ombudet opplyses om at studentene Therese Gunset og Sylvia Krogstad ikke vil benytte intervju som forskningsmetode, slik prosjektet opprinnelig var tenkt, men i stedet benytte anonymiserte data fra evalueringsskjema av adoptjonsforberedende kurs som gjennomføres av Bufdir. Hensikten med oppgaven blir den samme, men med en annen tilnæringsmetode. Studentene oppgir videre at de vil registrere opplysninger fra skjemaene i en kodebok i SPSS16, og at dette vil slje i lokalene til Bufdir.

Ombudet oppfatter det slik at det ikke på noe tidspunkt skal registreres noen navn koblet til datamaterialet og at det heller ikke vil registreres detaljerte nok, eller mange nok bakgrunns- eller situasjonsopplysninger, til at datamaterialet vil fremstå som indirekte personidentifiserende. Ombudet legger til grunn at det verken foretas behandling av personopplysninger med elektroniske hjelpemidler eller opprettes et manuelt personregister som inneholder sensitive personopplysninger. Med bakgrunn i endringsopplysningene har ombudet nå registrert at prosjektet ikke lenger omfattes av meldeplikten i henhold til personopplysningsloven.

Ta gjerne kontakt dersom noe er uklart.

Kontaktperson: Synnøve Økland Jahnsen 55 58 83 34

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen
Bjørn Henrichsen

Synnøve Økland Jahnsen
Synnøve Økland Jahnsen

Kopi Therese Gunset og Sylvia Krogstad.

Avdelingskontorer / District Offices

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uib.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyste.sjovoll@ntnu.no
BOSNÅS: NSD, SVU, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsd@hiv.uio.no

Vedlegg 3

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
Postboks 8113 Dep.
0032 oslo

Therese Gunset
Arctandersgate 1
0192 Oslo

Oslo, 22. april 2009.

Bekreftelse

Bufdir bekrefter med dette at vi bistår Sylvia Krogstad og Therese Gunset i forbindelse med deres masteroppgave ved Institutt for spesialpedagogikk (ISP) ved Universitetet i Oslo, etter godkjenning fra NSD.

Etter ønske fra Sylvia Krogstad og Therese Gunset bidrar vi med ulike typer informasjon om våre adopsjonsforberedende kurs. Dette innebærer blant annet at Sylvia Krogstad og Therese Gunset får lese gjennom kursevalueringer skrevet av kursdeltakere som har deltatt på slike kurs. Gjennomsynet foregår i våre kontorlokaler, slik at all informasjon om enkeltpersoner og familier blir behandlet konfidensielt og anonymt.

I tillegg bidrar vi med hjelp og støtte til oppgaveløsningen i ulike situasjoner etter behov dersom vi har anledning til det.

Sylvia Krogstad og Therese Gunset har opplyst at Bufdir vil få tilgang til masteroppgaven etter at denne er ferdigstilt.

Med hilsen

Ingrid Hustad Hansen
seksjonssjef
adopsjonsseksjonen

Helene Vedeld
førstekonsulent
adopsjonsseksjonen

Vedlegg 4

KOMPIS

Taushetserklæring for personer som utfører en tjeneste eller arbeid for Bufetat

Navn: Therese Bunset Fødselsdato: 10037938624

Jeg er kjent med bestemmelsene i forvaltningsloven § 13 og erklærer at jeg vil respektere reglene.

Jeg forplikter meg herved til

- å hindre at andre får adgang til eller kjennskap til opplysninger undergitt taushetsplikt som jeg får kjennskap til gjennom min utføring av tjeneste eller arbeid for Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat).

Jeg er kjent med at jeg, ved å handle i strid med bestemmelsene, kan pådra meg straffeansvar etter straffeloven § 121 som er gjengitt på dette skjema. Jeg er klar over

- at brudd på taushetsplikten kan medføre straffeansvar
- at taushetsplikten gjelder også etter at min tjeneste eller arbeid for Bufetat er opphørt

Forvaltningsloven:

§ 13. (taushetsplikt).

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om:

1. noens personlige forhold, eller
2. tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår.

Som personlige forhold regnes ikke fødested, fødselsdato og personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted, med mindre slike opplysninger røper et klientforhold eller andre forhold som må anses som personlige. Kongen kan ellers gi nærmere forskrifter om hvilke opplysninger som skal regnes som personlige, om hvilke organer som kan gi privatpersoner opplysninger som nevnt i punktet foran og opplysninger om den enkeltes personlige status for øvrig, samt om vilkårene for å gi slike opplysninger.

Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet. Han kan heller ikke utnytte opplysninger som nevnt i denne paragraf i egen virksomhet eller i tjeneste eller arbeid for andre.

Tilføyd ved lov 27 mai 1977 nr. 40, endret ved lov 11 juni 1982 nr. 47.

Straffeloven:

§ 121.

Den som forsettlig eller grovt uaktsomt krenker taushetsplikt som i henhold til lovbestemmelse eller gyldig instruks følger av hans tjeneste eller arbeid for statlig eller kommunalt organ, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder.

Begår han taushetsbrudd i den hensikt å tilvende seg eller andre en uberettiget vinning eller utnytter han i slik hensikt på annen måte opplysninger som er belagt med taushetsplikt, kan fengsel inntil 3 år anvendes. Det samme gjelder når det foreligger andre særdeles skjerpene omstendigheter.

Denne bestemmelse rammer også taushetsbrudd m.m. etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet.

Endret ved lover 27 mai 1977 nr. 40, 28 juli 2000 nr. 73.

Sted/dato 12/2-09 Underskrift

Taushetserklæringen returneres Barne- ungdoms- og familieetaten, region ..... innen .....

Vedlegg 5

Taushetserklæring for personer som utfører en tjeneste eller arbeid for Bufetat

Navn: SYLVIA KROGSTAD Fødselsdato: 03.10.1984

Jeg er kjent med bestemmelsene i forvaltningsloven § 13 og erklærer at jeg vil respektere reglene.

Jeg forplikter meg herved til

- å hindre at andre får adgang til eller kjennskap til opplysninger undergitt taushetsplikt som jeg får kjennskap til gjennom min utføring av tjeneste eller arbeid for Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat).

Jeg er kjent med at jeg, ved å handle i strid med bestemmelsene, kan pådra meg straffansvar etter straffeloven § 121 som er gjengitt på dette skjema. Jeg er klar over

- at brudd på taushetsplikten kan medføre straffansvar
- at taushetsplikten gjelder også etter at min tjeneste eller arbeid for Bufetat er opphørt

Forvaltningsloven:

§ 13. (taushetsplikt).

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om:

1. noens personlige forhold, eller
2. tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår.

Som personlige forhold regnes ikke fødested, fødselsdato og personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted, med mindre slike opplysninger røper et klientforhold eller andre forhold som må anses som personlige. Kongen kan ellers gi nærmere forskrifter om hvilke opplysninger som skal regnes som personlige, om hvilke organer som kan gi privatpersoner opplysninger som nevnt i punktet foran og opplysninger om den enkeltes personlige status for øvrig, samt om vilkårene for å gi slike opplysninger.

Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet. Han kan heller ikke utnytte opplysninger som nevnt i denne paragraf i egen virksomhet eller i tjeneste eller arbeid for andre.

Tilføyd ved lov 27 mai 1977 nr. 40, endret ved lov 11 juni 1982 nr. 47.

Straffeloven:

§ 121.

Den som forsettlig eller grovt uaktsomt krenker taushetsplikt som i henhold til lovbestemmelse eller gyldig instruks følger av hans tjeneste eller arbeid for statlig eller kommunalt organ, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder.

Begår han taushetsbrudd i den hensikt å tilvende seg eller andre en uberettiget vinning eller utnytter han i slik hensikt på annen måte opplysninger som er belagt med taushetsplikt, kan fengsel inntil 3 år anvendes. Det samme gjelder når det foreligger andre særdeles skjerpende omstendigheter.

Denne bestemmelse rammer også taushetsbrudd m.m. etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet.

Endret ved lover 27 mai 1977 nr. 40, 28 juli 2000 nr. 73.

Sted/dato

Oso, 12.02.09.

Underskrift

Sylvia Krogstad

Taushetserklæringen returneres Barne- ungdoms- og familieetaten, region ..... innen .....

Vedlegg 6

Kjære kursdeltager

Du har nå gjennomført adopsjonsforberedende kurs. Vi ber om at du tar deg tid til å fylle ut evalueringsskjemaet, da dine kommentarer er viktige i arbeidet med å forbedre vårt kurstilbud.

Les de følgende påstandene og kryss av for det du synes passer best. Det er fint om du også fyller inn med kommentarer der hvor det er avsatt plass til dette.

Tusen takk for hjelpen!

1. Generelle opplysninger:

a) **Kursnummer:** _____ **Dato:** _____

b) **Kursledere:** _____

c) **Kjønn:** _____ **kvinne** _____ **mann**

d) **Alder:** _____

e) **Eneadoptant:** _____ **ja** _____ **nei**

Stemmer ikke

Stemmer helt

f) **Kontakten med kurssekretariatet i forkant av kurset har vært tilfredsstillende** 1   2   3   4   5   vet ikke

Egne kommentarer: _____

---

g) **Hvor er du i adopsjonsprosessen?** (ved tidspunkt for påmelding)

Fremdeles på "tankestadiet" _____

Sendt søknad om adopsjon til sosialkontor _____

Startet utredning i kommunen _____

Søknad oversendt regionskontoret _____

Mottatt forhåndssamtykke til adopsjon _____

Papirer oversendt utlandet _____

Har fått tildelt barn, venter på utreise _____

2. Kursets organisering og atmosfære:

	Stemmer ikke			Stemmer helt		
a) Kursstedets standard har vært tilfredsstillende	1	2	3	4	5	vet ikke
b) Kursstedet har en god atmosfære	1	2	3	4	5	vet ikke
c) Kurslokalene har fungert utmerket	1	2	3	4	5	vet ikke
d) Det er gitt passelig med tid til diskusjoner i plenum og i grupper	1	2	3	4	5	vet ikke
e) Deltakerne har alltid fått svar på sine spørsmål	1	2	3	4	5	vet ikke
f) Det har vært enkelt å formidle egne tanker, meninger og synspunkter	1	2	3	4	5	vet ikke
g) Det har gått greit å få med seg informasjonen som har blitt formidlet	1	2	3	4	5	vet ikke
h) Kursets målsetning har vært tydelig for meg	1	2	3	4	5	vet ikke
i) Kursmateriellet (kursperm og DVD-filmene) har bidratt positivt til innlæringen	1	2	3	4	5	vet ikke

Egne kommentarer: _____

j) Er det ett eller flere av følgende ord som kan beskrive din generelle opplevelse av kurset?

☐ Meningsfylt	☐ Utbytterikt
☐ Interessant	☐ Overraskende
☐ Provoserende	☐ Rom til refleksjon
☐ Følelsesmessig berørt	☐ Realistisk
☐ Uvirkelig	☐ Skremmende
☐ Meningsløst	☐ Uinteressant
☐ Kjedelig	☐ Uaktuelt

---

3. Forholdet til adopsjon

a) Vurder om ett eller flere utsagn er relevante for ditt forhold til adopsjon etter å ha gjennomført dette kurset:

- Mitt syn på adopsjon har blitt mer nyansert
- Kurset har presentert et realistisk bilde av adopsjon
- Mitt ønske om å adoptere er uendret
- Jeg føler meg nå bedre rustet til å adoptere
- Kurset har presentert et urealistisk bilde av adopsjon
- Jeg er mer bekymret for hvordan det skal gå med adopsjonen
- Jeg har blitt usikker på om adopsjon er noe for meg
- Jeg er fortsatt usikker på om adopsjon er riktig for meg

b) Beskriv med egne ord hvordan du akkurat nå har det i forhold til å adoptere et barn

---

---

c) Vurder om ett eller flere utsagn er relevante for dere som par

Vi har fått diskutert mange nye emner i den tiden vi har gått på adopsjonsforberedende kurs ja nei

Hvis ja, hvilke?

Det er områder ved det å skulle adoptere som har blitt vanskeligere å snakke om ja nei

Hvis ja, hvilke?

Det er områder ved det å adoptere som det nå er lettere å snakke med hverandre om ja nei

Hvis ja, hvilke?

---

d) Beskriv med egne ord hvilken betydning kurset har hatt for deg, i forholdet til din partner

---

---

e) Vurder om ett eller flere utsagn er relevante for deg som eneadoptant

___ Jeg har flere temaer jeg nå vil diskutere med mitt nettverk

___ Jeg ønsker å involvere familie og venner mer i adopsjonsprosessen

___ Betydningen av et sterkt nettverk er nå tydeligere for meg

___ Jeg kunne godt tenkt meg å hatt en ledsager (familie/venn) med på kurset

___ Mitt syn på nettverket mitt er uendret

___ Jeg er blitt usikker på om mitt nettverk er sterkt nok

f) Beskriv med egne ord hvilken betydning kurset har hatt for deg som eneadoptant, i forholdet til familie og venner

---

---

4. Kursets faglige innhold

a) Vurder om ett eller flere utsagn er relevante for deg

___ Kursets faglige innhold har generelt sett vært nyttig

___ Enkelte temaer skilte seg spesielt ut som nyttige. Hvilke? _____

___ Kursets faglige nivå kunne generelt sett vært høyere

___ Enkelte temaer hadde for lavt faglig nivå? Hvilke? _____

___ Lengden på presentasjonen av hvert tema var bra

___ Kvaliteten på presentasjonen av hvert tema var varierende

___ Presentasjonene ga mange nye innfallsvinkler på adopsjon

___ Innholdet var velkjent for meg fra før

___ Presentasjonene var generelt sett for korte

___ Var det diskusjoner eller temaer du savnet underveis? Ev. hvilke? _____

Egne kommentarer: _____

---

5. Din egen innsats:

a) Vurder om ett eller flere utsagn er relevante for deg

___ Etter en nølende start deltok jeg aktivt

___ Jeg deltok aktivt og engasjert fra begynnelse til slutt

___ Det var vanskelig for meg å være engasjert

___ Jeg ble positivt overrasket over hvor lett det var å delta

___ Selv om jeg ikke bidro så mye i gruppen, har jeg vært aktiv på det personlige plan

b) Beskriv med egne ord din egen innsats: _____

6.Kursleiderne:

Stemmer ikke

Stemmer helt

a) Hva synes du om kursledernes innsats?

Kursleiderne har vært dyktige undervisere   1   2   3   4   5   vet ikke

Kursleiderne har vært gode sparringspartnere i forhold til min personlige adopsjonsprosess   1   2   3   4   5   vet ikke

Kontakten med kvinnelige kursleder har vært tilfredsstillende   1   2   3   4   5   vet ikke

Kontakten med mannlig kursleder har vært tilfredsstillende   1   2   3   4   5   vet ikke

Kursleiderne har behandlet alle deltakerne med respekt   1   2   3   4   5   vet ikke

Kursleiderne har vært i stand til å lede gruppa   1   2   3   4   5   vet ikke

Kursleiderne har vært hyggelige å ha som ledere   1   2   3   4   5   vet ikke

b) Beskriv med egne ord hva du synes om kursledernes innsats: _____

---

7. Samlet vurdering av adopsjonsforberedende kurs

	Stemmer ikke			Stemmer helt		
a) Adopsjonsforberedende kurs har styrket meg kunnskapsmessig og psykisk	1	2	3	4	5	vet ikke
b) Adopsjonsforberedende kurs har svart til mine forventninger	1	2	3	4	5	vet ikke
c) Som helhet har dette vært et utmerket kurs	1	2	3	4	5	vet ikke

e) Beskriv din egen opplevelse av kurset med 5 ord:

_____

_____

_____

_____

_____

Andre kommentarer: _____

_____

Takk for innsatsen!